

62015

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Gülner ÖNGEL

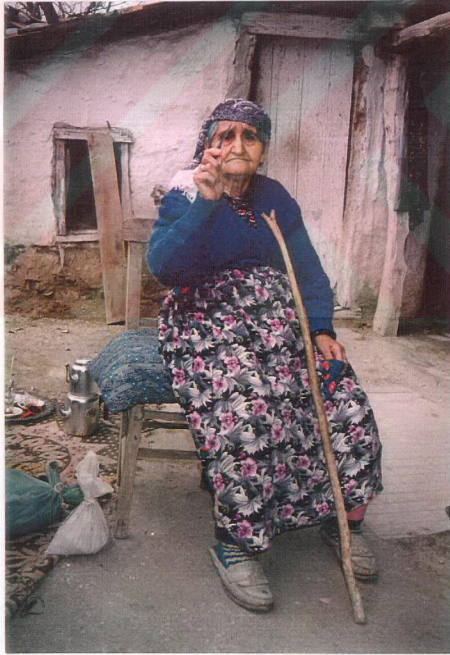
DENİZLİ HALK HEKİMLİĞİNDE OCAKLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

62015

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Ekrem SEZİK

DENİZLİ-1997



Çakısı ile bir "Yılançık Ocağı"

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DENİZLİ HALK HEKİMLİĞİNDE OCAKLAR

Gülnur ÖNGEL

Danışman : Prof. Dr. Ekrem SEZİK

1997 - 96

Türk Halk Hekimliğinde hastalıkları olağanüstü yöntemlerle tedavi etme gücü olduğuna inanılan kişilere “ocak” veya “ocaklı” denir. Ocaklar hastalıkları dinsel, doğal ve büyüsel yöntemler kullanarak tedavi etmeye çalışırlar.

Denizli bölgesinde ocaklar çok yaygın olarak bulunmaktadır. Bu bölgede en yaygın bulunan ocaklar şunlardır: Temre, siğil, nazar, sarılık, yılcıncık, kabakulak, yel, donanma, kulunç kesme ve dalak kesmedir. Bölgede ayrıca korku, başağrısı, bademcik patlatma, göz çıbanı, topalan, kısırlık ve köstebek ocaklarının da bulunduğu görülmüştür.

Ocakların % 89.1'inin sahip oldukları tedavi yeteneklerini ana ve babadan aldıkları tesbit edilmiştir.

Uygulamaların % 72'si büyüsel, % 25'i doğaldır. Dinsel özellik her iki uygulamada da yer almaktadır. Uygulamalarda bitkilerden de ilaç olarak faydalanılmaktadır.

Ocakların % 51'i tek hastalığa % 49'u ise birden fazla hastalığa bakmaktadır. Ocaklar tedavi yeteneklerini diğer bir şahsa el verme denen bir törenle devretmektedirler.

Ocakların % 71'i tedavileri karşılığı para almakta, % 29'u ise para almamaktadır. Alınan paranın sembolik olması bu işin gönüllü olarak ve Allah rızası için yapıldığını göstermektedir.

Yukarıda kısaca belirtilen hususlar göz önüne alındığında ocaklara günümüzün şamanları demek mümkündür.

Diğer taraftan, Denizli'de modern tıp hekimliği hizmetinin yaygın olmasına rağmen, insanların hala geleneksel halk hekimliğinin bir kısmı olan ocaklara başvurdukları görülmektedir.

ABSTRACT

Master Thesis

“OCAK” in FOLK MEDICINE of DENIZLI

Gülnur NGEL

1997 - 96

In Turkish Folk Medicine, there are some people who are believed to have unusual strength to cure diseases; they are called “ocak” or “ocaklı” . They try to cure diseases using natural, religious and magical methods.

The most common kinds of “ocak” in this region are as follows: Temre, siğil, nazar, sarılık, yilancık, kabakulak, yel, donanma, kulunç kesme, dalak kesme. In the region there are also other kinds of “ocak” such as: Korku, başağrısı, bademcik patlama, gözçibanı, topalan, kısırlık, köstebek.

The ability of treating diseases is inherited from parents. % 89.1 of them become “ocak” in this way.

% 72 of them use magical methods and % 28 use natural methods to cure diseases. Religious features can be observed in both of the treatments as well. % 51 of them treat only one disease, % 49 treat more than one.

“Ocak” transfers his ability of treatment to his children during a simple ceremony called “el verme”.

% 71 of them demand a small amount of money, % 29 of them accept nothing in return. The fact that they demand a small amount of money, proves that they realize these treatments willingly, “for the sake of God”.

When the aspects above mentioned are considered, it is possible to say that “ocaklı” is today ‘s “shaman”.

On the other hand, in spite of the fact that modern medicine practising is so widespread in Denizli Region people still believe in Ocak treatments and hope to be healthy by using their medicine and methods.

ÖNSÖZ

Halkın imkanları bulunmadığı için veya başka nedenlerle doktora gitmeyip başvurduğu tedavi yöntemleri Halk Hekimliğinin konusunu oluşturmaktadır.

Son yıllarda kırsal kesimden şehirlere göçlerin artması, bunun sonucunda halkın modern tıbbaya yönelmesi, halk hekimliği kültürünün hızla yok olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla Halk Hekimliğinin başvurduğu yöntemlerden biri olan “ocak” uygulamaları da gittikçe azalmaya başlamıştır.

Denizli ve çevresinde yaygın olan ocak uygulamalarını kaybolmadan tespit ederek Denizli folkloruna katkıda bulunmak amacıyla araştırmalarımıza başladık. Bu maksatla Denizli ve çevresinde ocaklarla ilgili olarak saha çalışması yapıp, bunları kütüphanelerden elde ettiğimiz teorik bilgilerle karşılaştırarak bir değerlendirme yaptık.

Bu çalışmamız sırasında, kıymetli vakitlerini ayırarak derin bilgileriyle çalışmayı yönlendiren ve yöneten değerli hocam Prof Dr. Ekrem Sezik'e ve Türk Dili ve Edebiyat Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ziyat Akkoyunlu'ya, saha araştırmalarım sırasında bize yardımcı olan Ana Çocuk Sağlığı çalışanlarına ve eczacı arkadaşlarıma sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Gülnur ÖNGEL

14 / 02 /1997

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Anket Formu

Şekil 2.2. Denizli İl Haritası ve Mülakat Yapılan Yerler

Şekil 2.3. Ocak Uygulamalarında Kullanılan Aletler

Şekil 2.4. Mekke Taşı

Şekil 2.5. Yılcık Tedavi Eden Ocaklı

Şekil 2.6. Denizlide Ocak Türlerinin Dağılım Grafiği

ÇİZELGE DİZİNİ

Çizelge 2.1. Ocak Uygulamalarında kullanılan Bitkiler

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
ÇALIŞMANIN KONUSU VE ÖNEMİ	1
ÇALIŞMANIN PLANI	3
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. TÜRK HALK HEKİMLİĞİNİN KAYNAĞI	4
1.1. TÜRKLERDE İNANÇ VE HALK HEKİMLİĞİ	4
1.1.1. İslamiyet'ten önceki durum	4
1.1.1.1. Şamanizm	4
1.1.1.2. Şaman	4
1.1.1.3. Şamanın yetişme tarzı	6
1.1.1.4. Şamanizm ve kadın	6
1.1.1.5. Şamanizm'de ayin ve törenler	6
1.1.2. İslamiyet'ten sonraki durum	7
1.1.2.1. İslamiyetin kabulü	7
1.1.2.2. Şamanların İslamiyete uyumu	9
1.2. TÜRK HALKHEKİMLİĞİNDE OCAKLAR	10
1.2.1. Ocakların doğuşu	10
1.2.2. Ocak sisteminin işleyiş tarzı	10
1.2.3. Ocak türleri	11
1.2.4. Ocaklarda tedavi yöntemleri	17
1.2.4.1. Büyü	17
1.2.4.2. İrvasa	18
1.2.4.3. Parpılama	19
1.2.4.4. Dini İnançlar	19
1.2.4.5. Doğal İnançlar	19
İKİNCİ BÖLÜM	21
2. DENİZLİ HALK HEKİMLİĞİNDE OCAKLAR	21
2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	21
2.1.1. Araştırmanın Amacı	21
2.1.2. Araştırmanın Yöntemi	21
2.1.2.1. Örneğin seçimi	21
2.1.2.2. Verilerin toplanması ve araştırmanın yöntemi	22
2.2. Genel Değerlendirmeler	26
2.2.1. Denizli'de ocak ve işleyiş biçimi	26
2.2.2. Denizli'de ocak türleri	26
2.2.3. Denizli'de ocaklarda tedavi uygulamaları ve yapısal özellikleri ...	29
SONUÇ	73
KAYNAKLAR	78

GİRİŞ

ÇALIŞMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Anadolu pek çok uygarlığa beşiklik etmiş ve bu uygarlıklar burada çeşitli izler bırakmışlardır, ancak bu izlerin hiç biri XI. yy.da Asya'dan gelen Türklerin etkisi kadar büyük olmamıştır. Türklerin Orta Asya'dan getirdikleri pek çok inanç ve adet bugün Anadolu'nun her yerinde yaşamaktadır. Bununla ilgili olarak Süheyl Ünver "Orta Asya'da yaşamış uygarlıkların bilgilerinden çoğuna, Anadolu'da tesadüf ediyoruz" demektedir [85]. Kısacası, Orta Asya Türk inançları ve İslamiyet, Anadolu folklorunun oluşmasında en büyük etken olmuştur.

Meşrutiyetin ilanından sonra yurdumuzda başlayan halk bilimi üzerindeki çalışmaların cumhuriyetin kuruluşundan sonra daha da planlı bir şekilde sürdürüldüğü görülmektedir. Ziya Gökalp'in 23 Temmuz 1913 yılındaki yazısı bu alanda yapılmış en önemli ilk çalışmalardandır [15].

Halk Biliminin Halk Hekimliği alanındaki çalışmaları ise, 1930'lardan sonra başlamıştır. Süheyl Ünver, M. Halit Bayrı gibi yazarlar bu tarihlerde devamlı olarak folklorun en zengin dallarından biri olan halk hekimliği ile ilgilenerek bu alanda öncü olmuşlardır. Yine bu tarihlerde başta M. Halit Bayrı, M. Şakir Ülkütaşır, M. Faik, Abdülkadir İnan, Naci Ayrıl olmak üzere pek çok araştırmacı Türkiye'nin ilk folklor dergisi olan Halk Bilgisi Haberleri'nde makaleler yayınlamışlar ve derlemeler yaparak bu alanda hizmet etmişlerdir.

Bu araştırmacılarla birlikte Orhan Acıpayamlı, Bedi N. Şehsuvaroğlu, Pertev Naili Boratav, İlhan Başöz, Zeki Başer ve Cahit Öztelli gibi bilim adamları yayınladıkları 1943 yılında kurulan Türk Folklor Araştırmaları ve daha sonra kurulan Folklor, Folklorla Doğru, Halk Bilimi, Sivas Folkloru gibi dergilerde yazılarıyla bu alandaki çalışmalara ışık tutmuş ve değerli eserler vermişlerdir [49].

Pertev Naili Boratav, halk hekimliğini "Halkın olanakları bulunmadığı için, veya başka sebeplerle doktora gidemeyince, veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanımlama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne 'Halk Hekimliği' diyoruz" [19] şeklinde tanımlamıştır.

Toplumun bilimsel tıbbı yönelişini engelleyen faktörlerin başında halkın geleneksel kültürü gelmektedir. Halkın sağlık ve hastalık hakkındaki düşünceleri onun

inanç sisteminin bir görüntüsüdür. Saunders'e göre; halk hekimliği onu temsil eden kültür unsurlarıyla mükemmel bir şekilde bütünleşmiştir [76,77].

Ülkemizde, şehirleşme ve köylerden Şehirlere göç son 30 yılda çok hızlanmıştır. Kırsal kesimde yaygın bir şekilde kullanılan halk ilaçları ve halk hekimliği kültürü de bu sebepten hızla yok olmaktadır. Şehirlere göçen köylüler, bir nesil bile geçmeden, sahip oldukları bilgileri kullanmadıkları için unutmaktadırlar. Diğer taraftan, köylerde kalanlar ise modern tıbbın ilaçlarını kullanmaya başladıkları için halk hekimliği ile ilgili bilgileri zayıflamaktadır. Modernleşmenin bütün negatif etkilerine rağmen Anadolu'da halk hekimliği ile ilgili bilgi kaynakları hala çok sayıda araştırmaya konu olmaktadır.

Türk halk hekimliği ile ilgili yapılan araştırmalar Ekrem Sezik tarafından derlenmiştir [59]. Aynı araştırmacının Anadolu'da kullanılan halk ilaçları üzerinde çok sayıda araştırması bulunmaktadır [29, 36, 58, 60, 61, 66, 67, 88, 89].

Halk hekimliğinde, hastalıkları olağanüstü yöntemlerle tedavi etme gücünde olduğuna inanılan ve daha ziyade büyüsel yöntemlerle hastalıkları iyileştirme işlemlerini uygulayan kişiler vardır ki bunlara 'ocak' veya 'ocaklı' denmektedir.

Türk Halk Hekimliğinde ocakların durumu hakkında etraflı çalışmalara rastlanmamaktadır. Bu konuda yapılan araştırma ve yayınlar içinde "ocak" ve 'ocaklılık' uygulamalarıyla ilgili bilgiler ayrıntılı olarak S.V. Örnek'in 1966 yılındaki Sivas ve Çevresi ile ilgili yayınında, Orhan Acıpayamlı'nın ise Kuduz hastalığının tedavisinde uygulanan ocak yöntemlerini ve 1969 yılındaki Türkiye Folklorunda Halk hekimliği ve özelliklerini konu alan çalışmalarında bulunmaktadır. Acıpayamlı bu çalışmasında "ocak" ve 'ocaklılık uygulamalarından bahsederken, o tarihe kadar yapılmış olan çalışmaları da gruplandırarak değerlendirmektedir. Anadolu'da kurşun dökme (8,17,51,86), temre (22), siğil (26,73), dalak kesme (47,54,78), sarılık (4,9,16,80) yilancık (5,24,41,57), sıtma (12), kısırlık (68), kabakulak (64), köstebek (10) gibi ocakların bulunduğu değişik araştırmacılar tarafından da belirtilmiştir.

O. Acıpayamlı'nın değerlendirdiği, 1969 yılına kadar olan çalışmalar ve daha sonrakiler incelendiğinde aşağıdaki şekilde özetleyebileceğimiz durum ortaya çıkmaktadır: Ocaklar üzerinde yapılmış ayrıntılı bir çalışma bulunmamaktadır. Bunlarla ilgili bilgiler halk hekimliği ile ilgili çalışmalar içinde 'ocak' adından bahsedilerek veya bahsedilmeden verilmiştir. Bu bilgilerin nerelerden ve kaç örnekten derlendiği belirtilmemektedir. Verilen bilgiler çoğu zaman çok kısa notlar halindedir. Ocakların ve ocaklılığın hangi bölgelerde yoğun olduğu hakkında bile herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yukarıda kısaca özetlenen durum "ocaklar" ve 'ocaklılık' hakkında

modern saha çalışmalarında kullanılan araştırma teknikleriyle çalışmalar yapılması gereğini ortaya çıkarmaktadır.

1211 yılından itibaren tamamen Türklerin idaresine geçen ve Türkler için önemli bir yerleşim merkezi olan [50] Denizli’de folklorik halk tebabeti ile ilgili bilgiler büyük bir zenginlik göstermektedir. Ocaklara da bilhassa Aydın-Denizli-Isparta-Muğla ve K.Maraş-Niğde çevrelerinde rastlanmaktadır. Ocakların uygulamalarında Şamanizm izlerinin bulunması bu konunun incelenmesinin önemli ve ilginç olacağını göstermektedir.

Denizli bölgesinde yaptığımız ön araştırmalar, Ocaklar ve Ocaklılık kültürünün zengin olduğunu göstermiştir. Bu sebepten Denizli il hudutları içinde Ocaklı ve Ocaklılık üzerinde saha çalışması şeklinde araştırma yapılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

ÇALIŞMANIN PLANI

Çalışmamız, iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde, Türk Halk Hekimliğinin kaynağı konusundaki bilgi birikimi derlenmiştir. Bu bölümün birinci kısmında, Türk Halk Hekimliğinin ve ocakların başlangıcı sayılan Şamanizm’in İslamiyet’ten önceki ve sonraki durumu incelenmekte; ikinci kısmında ise, ocakların doğuşu, işleyiş tarzı, türleri, tedavi yöntemleri hakkında bilgi verilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümü, ocaklar konusunda yapılan saha çalışmaları ve sonuçları ile ilgilidir. Bu bölüm de, iki kısımdan meydana gelmektedir: Birinci kısımda, araştırmanın amacı ve yöntemi yer almakta; ikinci kısımda ise, Denizli ve çevresinde ulaşılabilen ocaklılara uygulanan anketler sonucu elde edilen bilgiler ve bu bilgilerin değerlendirildiği sonuç kısmı bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRK HALK HEKİMLİĞİNİN KAYNAĞI

1.1. Türklerde İnanç ve Halk Hekimliği

1.1.1. İslamiyet'ten önceki durum

1.1.1.1. Şamanizm

Türkler İslamiyet'i kabul edinceye kadar bir çok din içinde bulunmuşlardır. Bunların en eskisi Ziya Gökalp'in tarif ettiği "Toyunizm"dir. Bu inanç sistemini Ziya Gökalp, Türklerin milli dini olarak kabul eder [31]. Abdülkadir İnan'a göre Ziya Gökalp'in "Toyunizm" dediği din "Budizm" den başka bir şey değildir. "Eski Türk dinine Toyunizm adı verilemez"[37]. Meseleye bu görüş açısından bakıldığında Türklerin ilk inanç sistemi "Şamanizm" olarak kabul edilir.

Şamanizm; Animizm, Naturizm ve Totemizmin karışımı olan bir inanç sistemidir. Merkezde "Tengri", etrafında yardımcı ve koruyucu iyeler, gök ve yer iyeleri, ata ruhları ve arvaklar bu sistemi tamamlayan güçlerdir. Bütünüyle büyüye dayanan bu sistemin yürütücülerine "Kam" denir.

Kam, olağanüstü güçlere sahip, insanlarla ruhlar ve tanrılar arasında aracılık yapan, insanları hastalıktan koruyan, hasta olanları tedavi eden (hekim), aynı zamanda bu dinin ruhani lideri olan bir konuma sahiptir. Bu dine inananlar tüm iyiliklerin ve kötülüklerin İyelerden ve Arvaklardan geldiğine inanır, onları kızdırmamaya, memnun etmeye çalışırlar. Bu sebeple Tengri, İyeler ve Arvaklar için yılın belirli zamanlarında ayinler düzenlerler ve bu ayinlerde kurbanlar kesip, onlara şükranlarını sunarlar [43].

1.1.1.2 Şaman

Şamana çeşitli Türk boylarında "Gam", "Kam", "Oyun", "Yum" ve "Baksı" gibi değişik adlar verilmiştir. "Şaman" kelimesini ilim dünyası Ruslar'dan, onlar da Tonguzlardan öğrenmiştir [37,43].

Şaman (Kam) tanrılar, ruhlar ve insanlar arasında arabuluculuk yapar. İnsanlar, tanrılar ve ruhların ne istediğini bilemez. Bu güçler tarafından insanlara ve hayvan

sürülerine hastalık göndermek suretiyle onlardan kurban istenir; onların ne istediğini ancak Şaman bilir ve gerekeni yapar [74].

İnsanın doğa karşısında aciz olduğu dönemlerde, doğa kuvvetlerine egemen olmak, ondan gelecek çeşitli tehlikelere karşı koymak, bu tehlikeleri önlemek ve hastalıkları iyileştirmek için baş vurduğu çeşitli büyüsel uygulamalar Şamanizm'in temelini oluşturur.

Şamanlar eski Türk toplumunda çok önemli kişilerdir. Şaman din adamı olduğu kadar kahindir, hekimdir; vücuda kötü ruhların girmesi ile meydana gelen hastalıkları iyileştirmek için bu doğa üstü varlıklarla temasa geçip, onları vücuttan kovabilir. Ayrıca ölenin ruhunu öbür dünyaya Şaman götürür [42]. Bu yetenek, Şaman'nın çocuklarına da geçerek devam eder.

Erkek veya kadın olsun Şamanların hepsi köylerinde sade bir şekilde yaşar. Diğer insanlardan hiç bir ayrıcalıkları yoktur. Onların fani insanlardan üstünlüğü, ayinde ekstaz haline gelip, ruhlar dünyasına yükseldikleri zaman olur.

Şamanlar doğuştan zeki, mistik, şair ruhlu ve doğadaki olaylara vakıf yapıda kişilerdir. Dünyalığa fazla değer vermeyen, ayin ve törenlerde karşılık beklemeyen, ne verilirse alan, pazarlık etmeyen, gani gönüllü insanlardır. Bu insanlar çoğu zaman yoksul olarak yaşar ve ölürlür.

Şamanlar için en önemli husus, ayin sırasında ekstaz haline gelebilmektir. Ekstaz haline gelemeyen Şaman pek ciddiye alınmaz, ona hokkabaz gözüyle bakılır. Bu sebeple Şamanlar için ekstaz haline gelebilmek çok önemlidir. Bu durumu gerçekleştirmek için bazı Şamanlar bilimsel adı Amanita Muscaria olan bir mantarı kullanırlar [55]. Bu mantarın içinde bulunan maddelerin bir kısmı, halusinojen (hayal gösterici) etkiye sahiptir. Uygun miktarlarda alındığında, kişi hayaller görür. Miktar fazlalaşır, diğer etkiler ortaya çıkar ve çok alınmışsa kişi ölebilir. Şamanlar bu bitkinin hayal gösterici etkisinden yararlanmışlardır.

Şamanlar, ak Şaman, kara Şaman olmak üzere iki türüdür. Ak Şamanlar aydınlık ruhlar için kansız ayin ve törenler yaparlar. Kara Şamanlar ise insanları karanlık dünyanın ruhlarının kötülüklerinden korurlar ve dolayısıyla insanlar onlardan korkar, saygı gösterirler.

1.1.1.3 Şamanın yetişme tarzı

Şamanlık sanatı öğrenmekle elde edilemeyen, atadan çocuklara intikal eden kutsal bir görevdir. Hiç kimse kendi isteği ile Şaman olamaz, onları Şaman olmaya ata ruhları yönlendirir. Şamanlığın kazanç getiren bir meslek olmaması, sorumlğunun fazla olması nedeni ile aile tarafından da pek tasvip görmez. Aileden birinin Şaman olması onlar için bir iş gücü kaybı demektir. Bütün bu güçlüklerle rağmen, o kişi Şaman olmaya karar verirse, tecrübeli bir Şaman onu eğitmeye başlar. Ruhların adları, okunacak dualar, ata Şamanların şecereleri, ayin ve törenlerin kuralları öğretilir. Genç Şaman belirli bir bilgi düzeyine eriştiğinde, yakınları ve eğitici Şaman ile bir toplantı yapılır (Kam Bakşıtay), böylece Şaman namzedi, ata Şamandan bütün yetkileri alarak Şaman olur [39].

1.1.1.4. Şamanizm ve kadın

Bazı araştırmacılara göre en güçlü, en yetenekli Şamanlar kadın Şamanlardır. Hatta Şamanlığın kadınlara ait bir sanat olduğu yaygın bir kanaattir. Bu sebeple erkek Şamanlar kadın elbiseleri giyer, saçlarını uzatırlar [37].

Manas Destanı'nda rüya tabir edenlerin, gelecekte haber veren bilge kişilerin çoğunluğunun kadınlar olduğu görülmüştür. Bu kadınlar sıralamada Kara Şamanların da üzerinde bir yerde bulunurlar. Onların tüm ülkede olan ve olabilecek olayları bildiklerine inanılır ve ülkedeki bütün törenleri yönetme yetkisi onlara verilmiştir.

Şamanizm geleneklerine bağlı toplumlarda geleceği bildiren rüyaları, kahramanların istikbalini kadınlar görür ve bu önsezinin kadınlarda çok güçlü olduğuna inanılır. Görüldüğü gibi kadın, Şamanist toplum düzeni içinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir [21].

1.1.1.5. Şamanizm'de ayin ve törenler

Şamanist Türk toplumlarında ayin ve törenler: Belirli zamanlarda yapılan ayin ve törenlerle, tesadüfi olaylar sebebi ile yapılan ayin ve törenler olmak üzere iki kısma ayrılır.

Şamanist ayinlerde "yalma", "tös" ve ruhlar için eski Türklerin "Idık" ismini verdikleri başıboş olarak salıverilen hayvanlar kansız, başta at olmak üzere muhtelif hayvanlar da kesilerek kanlı kurbanlar olarak verilir.

Ayinlere örnek olmak üzere,1914 yılında Çarlık şehrinde Malov tarafından tespit edilen bir Şaman ayini aşağıya aynen alınmıştır:

“Kadın Şamanın elinde kaba yapılmış bir kılıç vardı. Bu kılıcın sapı ile demiri arasında halkalar bulunuyordu. Bunlar çingirak vazifesi görüyordu. Bakşı ayine başlarken bu kılıcı duvara soktu; kendisi ocağa karşı durup dua okuyordu, sonra kılıcı ve elindeki kamçıyı taban döşemesinin üzerine bıraktı. Ağzına anason tohumları alıp bir şeyler okuduktan sonra bunları ateşli kömür üzerinde yaktı. Tam bu sırada tef çalmaya ve Şaman duası söylemeye başladı. Bakşı, sağ elinde kılıç ve kamçı, sol elinde tütsü yaptığı kap bulunduğu halde dans ederek yanan muma karşı başını üç defa eğdi; elindeki tütsü kabını dışarı fırlattı. Kendisi baygınlık geçirir gibi durum aldı. Ayine iştirak edenlerden biri bakşiyı tuttu. Bakşı tuğ üzerine üç renkli bayrak takılmasını söyledi. Bakşiyı tutan adamlar onu koyuverdiler. Bakşı bayılıp yere saplandı, elindeki kamçı ile cinleri kovmaya başladı”; böylece ayinin birinci kısmı tamamlandı.

İkinci gün, “Bakşı tuğ ile ocak arasında başını öne eğip oturdu, bir elinde kamçı kendisini sağa sola sallıyordu, sonra kalkıp “tuğ” yanında oturan hastanın yanına gelerek onun üzerinde kamçısını dolaştırdı. İki kuklayı alıp bir şeyler fısıldadıktan sonra bunları muma dokundurup yaktı. Yanan kuklaları hastanın yüzüne tuttuktan sonra ocağa attı. Ayin için hazırlanmış olan güvercini alıp hastanın başı üzerinde dolaştırdı ve tekrar yerine koydu. Güvercinden sonra eline verilen tavuğu da hastanın başı üzerinde dolaştırarak kendisi tuğ etrafında dans etti, sonra oğlağı hastanın etrafında dolaştırdı. Bakşı elindeki hançeri güya hastaya saplar gibi bir hareket yaptı.”

Üçüncü gün, “Çalgıcılar tef çalıyor, bakşı tuğun etrafında dans ediyordu. Bir arşın uzunluğunda kırk bir tane çubuk hazırlanmıştı. Kırkbir çubuğu ikiye ayırıp hastanın üzerinde dolaştırdı, sonra ateşin yanında oturan beş erkeğe ikişer tane çubuk verdi, bu erkekler tuğ etrafında dolaşip çubukları bakşıya verdiler. Bakşı bunlarla hastaya vurduktan sonra dışarıya attırdı, kendisi güya cinleri kovmuş gibi kılıcıyla kapı tarafına tehdit savurdu”. Böylece ayin tamamlandı [37, 56].

1.1.2. İslamiyet’ten sonraki durum

1.1.2.1 İslamiyet’in kabulü

İslam orduları ile ilk temasta bulunan küçük Türk Beylikleri olmuştur. Bu beyliklerin çoğunluğu Zerdüşt, Buda, Mani ve kısmen Nasturi-Hiristiyan dinine bağlı

topluluklardır [38]. İslamiyet'in bu küçük Türk toplulukları içinde taraftar bulması ve yayılması çok yavaş olmuştur. İslam ordularının asıl büyük Türk Hanlıklarıyla karşılaşmaları, Emevi ordularının Maveraünnehr'e girmesinden sonra olmuştur. Emevilerin, cihat anlayışı içinde, Türkler'i silah zoru ile Arap İmparatorluğunun tebaası olmalarına zorlamaları bu bölgedeki Türkler'de büyük tepkilerin doğmasına yol açmıştır.

Emevilerin Arap olmayan Müslümanlara karşı olan bu işgalci tutumu Türkler'in İslamiyete geçiş süresinin uzamasında etken olmuştur. Zaten o zaman İslamiyeti seçmek demek toplum olarak özgürlüğünü kaybetmek ve Arapların hakimiyetine geçmek demektir ki bu durum gerek Türk Hanlıklarının, gerekse halklarının yaşam felsefelerine uygun düşmemektedir. Emevilerin bu katı tutumu, ilk Müslüman Türk Devletinin bu bölgede kurulmasına engel olmuş, böylece ilk Müslüman Türk Devleti İtil boyunda yaşayan Türkler tarafından Bulgar Hanlığı olarak kurulmuştur. Bu hanlığın, başında bulunan hükümdarın Abbasi Halifesi ile kurduğu sıcak işbirliği sayesinde halkının tamamı İslamiyet'i kabul etmiştir.

Bu ilk Müslüman Türk Devletinden, diğer dinleri kabul eden Türkler de etkilenmiş, hatta Başkurt Türkleri Hıristiyan olacakken Müslüman olmuşlardır [33].

Diğer yandan Maveraünnehr bölgesinde Müslüman Türk nüfusu gittikçe artmaya başlamış ve "Putperest" olarak gördükleri toplulukların kimisini ikna ederek, kimisini de üzerlerine akınlar yaparak, Müslüman olmalarını sağlamışlardır. Artan Müslüman nüfus ile birlikte bu yerleşim birimlerinde Müslümanlığın yüksek medeniyetini temsil eden kişiler yetişmiş ve İslamiyet cazip hale gelmiştir [25].

İslamiyetin Türkler tarafından kabulü hakkında Prof. Dr. Şerafettin Turan: "Türkler İslamiyetle ilk kez VII. Yüzyılın birinci yarısı henüz dolmadan, İran'ın Arap ordularınca fethedilmesini izleyen yıllarda (642) karşılaşmışlardır. Kimi Türklerin o dönemde Şamanizmi ya da Budizmi bırakarak İslamiyeti kabul ettikleri varsayılsa bile, bu geçişin üç yüz yıl gibi uzun bir süreyi kapsadığı ve ancak X. Yüzyılda tamamlandığı gözden uzak tutulmamalıdır." demektedir [75].

Yukarıda kısaca açıklandığı gibi Türklerin Müslümanlığa girmeleri uzun zaman içinde ve yavaş yavaş gerçekleşmiştir.

1.1.2.2 Şamanların İslamiyete uyumu

Türklerin İslamiyeti kabulünden sonra İslamiyetin etkisi ile toplumdaki Şamanist örf ve adetler yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Uzun zaman devam eden bu süreç yine de Türklerin eski dinlerinin etkilerini tamamen ortadan kaldıramamıştır. Her şeye rağmen eski gelenekler halk tabakası içinde gizlenmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Bunlardan bir kısmı İslamiyete uyum göstererek onunla bütünleşmiş; bir kısmı ise büyük bir direnç göstererek değişmeden günümüze kadar devam edip gelmiştir.

Prof. Dr. Cahit Tanyol “Türkler Müslüman oldukları zaman bütün adet ve geleneklerinden soyunarak Arap örf ve adetinin içinde erimiş değillerdir. Tam tersine dinin reddetmediği bazı adetleri İslami bir kisveye sokarak yaşatmışlardır” demektedir [69].

Şamanist toplumların hayatında ayinler önemli bir yer tutmaktadır. Hepsinde amaç doğa üstü güçlerin desteğini sağlamaktır. Zaman içinde bu törenler islamın etkisi ile şekil ve muhteva bakımından değişmiş; peygamberin ve velilerin isimleri söylenmeye ve İslami bir görünüm kazanmaya başlamıştır. İslamın hakim olduğu toplumlarda Şamanlar da bu değişime ayak uydurarak varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Ayin ve törenlerde en önemli nesnelere biri “tuğ”dur. Müslüman Şamanlara göre tuğun Cebrail vasıtası ile Fatma Anamız için gökten indirildiğine inanılır. Bu ayin ve törenlerin hepsinde büyüsel prensiplerden biri olan hastalığı bir nesneye veya hayvana “göçürme”işlemi uygulanır.

Şamanlar zaman içinde toplumun değişimine ayak uydurmuşlar; İslamiyet’e aykırı olan ruhani liderliklerini bir yana koyarak hekimlik yönlerini öne çıkarmışlardır. Bu görünümleri ile kendilerine yeni toplum düzeni içinde yer bulmaya çalışmışlardır. Yeni hayat şartlarına ve yeni dine uymak için, üzerine dualar yazılan muskalar kullanmışlar; eski Şaman dualarına Peygamberin, meleklerin, evliya ve şeyhlerin adlarını sokmuşlardır. Bu bakışlar, kendi mesleklerini hocalara karşı korumak için “Bakışılık Risalesi” adı ile uydurma bir kitap bile yazmışlardır. Bu risaleye göre bakışılık sanatının piri Hazret-i Fatma’dır; bakışıları ve mesleklerini o himaye eder. “Bir gün Hazret-i Fatma bir ağacın gölgesinde oturuyordu, havadan bir kuş gelip ağacın bir dalına kondu, dal derhal kurudu. Bu kuşun gölgesi Fatma’nın üzerine düştü. Fatma hastalandı. Hekimlerin ilacı fayda vermedi. Tanrı tarafından Kırk Eren geldi. Bu erenler, bir tuğ dikip etrafında dolaştılar. Hz. Fatma iyileşti, böylece bakışılık Hazret-i Fatma’dan bakışılara kaldı”[37].

İslamiyet içinde kendilerine yeni bir görev alanı seçen Şaman’ların en büyük rakipleri otacılar (tabipler) olmuştur. Balasagunlu Yusuf Has Hacip, “Kutatgu-bilig”de

otacılar ile kamların rekabetini belirtirken, her ikisinin de toplum içinde etkili ve vazgeçilmez olduklarını söyler ve bunlar arasındaki şiddetli rekabeti şöyle anlatır: “Otacılardan sonra afsuncular (Şamanlar) gelir. Yel, şeytan dokunanları bunlara okutmak gerekir. Acaba nasıl faydası olur desen bile, sen onu hoş tut, tabip afsuncunun sözlerini beğenmez afsuncu da tabibe yüz çevirir.” [37].

Bu sözlerden de anlaşılıyor ki, Müslüman Türklerin arasında bulunan tabipler ile kamların şiddetli rekabetleri bu zamanda başlamıştır.

1.2 Türk Halk Hekimliğinde Ocaklar

1.2.1 Ocakların doğuşu

Şamanlar, toplumun İslamiyeti kabul etmesinden sonra, bu yeni ortam içinde sahip oldukları otoritelerini uzun müddet koruyamamış; toplumun da etkisi ile din adamlığı yönünü derviş, şeyh, veli gibi ruhani kişilere devretmiş veya devretmek zorunda kalmış, hekimlik, doktorluk yönünü ise ocaklı olarak devam ettirmişlerdir.

Bugün halk hekimliğinde halen bazı hastalıkların tedavisinde aileden el alma metodunu sürdüren ve ocak denen aileler vardır ki bunlar, Şamanizm’in kalıntısından başka bir şey değildir. Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı, “Türk halkının hakiki doktoru olan ocaklılar, Orta Asya Şaman’ının bu güne ulaşmış şeklidir” [3] demektedir.

Şamanlardaki hekimlik özelliklerinin diğer nesillere veya şahıslara devredilmesi ile doğmaya başlayan ocaklar, Türk toplumlarında gelenekler, inançlar ve çeşitli düşünüş biçimleri ile beslenmiş, neticede gelenek olarak günümüze intikal etmiş ve folklorumuzun ayrılmaz bir parçası olmuşlardır.

1.2.2 Ocak sisteminin işleyiş tarzı

Hastalıkları, olağanüstü yöntemlerle tedavi etme gücünde olduğuna inanılan kişiler (kadın, erkek) veya aileler vardır ki bunlara “ocak” veya “ocaklı” denir [58]. Bu ocaklara bazı bölgelerde “Urasa” da denilmektedir [44, 53].

Ocaklar, hastalıkları tedavi etme yöntemlerinde çoğunlukla büyüsel yöntemler kullanırlar. Bu işlemler; bağlama, düğümleme, kesme, eritme, yakma, sallama, ağırlı bölgeye cansız bir varlığın tatbiki, çakma, toprak üzerine yatma sureti ile hastalığı toprağa nakletme gibi uygulamalardır. Büyüsel işlemlerin yanı sıra bazı hastalıkların tedavisinde bitkilerden de yararlanan ocaklar vardır [58].

Bu ocak aileler sahip oldukları tedavi etme yeteneğini kendilerinden önce bu işi yapan baba veya anasından kan yolu ile alırlar; yani ocaklı olmak ailevi bir yetenektir [2]. Bu yetenek genellikle babadan oğula, anadan da kız evlada eğitim gerekmeden geçer [3, 87]. Ancak bu kesin bir kural değildir. Ocaklı kendinde bulunan olağanüstü gücünü kendinden sonra devam etmesi için başkalarına aktarabilir. Bu kişinin kendi soyundan olması gerekmez. “Ocaklı,” akrabası olmayan, kabiliyetli gördüğü çocuğu küçükken yanına alarak yetiştirir ve daha sonra da “el verme” merasimi ile hastalık tedavi etme gücünü çırağına devreder [3]. Böyle ocaklara “İznilî” adı verilir. Onlar da aynen ocaklı gibi tedavi etme yeteneğine sahip olurlar [13, 63].

Becerilerini devrettikleri bu kişilere “El almış” denir. Bu el alma töreni çok değişik biçimlerde gerçekleştirilir. Bazıları “El verirken” elini öptürür, ağzına tükürür, eline tükürür ve onu yalatır veya elinden su içirir. El verme ve el alma olayı, ya kadınlar arasında ya da erkekler arasında olur. Hiç bir zaman bir kadın bir erkeğe, erkek de bir kadına el veremez. “El alma” herhangi bir yaşta olabilir. Burada önemli olan kişinin tedavi yöntemlerini kavrayacak ve bunu tatbik edecek yeteneğe sahip olmasıdır.

Diğer taraftan erkek hastalara erkek ocaklı, kadın hastalara kadın ocaklı bakar. Ocaklılar bir veya bir kaç hastalığa bakabilir. Hangi hastalık veya hastalıklar konusunda el almış ise o hastalığı tedavi etme gücüne sahiptir [40]. Eğer bir kişi bu işi “El almadan” yapıyor ise yaptığı tedavinin tesirine inanılmaz.

1.2.3 Ocak türleri

Ocaklar genellikle tek bir hastalığın tedavisi ile uğraşmakla beraber, bazen birden fazla hastalığa da bakmaktadır. Bugün Anadolu’da da çok değişik hastalıklara bakan ocaklar yaygın olarak bulunmaktadır. Bunlardan bazıları ve yaptıkları uygulamaları şöyle sıralayabiliriz:

Dalak kesme ocağı

Sıtma tedavisinde veya karın şişmesinde yapılan bir uygulamadır. Üç ayrı şekilde uygulama yapılır:

- Bir koyun dalağı yatmakta olan hastanın karnına konur. Ocaklı kara saplı bir bıçakla dalağı üç defa çizer, dalak sonradan evde bir yere asılır ve o kurudukça hastalığın kuruduğuna inanılır.

- Cumartesi erken saatlerde, çimene ayak konur, ayağın modeli çimen üzerine bıçakla çizilerek yerine tuz dökülür.

- Çamurdan bir dalak yapılır. Hastanın vücuduna dalak bölgesinin üstüne konulup, ince bir sicimle kesilir.

Dalak kesme uygulamasında temel düşünce hastalığın nedeni olan varlığı ortadan kaldırmaktır [47, 54, 78, 79].

Sarılık ocağı

Halk, sarılığın sebebinin korku olduğuna inanır. Sarılığın tedavisinde kullanılan uygulamalarda bütün maddelerin sarı renkte olduğu görülmektedir. Uygulamalar şu şekilde yapılır:

- Hastaya kendi veya çocuk idrarı içirilir.
- Hiç evlenmemiş bir kıza diktirilen sarı gömlek hastaya giydirilir.
- Hastanın idrarı kaseye konur, içine bir kayısı atılır. Kaseyin üzerine kara saplı bir bıçak konur, bir gece ayazda bekletildikten sonra hastaya içirilir.
- Yumurta sarısına zerde ilave edilir. Her gün bir miktar yedirilir.
- Dil altı iğne ile delinir.
- Hastanın iki kaşı arası ustura ile hafifçe çizilir ve kanatılır.
- Sarılığa yakalanan kişiye hiç bir şey söylemeden aniden tokat atılır.

Bütün bunlar Anadolu'da ocakların sarılık tedavisinde uyguladıkları yöntemlerdir [4,9,16, 80].

Kurşun dökme ocağı

Nazar değmesine karşı, büyüü bozmak için, sıkıntılarda, kekeleyen çocukları ve sinir hastalıklarını düzeltmek için yapılır.

Ocaklı tarafından bir kap içinde eritilen kurşun, içi su dolu bir tabağın içine, hastanın başının üstünde dualar okuyarak dökülür [8, 17, 51, 86].

Siğil ocağı

- Küçük bir gül dalı siğilli kimse tarafından kırılır ve saklanır, dal kurudukça “siğil de kurusun” denir.
- Hasta, komşu evinden tuz çalar ve hiç arkasına bakmadan evine yakın bir kuyuya döker. Tuz eridikçe siğillerin de eriyeceğine inanılır.
- Komşu mutfağından yağ alınarak okunur, siğil üzerine sürüldükten sonra ilk rastlanan kuyuya atılır, yağ eridikçe siğil de erir diye inanılır.
- Tuz, ay eskisinde okunur. Mehmet isminde birinin sürahi veya bardağına bu okunmuş tuz konur. Tuz eridiği gibi siğil de erisin denir.

Bu yöntemlerin hepsi de Anadolu’da yaygın biçimde kullanılmaktadır [27, 73].

Yılançık ocağı

Yılançık ocaklarında, ağrılı bölgeye “Mekke Taşı” yapıştırılarak yapılan bir teşhis ve tedavi şeklidir. E. Sezik’in bir araştırmasında [35] “Mekke Taşının” kullanışı ile ilgili ayrıntılı bilgi bulunmaktadır. Bu yayında, Mekke Taşının bir mollusk yani salyangoz olabileceği belirtilmektedir. Taşların erkeği, dişisi vardır. Bu taşlar ağrılı kısma yapıştırılır. Hastalığın bu taşlarla tedavi edildiğine inanılır [5, 24, 41, 57].

Sıtma ocağı

- Yılan derisi ile hasta tütsülenir.
- Üç lokma ekmeğe dua yazılır hastaya yedirilir.
- Güneş görmemiş sirkei, üç gece ayazda bırakılıp bunun içine hastanın gömleği batırılır.
- Hasta bir taş deliğinden geçirilir.
- İncir ağacının alçak dallarından biri yere yatırılır, üzerine büyük bir taş konur ve “Sen beni bırak, ben de seni” denir.
- Yedi deliksiz inci havanda dövülerek toz haline getirilir, içine lekesiz siyah tavuğun kanıyla bir de kırmızı biber ilave edilir. Bunlardan yapılan haplar üç sabah hastaya yedirilir.

- Nöbet halinde bulunan hastaya bir bardak su atılarak korkutulur.
- Sıtma duası okunmuş pamuk ipliği hastanın koluna veya boynuna bağlanır, üç düğüm atılır.

Bunlar, sıtma uygulamalarında kullanılan yöntemlerdir [12].

Arpacık ocağı

Diğer adı da “İt dirseği” olan arpacığın tedavisi “Kırklama” ile olur. Kırklama şöyle yapılır: Gözde arpacık çıkacağı hissedilir hissedilmez, kimse görmeden buraya kırk fiske vurulur. Kırklama bazen arpa ile yapılır. Arpa ile kırklamakta, arpacık çıkan yere bir arpa ile kırk defa vurulur ve her vuruşta “hoş geri” denir ve sonra arpa kör bir kuyuya atılır veya yere gömülür. Bir başka işlemde arpa okunur, üç defa arpacığa sürülür [18].

Albastı ocağı (Alkarısı)

Halk inanışlarına göre loğusalara gelecek en tehlikeli hastalık “albastı” olarak biliniyor. Albastı (alkarısı) adı altında kötü bir ruhun sebep olduğu bir hastalık olarak kabul edilmiştir. Alkarısı inancı çok eski Şamanistik devirden kalma bir Türk inanışıdır ve bütün Türk folklorunda ‘al bastı’ veya ‘al karısı’ inancı yaygın bir gelenek halinde görülür [34, 52, 84].

Kabakulak ocağı

“K” harfi ile başlayıp yine “k” harfi ile bittiği için beş tane “k” harfi küçük bir kağıda yazılır. Sonra da yakılıp çocuk tütsülenir [64].

Kurdeşen ocağı

Hasta, dövülmüş dört soğan alır, dört yol ağzına gider, her sokağın başında: “Kurt oldum, kurdeşen oldum, hüüüüü.....” der. Soğanları birer birer fırlatır [81].

Tatarca ocağı

Bir kimse fazla yer, midesi bozulursa buna tatarca denir. Hasta yatırılır “El benim elim değil, sebeplilerin eli, Fatma Anamızın eli...” denir. Hastanın başına, midesine, bir de ayağına basılır [26].

Gece körlüğü ocağı

Geceleri ortaya çıkan görme bozukluğudur. Tedavi için, bir tavuk gece vakti “gıt gıt gıdak” diye bağırtılarak “ al karanı ver ağımı” denir [46].

Temreği ocağı

Hastalanan kısımlar yazdırılır, okutulur, üfletilir [22].

Uçuk ocağı:

Hastanın eli küle batırılır ve “uçuk beni belletilen uçuğu külledim” denir. Sonra yere yayılan mavi bir beze bastırılarak, hastalık korkutulur [82].

Aydaşlık ocağı

Daha ziyade gelişme geriliği olan çocuklara yapılır [62].

Darpılama ocağı

Kuduz hastalığı tedavisi için yapılır [2, 7].

Köstebek ocağı

Ocaklı tarafından sığışlanır, biraz da köstebek hayvanının etinden yedirilir [10].

Göz ağrısı ocağı

Göz ağrısı olan (konjunktivit) hastalara, ocaklı kadın okur ve parpı taşı yapıştırılır [83].

Kısırlık ocağı

Önce bir ham bez alınır, içine kara sakız sürülür. Bu kısır kadının beline güzelce yapıştırılarak bağlanır. Bu kara sakız belinde bir ay kalır [68].

Yel bağlama ocağı

Baş ağrısı, vücut ağrıları ve kırgınlıklarda yel ipi bileğe bağlatılır [1].

Konuşmayan çocuklar için ocak

Ocaklı kadına bir miktar tuz verilir. Kadın bu tuzu bir kap içerisinde iyice eritir. Daha sonra eve yakın dörtyol ağzına bu tuzlu suyu besmeleyle dökerek arkasına bakmadan yürümeye başlar. Bu ameliye el ayak çekildikten sonra yapılır [20].

Bademcik ocağı

Ocaklı başparmakla bademcikleri ezer ve şapı kavurarak döğer ve bunu kamış bir boru ile hastanın boğazına üfler [45].

Bezeme ocağı

Bu kimselerin elleri ve ayakları şişer, vücutlarının muhtelif yerleri kabarır. Böyle kimselere “Bezeme” olmuş denir. Ocaklı kişi hastanın şişen yerlerine aşı çamuru sürer, ocaklının evinden ekmek alınır ve yenir [23].

Bıçak koyma ocağı

Hastanın hangi hocaya okutulması gerektiğini bulmak için yapılan bir işlemdir. Ocaklı önce abdest alır. Birkaç bıçak toplar, bu bıçaklar hocaları temsil eden bir işaret olarak niyetler ve su dolu bir tasın içine koyar. Ertesi gün hangi bıçak paslandı ise, bıçağın karşılığındaki hocaya okutulması gereklidir [90].

1.2.4 Ocaklarda tedavi yöntemleri

Ocakların kullandıkları yöntemler incelendiğinde, büyüün, psikolojik tedavi yolunun, dini inançların, parpılamanın, bitki, hayvan ve madenlerden hazırlanan ilaçların tedavide kullanıldığı görülmektedir. Muhtelif araştırmacılar, bu yöntemlerin ayrıntısı hakkında bilgi vermektedirler. Bu yöntemlerle ilgili bilgiler aşağıda özetlenmiştir.

1.2.4.1 Büyü

Büyü ilkel düşünce tarzına bağlıdır. İlkel düşüncenin özellikleri üzerinde duran ünlü Fransız sosyologlarından E. Durkheim ve Lev'ı Bruhl, onun prelojik ve nedenlere daima doğa üstü bir cevap arayan nitelikte olduğunu öne sürmüşlerdir. Bunun için ilkel düşünce sebebini bilmediği her olayda doğa üstü bir sebep arar ve yine aynı tür davranışlarla bu olayları durdurmak ve çözümlenmek ister. İlkel insan hastalıkların ortaya çıkışını da bu düşünce ile değerlendirmiş, birdenbire hastalanan bir kişiyi etkileyen doğa üstü güçlerin bulunduğu inanmıştır. Bunları da uzaklaştırmaya ihtiyaç duyduğu zaman da büyüsel bir takım yöntemler kullanmıştır [76].

Büyü (magic): İdris şah, "Doğu Büyüsü" adlı eserinde, yeryüzündeki bütün büyülerin Orta Asya'da yaşayan Turan(Türk) kavimlerinin inancı olan, Şamanizm'den kaynaklandığını söylemektedir [65].

Geniş anlamıyla ve bilimsel yönden "Büyü", olumlu veya olumsuz bir netice elde etmeye yönelik tabiat üstü kuvvetleri kontrol altına alma amacını güden çeşitli eylemleri taşır. Bu kontrol altına alma, doğayı yenme isteği, insanın doğa kuvvetleri karşısındaki çaresizliği ve aczi neticesinde ortaya çıkmıştır.

Prof. Dr. S. Veyis Örnek "Büyünün çabası çocuğa, mala, mülke, iyi ürün almaya, zararlı etkileri uzaklaştırmaya, insanların iyilik ya da kötülük etmeye, yani dünyevi şeylere yöneliktir, zorlayıcıdır. Nesnelere ve doğayı öznel bir görüş açısından yorumlar, kendi çıkarı için kullanır. Bencildir. Çıkış noktası olarak insanı alır. Orta bir yolu yoktur, olumlu uçla olumsuz uç, akla kara arasında bir iş görür" [48] demektedir. Bu tabiat üstü güçleri zorlayarak kendi çıkarları için kullanma eylemi, büyüü isteyen şahsın kendisi tarafından veya doğa üstü güçlere sahip olduğu düşünülen muayyen kişiler tarafından uygulanır. Bu şahıslar; Şamanlar, büyücüler veya ocaklı şahıslardır.

Sir James G. Frazer "Altında" (The Golden Bough) adlı eserinin "Büyünün Kökenleri" bölümünde büyüün iki temel prensibe dayandığını söylemektedir [28]. Birinci prensip "Temas Büyüsü" (Contagious Magic), ikincisi de "Taklit Büyüsü" (like produces like) olarak adlandırılır.

İlkel düşünce, bir hastalığı ancak benzeri iyileştirir düşüncesinden hareketle çeşitli büyüsel uygulamaların çıkmasına neden olmuştur. Büyüsel şifa yollarının açıklaması Frazer'in ortaya koyduğu taklit ve temas kavramlarıyla açıklanabilir.

Hastalık tedavi uygulamalarında taklit ve temas büyüleri kadar çok kullanılan bir diğer büyüsel tedavi yöntemi de "hastalığı cansızlara devretme" veya "bazı cansızlardaki güçleri insanlara devretme" geleneğidir. Hastalığı devretme geleneği, kişinin kendisinde bulunan bir rahatsızlığı çeşitli cansız varlıklara nakledip; ondan kurtulma isteği düşüncesi ile hareket eder. Frazer eserinin "kötülüğün nakli" adlı bölümünde "ilkel insanın, tıpkı sırtında taşıdığı bir yükü başkasının sırtına yükleyebilme olanağına sahip olduğu gibi hastalık, dert, ağrı ve üzüntülerini de başkalarına veya cansız eşyalara yükleyebileceği inancından hareket ettiğini ve bu suretle çeşitli büyüsel uygulamaların ortaya çıktığını söylemektedir" [11].

Büyüsel işlemlerde ve bazı inançlarda uğurlu oldukları kabul edilen sayılar vardır. Bunlar 1, 3, 7, 9 şeklindeki tek sayılar ve 40, 41 gibi sayılardır [19].

Ocaklardaki şifa yöntemleri incelendiğinde, hemen hepsinde taklit, temas, hastalığı cansızlara devretme veya nadiren de olsa cansızlardaki güçleri insanlara devretme büyülerini, uğurlu kabul edilen sayılar ve bu sayılarla yapılan uygulamaların bulunduğu görülmektedir. Mesela: Hastalıklardan bahsedildiği zaman üç kere tahtaya vurulur. Ateşten yedi kere atlanır. Yedi kat iplik okunur. Kırklamada kırk defa arpacığa vurulur. Kırk bir kere maşallah denir vs. [19].

Şamanların hastalıkları önlemek ve iyileştirmek amacı ile başvurdukları büyüsel uygulamalar Türklerde Halk Hekimliğinde ocak tedavilerinin temelini teşkil etmiştir. Bu gün Anadolu Halk Hekimliğinde rastlanan pek çok hastalık tedavileri Şamanizm'in tortusundan başka bir şey değildir [6]. "Dr. Wolfgang Cremers'in de dediği gibi, "Bu gün dahi Anadolu'da Şamanizm değişmeden yaşamaktadır [21].

1.2.4.2 İrvasa

Orhan Acıpayamalı [3] ocaklarda yapılan uygulamaları gruplandırırken İrvasa ve İrvasa yolu ile yapılan uygulamalar hakkında aşağıdaki bilgileri vermektedir:

İrvasaya Türkiye'nin değişik bölgelerinde ırvasa, urasa, ugrasa, oğrasa gibi adlar da verilmektedir. Bu sözcüklerle doğrudan doğruya vücutla ilgili olmayan, hastayı etkileme amacı güden, daha doğrusu, psişik nitelikteki iyileştirmeler anlatılmak istenmektedir. İrvasa yolu ile yapılan uygulamalar şöyledir:

- a) İyileşmesi istenen hastanın yanında sağlıklı bir kimse yatırılır.
- b) Hamama götürülen hasta, sağlıklı bir kimsenin oturmuş olduğu kurnaya oturtulur.
- c) Hastanın başına kurt kafatası ile su dökülür.

1.2.4.3 Parpilama

Orhan Acıpayamlı'nın [3] gruplandırırken verdiği yöntemlerden biri de parpilamadır. Parpilama sözcüğü Türkiye'nin değişik bölgelerinde Parpilma, parpilma, parpulama, parpulma olarak da kullanılmaktadır. Hastanın vücudunu çizerek, delerek, dağlayarak, keserek ya da vücutlarına değnekle vurarak yapılan iyileşme türüne bu adlardan biri verilmektedir.

Parpilama yolu ile yapılan uygulamalar:

- a) Hastanın ustura ile çizilen baş kısmının üzerine papatya çiçeği tozu serpilir.
- b) Birtakım sihirli sözcükler söylenirken hastanın dilinin altı kesilir.
- c) Hastaya sülük vurulur.

1.2.4.4 Dini inançlar

Dini yolla yapılan uygulamalar [3]:

Bu tür uygulamalarda dini inançlar temel alınarak uygulamalar yapılmaktadır.

- a) Hasta yatır sandukasının çevresinde üç kez dolaştırılır.
- b) Hastaya dolunay sırasında okumuş kaptan su içirilir.
- c) Hastaya üç kez dua okunmuş ekmek yedirilir.

1.2.4.5 Doğal ilaçlar

Bitkiler, bazı hayvanlar ve madenler, ocaklar tarafından kullanılmaktadır [3, 59].

Ebegümece, çıtırğı, karakabak, ısırğan, sarımsak, çörek otu, üzerlik, düvercik, papatya, keten tohumu, raparna, zeyrek, ak zencefil, mısır püskülü, afyon, kara üzüm,

susam, dut ve daha birçok bitkinin kökü, gövdesi, kabuğu, yaprağı, meyvesi, çiçeği ya da tohumu olduğu gibi ya da bir takım işlemlerden geçirildikten sonra, hastalara ilaç olarak verilir [3]. Örnekler:

- a) Hastaya üç sabah patlıcan suyu içirilir.
- b) Kuduz köpek tarafından ısırılan bir kimseye kuduz otu yedirilir.

Öd, eş, göbek bağı, kurt tüyü, koyun tüyü, iç yağı, bal, deve eti, yarasa kanı, tavus kuşu tüyü ve daha bazı hayvansal ürünler, oldukları gibi ya da birtakım işlemlerden geçirildikten sonra, hastaya ilaç olarak verilir. Örnekler:

- a) Hastaya sarı bir karpuz içinden güçlü bir insanın yaptığı idrar içirilir.
- b) Kuduz böceğinin suyu hasta kimseye içirilir.
- c) İyileşmesi istenen hastaya , yarıda yakalanan böcekler yedirilir.

Cıva, gümüş, altın, su, maden suyu, taş ve daha birkaç madensel maddeler olduğu gibi veya bir takım işlemlerden geçirildikten sonra, hastalara ilaç olarak verilir. Örnekler:

- a) Sihirsel gücü olduğuna inanılan taş tozu suda eritilerek hastaya içirilir.
- b) Sihirsel sözler söylenerek hastaya dualı su içirilir.
- c) Hasta, değirmenin çark suyu ile yıkanır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DENİZLİ HALK HEKİMLİĞİNDE OCAKLAR

2.1 Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

2.1.1 Araştırmanın amacı

Bu çalışmadaki amacımız, şu noktalar etrafında toplanabilir:

- Halk Hekimliğinin tatbik edildiği yer olan ocakların ne olduğunu, türlerini, işleyiş tarzlarını, tedavi yöntemlerini, tedavi yöntemlerinin yapısal özelliklerini belirlemek ve bu konulara açıklık getirmek;

- Ülkemizde akademik anlamda Denizli'deki ocakları doğrudan doğruya ele almak ve bu alana sınırlı da olsa katkıda bulunmak;

- Ocakların konusunun daha çok kültürel araştırma konusu olduğunu vurgulamak, bu alanda çalışmalar yapabilecek uzman kişilerin ve araştırmacıların dikkatini çekmek,

- Bu alanda çalışmalar yaparak, daha sonra konu üzerinde yapılacak çalışmalara bilimsel bir taban meydana getirmek.

Çalışmada belirtilen amaçları gerçekleştirecek nitelikteki bilgilere yer verilmiştir.

2.1.2 Araştırma yöntemi

2.1.2.1 Örneğin seçimi

Araştırma örneğini Denizli'nin 19 ilçe ve bunlara bağlı köylerinde bulunan ve anket uygulanan ocaklılar teşkil etmektedir.

Bir Fransız araştırmacı olan Henri de Couliboeuf de Locourille 1860-1861 yıllarında Türkmenler arasında dolaşarak onların halk inanışlarını incelemiştir; daha sonra yayınladığı eserinde doğumlar ölümler, nazar adetleri, büyü, tılsım, halk hekimliği gibi inanmayla ilgili pek çok konuya yer vermiştir.

Bu araştırma sonunda inanmayla ilgili elde edilen bulgularla, Denizli ve çevresinde yaşamakta olan halkın inançları karşılaştırıldığında, çok büyük benzerlik olduğu ortaya çıkar. Bu karşılaştırmaya dayanarak, Denizli halkının Türkmen- Oğuz kökenli bir kültüre sahip olduğunu söyleyebiliriz [71].

Türkmen-Oğuz kökenine dayanan Denizli kültür hayatı zengin bir yapı gösterir. Denizli; Hıdır-Ellez, tılsım, şifa, uğurluluk ve uğursuzluk, büyü ile ilgili zengin bir kültür birikimine sahiptir [5, 71, 72].

Bunun yanında Halk Hekimliğinde; siğil, korku, bebeklerin uyuması, sülük tutma, kan alma, kupa vurma, kurşun dökme, dedeye gitme, muska yazdırma gibi inanca dayalı tedavi şekilleri çok eskiden beri Denizli’de halk tarafından kullanılır [32, 70, 73].

Türkmen-Oğuz kökenine dayanan Denizli kültürü yedi yüzyılı aşkın bir zamandır Orta Asya’dan dalgalar halinde gelip Denizli ve çevresine yerleşen Türk boyları sayesinde devamlı diri kalmış, zenginliğini ve özünü korumuştur.

Bu zengin kültür içinde Orta Asya Türk inanç tedavilerinin bir uzantısı olan ocakların bu bölgede yaygın olacağı kanaati ve bu konunun bu bölgede hiç araştırılmamış olması, bizim bu çevrede bu konuyu araştırmamıza neden teşkil etmiştir.

2.1.2.2 Verilerin toplanması ve araştırmanın yöntemi

Çalışma konumuzun teorik yönünü kapsayan birinci bölümde kütüphanede kaynak taraması yapılarak konu ile ilgili bilgiler toplanmıştır. İkinci bölüm için Denizli’nin 19 ilçe ve buna bağlı köylerine uygun şartlarda, bir yıl boyunca geziler düzenlenmiştir. Daha önceden adresleri tespit edilen ocakların detaylı Denizli haritası (Şekil 2.2) üzerinde yerleri işaretlenerek, o noktalara muntazam ziyaretler yapıp, ocaklı kişilerle görüşülmüştür. Bu görüşmelerde önceden hazırlanan anket formları (Şekil 2.1) kullanılmıştır. Bu formlarda, ocaklıya şekil 2’de görülen sorular sorulmuş, tedavide kullanılan bitkiler var ise bunlar ilkbahar ve yazın yapılan gezilerde toplanıp, Prof. Dr. Ekrem SEZİK’in görüşleri doğrultusunda saklamaya alınmıştır.

Çalışmanın materyalini Denizli il sınırları içinde bulunan ocaklardan toplanan bilgiler oluşturmaktadır. Bu bilgileri toplamak için kullanılan yöntem, sahada derleme yöntemlerinden biri olan “Oral Tradition” tekniğidir [30]. Bu yöntemle elde edilen bilgiler kodlanarak değerlendirilmiştir.

Bilgileri toplama işlemleri sırasında büyük zorluklarla karşılaşmıştır. Bunlardan ilki adreslerin tespiti konusunda ortaya çıkmıştır. Ocaklı adresleri o bölgeyi çok iyi tanıyan muhtar, ebe, öğretmen gibi halkla yakın ilişki içinde olan kimselerden elde edilmiştir. Konu, bu şahıslara çok iyi anlatılmasına rağmen bir kısmı, işbirliği, yapmaktan kaçınmıştır.

İkinci önemli zorluk, kış aylarında tabiat şartları ve yolların iyi olmaması idi. Zaman zaman da adresleri bulmakta zorluklar yaşanmıştır. Hedef noktalara gidilirken o bölgeyi çok iyi tanıyan ve o şahıslara güven verebilecek kimselerden yardım istenmiştir. Buna rağmen hedef noktalardaki ocaklıların bir çoğu polis, maliyeci veya televizyondan olabileceğimiz korkusu ile görüşmeyi reddetmiştir. Bu kişilerin bir kısmı köyün veya o bölgenin güvenilir kişilerini araya koyarak, bir kısmı da kendilerine bir zarar gelmeyeceği, bunun bilimsel bir çalışma olduğu ifade edilerek ikna edilebilmiştir.

Bilgilerin doğal ve doğru anlatılması için, kuşku uyandırır düşüncesi ile ses kayıt cihazı kullanılmamıştır. Sorular sohbet ortamında sorularak, cevaplar ve anlatımlar söylendiği biçimde kaydedilmiştir. Bu arada tedavide kullanılan bitkilerin kullanım şekillerini öğrenmekte de zorluklarla karşılaşmıştır. Bunun nedenlerinden biri sırlarını vermek istememeleri, diğeri de yaptıkları işin yasal olmadığını düşünerek cezalandırılmaktan korkmalarıdır.

Tedavi yöntemlerinde bitkilerden faydalanan ocaklılar çoğunlukla bitkileri kurutarak kullanmaktadır. Bu nedenle bu tür bitkilerle tedavi yöntemi uygulayan ocaklılara bu bitkiyi elde etmek için bahar aylarında tekrar gidilmiştir.

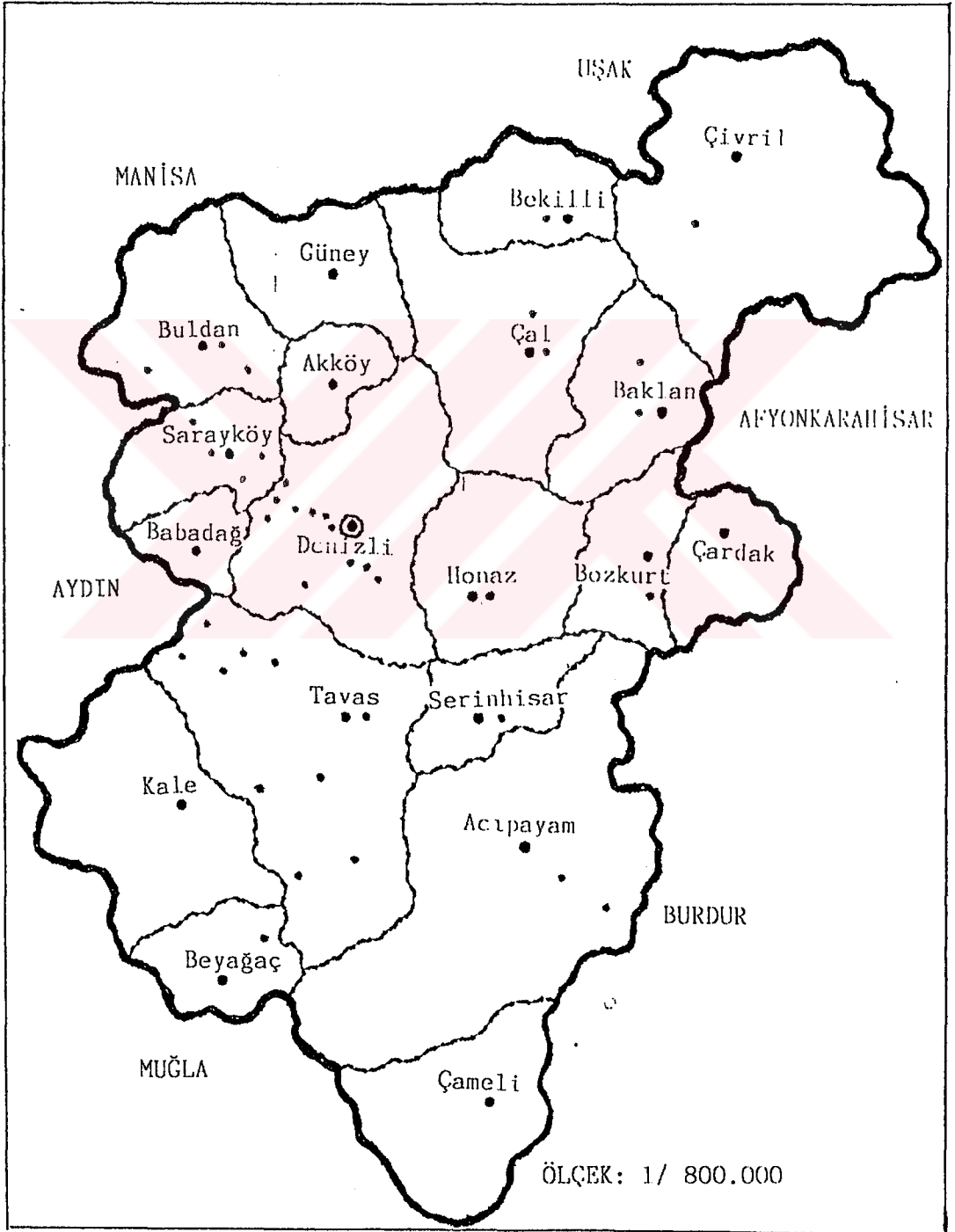
Şu söylenebilir ki ocaklılar karşılıklı güven ortamı oluştuktan sonra tatbik ettikleri bütün yöntemleri, uygulamalarıyla birlikte en ince ayrıntılarına kadar anlatmışlar, kullandıkları araç ve gereçleri göstermişlerdir.

Ocakların hastalıkları tedavi etmek için kullandıkları her bir yöntem “uygulama” olarak isimlendirilmiştir. Her uygulama önce halktan derlendiği biçimde kaydedilmiş, sonra o uygulamanın yapısal özelliklerinin açıklanmasına çalışılmıştır. Bizce açıklanması yapılmayan folklor çalışması hedefine ulaşmış sayılmaz. Bu nedenle çalışmamızda derlenen tedavi uygulamalarını, açıklaması takip etmektedir.

HASTALIKLARI SAĞALTAN (OCAK) KİŞİLERE YÖNELİK SORULAR

- 1- Adı, Soyadı ve Yaşı:
- 2- Lakabı:
- 3- Adresi:
- 4- Soyunun geldiği yer:
- 5- Tedavi işlemini kimden öğrendiniz?
- 6- Kaç yaşında bu işi öğrendiniz?
- 7- Ustanız hayatta mı? Nerededir?
- 8- Yaptığınız işten dolayı size bir ad verilir mi? (Kırıkçı, çıkıkçı, efsuncu vb.)
- 9- Tedavide kullandığınız ilaçları yazan bir kitabınız, defteriniz, dua kitabınız var mı?
- 10- Hastaları nerede tedavi edersiniz?
- 11- Sizce "Ocaklı" olmak ne demektir?
- 12- Siz ocaklı mısınız?
- 13- "El alma" ne demektir? Siz "El" aldınız mı?
- 14- El alma işlemi nasıl yapılır?
- 15- Kim el verir?
- 16- Siz kimden el aldınız?
- 17- Ocaklı olan, el almış olan bir kişi sadece bir hastalığı mı tedavi edebilir; yoksa bir kaç hastalığı mı?
- 18- Siz hangi hastalıkları tedavi edebiliyorsunuz?
- 19- Ocaklı olan, el almış olan bir kişi bildiği tedavileri kendisine müracaat eden kişilere uygulamak zorunda mıdır? Yani el almışsa mecbur mudur?
- 20- Tedavide neler kullanırsınız?
- 21- Tedavinizde dua var mıdır?
- 22- Tedavide kullandığınız ilaçları kendiniz mi yaparsınız?
- 23- Hangi ilaçları ve hangi malzemeleri kullanarak; nasıl yaparsınız?
- 24- Hangi hastalıklar için ilaç yaparsınız?
- 25- İlaç yapımında kullandığınız malzemeleri nereden temin edersiniz?
- 26- Yaptığınız ilaçları hazır mı bulundurursunuz; istenildiği zaman mı yaparsınız?
- 27- Yaptığınız ilaçları ya da ilaç yapımında kullandığınız malzemeleri saklamanız gerekirse, nerede nasıl korursunuz?

Şekil 2.1 Anket Formu



Şekil 2.2. Denizli İl haritası ve mülakat yapılan yerler

2.2 Genel Değerlendirmeler

2.2.1 Denizli’de ocak ve işleyiş biçimi

Ocak ve ocaklılığın doğuşu, bir ocaklı (O14)* tarafından aşağıdaki şekilde anlatılmaktadır.

Ocaklı olmak, Peygamberimizden beri süregelen bir iştir. Eskiden peygamberimiz ocağı yakmış, bu ocağın başında ona nida gelmiş, “Bu kül ile suyla, derdi olanları gez, gör, şifa dağıt” diye izin verilmiş. Peygamberimiz bu ocağın külünü almış, hasta olan kişiye sürmüştür, bakmış ki hasta iyileşmiş, şifa bulmuş. Sonra bir gün Peygamberimiz kızına, “Ya Fatma, benim işim çok oluyor, çok yoruluyorum, ben sana izin vereyim, bundan sonra hasta olanlara sen şifa dağıt!” demiş. Kızı Fatma böylece el almış. O da şifa dağıtmaya başlamış. Zamanla o da yorulunca Peygamberimiz O’na “Komşunun oğlu Lokman’ı yanına al, o da seninle gezsün dolaşsın, sana yardımcı olsun!” demiş. Böylece Lokman’a da izin verilmiş. Bu çocuk büyüyünceye kadar dağları tepeleri dolaşmış, bir takım otları toplamış, o kadar ki otlar ona hangi derde derman olduklarını söylemiş. O günden bu güne bu ocaklılık devam edip gelmiş. Ocağın doğuşu böyle anlatılmaktadır.

Ocaklı, uygulamaları gerçekleştiren bir veya birden fazla hastalığa bakan aile fertlerine denmektedir. Bizim incelediğimiz ocaklıların % 86.5’i kadın, %13.5’i erkek idi. Bunlardan %51.3’ü tek hastalığa baktığı halde, %48.7’si ise birden fazla hastalığa (diğer hastalıklar için izin alarak) bakmaktadır. Bunların %89.1’i sahip oldukları tedavi yeteneğini ana veya babadan (veya arada kan bağı olan diğerlerinden) kan bağı ile, % 10.9’u ise izinli olarak sürdürmektedir.

2.2.2 Denizli’de ocak türleri

Araştırmalarımız sırasında incelenen 74 ocaklıdan alınan bilgiler ışığında değişik ocaklı türleri bulunduğu tespit edilmiştir. Bu türler, ocaklı uygulaması olarak kabul edilerek aşağıda verilen şekilde gruplandırılmıştır. Ocaklara verilen kodlar (O) harfi ve bir numara ile her grubun yanında belirtilmiştir. Ocaklı ile ilgili bilgiler ekler kısmında verilmiştir.

* (O14): 14 no ile eklerde künyesi verilmiş olan ocak kastedilmektedir.

- 1- Köstebek (O1, 51)
- 2- Balbastı (O1)
- 3- Temreği (O11,5,8,11,13,16,17,18,21,23,28,33,35,40,47,50,51,53,66,73,72, 14,42,45)
- 4- Domuzbaşı (O2)
- 5- Kızıldonlu (O3)
- 6- Sarılık (O4,13,40,47,50,55,58,59,65,68,39)
- 7- Siğil (O5,6,11,13,28,35,46,51,61,62,70,14,18)
- 8- Yılancık (O7,18,30,31,43,44,56,57,60)
- 9- Ağız Kabarması (O8)
- 10- Külleme (O8)
- 11- Dolama (O9)
- 12- Yel (O10,21,22,33)
- 13- Nazar (O11,13,14,20,21,22,25,45,71,73,24,41)
- 14- Korku (O11,41)
- 15- Baş Ağrısı (O12,48)
- 16- Bademcik Patlama (O13,20)
- 17- Kabakulak (O8,13,62,67,48)
- 18- Kulunç Kesme (O14,55,56,63)
- 19- Meme Ucu Bıçkını (O14)
- 20- Ulama (O14)
- 21- Dil Üstü Yarası (O14)
- 22- Göz Çıbanı (O14,69)
- 23- Yılan, Akrep Sokması (O15)
- 24- Göz Kapağı şişmesi (O19)
- 25- Midede Su Toplanması (O20)
- 26- Yüksek Ateş (O20)
- 27- Topalan (O22,45)
- 28- Vücut Ağrısı (O24)

- 29- Ballama (O26)
- 30- Kulak Ağrısı (O27)
- 31- Mide şişkinliği (O29)
- 32- Dalak Kesme (O30,59,68)
- 33- Kuduz Parpılama (O32)
- 34- Ağız Silme (O34)
- 35- Eğe Batması (O34)
- 36- Kısırlık (O35,17)
- 37- Çıkık (O36)
- 38- Donanma, Donama, Seyitgen (O37,38,52,74)
- 39- Sirkence (O39)
- 40- Ot Kesmesi (O42)
- 41- Dolanma (O42)
- 42- Karadonlu (O42)
- 43- Göbek Çekme (O45)
- 44- Doğum (O49)
- 45- Sulu Yarada Çakma (O50)
- 46- Kıl Durması (O53)
- 47- Kasık Çekme (O54)
- 48- Bağak Sıkma (O59)
- 49- Göze Üfleme (O59)
- 50- Tavukgötü (O62)
- 51- Yaşcı Yara (O62)
- 52- Devre (O64)
- 53- Aydaş Aşı (O67)
- 54- Yaşıt (O72)
- 55- Sıtma Bağlama (O59)

Not: Parantez içindeki numaralar, ocaklı kod numaralarıdır.

2.2.3 Denizli’de ocaklarda tedavi uygulamaları ve yapısal özellikleri

Bu kısımdaki bilgiler, ocaklının anlattığı şekilde fakat bazı mahalli anlatımlar düzeltilerek nakledilmiştir.

Köstebek Uygulaması

Uygulama a

Yedi köstebek yuvasından alınmış toprağı eler, temizler, üç İhlas bir Elham okur; kendi sidiğimle bu toprağı karıştırıp çamur haline getiririm. Köstebek olan şişliklerin üzerine sürerim. Bunu üç defa tekrar ederim.

Uygulama b

Boynunda şişlikle gelen hastaya, yedi köstebek evinden aldığım veelediğim toprağı kendi sidiğimle karıştırıp, çamur haline getiririm. şiş olan yerlere sıvarım. Yaptığım çamurdan hastaya da veririm. İki defa da kendisinin sürmesini söylerim.

(a) ve (b) uygulamalarında hastalık adı hayvanın adı arasındaki benzerlik düşünülüp, köstebek ismi taşıyan hastalığın, köstebek ismini taşıyan hayvanın yuvasından alınan toprakla tedavisinin etkin olabileceği düşünülüyor. Güç kaynağı alınan toprak, ocaklının idrarı karışımı oluyor. Buradaki “yedi motifi” büyüsel olan güç kaynağını daha da güçlendiriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Yakmaca (balbastı) uygulaması

İç yağı ile balı cezvede ısıtır, şahsın hastalıklı yerlerini hamur ile çevirip sınırlarım (sağlam yerlerini korumak için). Tavuk yelesini iyice yıkayıp suyunu akıtır, bununla, cezvede erittiğim iç yağı ile balı sıcak olarak (yakacak şekilde) o kısma sürerim. Bunu yaparken üç defa gelmiş geçmiş olsun derim. Hastalık geçer (O1).

Buradaki güç kaynağı “doğal” yapıdadır. Ancak kullanılan “üç kez” motifiyle ve ocaklının güç kaynağı olan tükürüğüyle büyüsel nitelik kazanmaktadır. Büyünün temas prensibi kullanılmaktadır.

Temre (temreği, temreke, temrek) uygulamaları

Uygulama a

Bunun tedavisi için özel günler vardır. İki cuma, bir salı olmak üzere üç defa okunur. Üç İhlas, bir Elham okuyarak temreyinin etrafını kopya kalem ile çeviririm

(esasında adını yazmak lazım ama ben cahil olduğum için etrafını çeviriyorum). Okuma bittiğinde temreğinin üzerine tükürürüm (O1)

Güç kaynağı yine dinsel özellik gösterirken tükürüğün güç kaynağı olması nedeniyle büyüsel nitelik kazanmıştır. Bu da “temas büyüsi” dir..

Uygulama b

“El benim elim değil, Fatma Anamızın eli diyerek başlarım “. Felak, Nas, Fatıha, İhlas, Ayet-el Kürsi dualarını okurum. Sonra tü tü diye üzerine tükürerek, temrenin etrafını kalemle çeviririm. Sonra kalemi yere sürerim, böylece hastalık yere geçer. Temrenin üzerine kül serpip, haydi geçmiş olsun derim. Giderken yere demir para atarlar. Hastalık bu demir paraya geçsin diye. Bu işlemi üç defa salı, cumartesi günleri yaparım (O5)

Güç kaynağı dinsel özellik gösterirken, ocaklının tükürüğünün güç kaynağı olması nedeniyle büyüsel nitelik kazanıyor. “Temas prensibi” kullanılmaktadır.

Uygulama c

Ocaktaki külü alırım, su ile kararım, temre olan yere “ El benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek sıvarım. Kül kuruyup döküldükçe temre de düzelir. Bunu cumartesi ve pazartesi gibi ertesi günler yaparım (O8).

Güç kaynağı “ocaklının külü” oluyor. Büyüsel bir özellik görülüyor. Büyünün “temas prensibi” kullanılıyor.

Uygulama d

Arpa tanesi ile temrenin üzerini bildiğim duaları okuyarak çizerim ve üzerine tükürürüm. Bu işlemi aynı gün üç defa yaparım. Üç gün üst üste gelmesi gerekir. Allah’ın izniyle bir şeyi kalmaz (O11).

Güç kaynağı dinsel özellik gösterirken, ocaklının üzerine tükürmesi temas büyüstü, “üç kez” motifi ise büyüü güçlendiriyor.

Uygulama e

“El benim elim değil, Peygamberimizin eli” diye başlarım. Dualar okurken tükürüklediğim parmağımı küle bandırıp temreli yere sürerim. Üç defa aynı işlemi yaparım. Bu tedaviyi yaparken

“Emir emir emiri

Tahreye dönmüş demiri

Kül ettim kösülsün

Dibi temeli kesilsin” derim. Bu tedaviyi tek günlerde, salı veya cumartesi günleri yaparım (O13).

Başlangıçta güç kaynağında dinsel özellik görülürken, tükürüğün ve külün temreli yere sürülmesi temas büyüsü kullanılarak büyüsel şekle dönüşüyor. Tekerleme şeklinde söylenen sözler ise bu büyüyü güçlendiriyor.

Uygulama f

Hastanın öncelikle perhiz yapması gereklidir. Acı, ekşi, yumurta, peynir yememesi lazım. Tedaviye:

“Bu benim elim değil, Fatma Anamızın eli,

Dil benim değil Ayşe Anamızın dili,

temreke köken atar,

kül kökünü kazar” derim.

Besmele çekip, Üç Kulhuvallahı, bir Elham okurken, külü suyla karıştırıp çamur haline getiririm. Bu çamurun içine tükürüp, “Allah’tan şifa” der, temrenin üzerine sürerim. Aynı işi üç defa, pazartesi çarşamba, cumartesi günleri yaparım. Bu hastalığın erkeği dişisi olur, ürerse dişi, üremezse erkektir denir (O16).

Başlangıçta tekerleme şeklinde söylenen büyüsel sözlerle güç kaynağında majik bir özellik görülürken, okunan dualarla yapılan küllü çamur dinsel şekle çeviriyor. Ocaklının tükürüğünün çamurun içine girmesi güç kaynağını tekrar büyüsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama g

Besmele çekip “El benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diye başlarım. Temrenin etrafını iğneyle çizerim. İç yağından bir topak alır, bir bezin içine koyar bağlarım. Sonra bez içindeki yağı sıkarak, eriterek temre olan yere basar, üzerine tükürürüm. Hemen geçer (O17).

Güç kaynağı başlangıçta doğal olmakla birlikte güçlü ocaklı tükürüğü, güç kaynağını büyüsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama h

Kaba külü elerim, ağızıma su alır tükürükle su ile külü kararım. Yaş söğüt dalı çöpüyle bunu temrenin üzerine cumartesi günü sürerim. O gün hiç yıkamayacak. İş bitince “Geçmiş ola” derim yoksa bana geçer (O18).

Güç kaynağı ocaklığın ocağının külü ve ocaklığın tükürüğü Bütüsel bir özellik gösteriyor. Bütünlün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama ı

Ateşi köz yaparım, közü temiz bir kaba koyduktan sonra toz şekeri közün üzerine ekerim, bunun üzerine de eski bir tabak kapatırım. şekerin yağı tabağa çıkar. O yağı temre olan bölgeye üç İhlas okuyarak ve “ El benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek sürerim. Bu tedavi üç pazartesi, üç cumartesi yapılır. Yani erteleme geçmesi için ertesi günler yapılır (O21).

Güç kaynağı, başlangıçta doğal olmakla birlikte, cumartesi, pazartesi gibi “ ertesi” günleri güç kaynağını bütüsel şekle çeviriyor. Bütünlün temas prensibi uygulanıyor.

Uygulama i

Bu hastalığın erkeği olur, dişisi olur. Dişisini ben tedavi ederim. Erkek olanı erkekler yapar. “El benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diye başlarım. Duaları okuyarak temrenin etrafını çizerim. Bunu üç defa cumartesi, pazartesi günleri yaparım. Bunları hep erteleme için ertesi günleri yaparım. Büyüklerimiz, diğer günlerde günah olur derler. Hastalığın geçmesi için bana inanıp gelmesi lazımdır. İnanmazsa geçmez (O23).

Güç kaynağı dinsel özellik gösterirken “üç kez” motifi bütüsel duruma getiriyor. Cumartesi, Pazartesi gibi “ertesi” motifi ise bütüsel durumu güçlendiriyor. Bütünlün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama j

Tedaviye “El benim elim değil, anamın eli” diye başlarım, anamdan kalma sapsız kör bıçakla temreği dörde bölüp keser gibi çizerim. Bu arada bildiğim duaları okurum. cumartesi, pazartesi günleri üst üste üç gün yaparım. Son gün kılı otu taşla dövüp içine tükürür ve temrenin üzerine sürerim (O28).

Güç kaynağı dinsel özellik gösterirken “üç kez” motifi bütüsel duruma getiriyor. cumartesi, pazartesi gibi “ertesi” motifi ise bütüsel durumu güçlendiriyor. Bütünlün temas prensibi kullanılıyor

Uygulama k

Hasta ebeğümeci ve sarımsağı gelirken getirir, ben onları tencere içinde döver, üstüne okuyarak üfürürüm, böylece temre olan yere sürerim. Bu şekilde bir iki saat elini suya değdirmeden tutması gereklidir. Geçmezse bu işlemi üç defa yaparım (O33).

Güç kaynağı büyüsel özellik gösterirken, dualarla dinsel şekle çevriliyor. “Ertesi” motifi ise tekrar büyüsel şekle döndürüyor. “üç gün” motifi ise büyüyi güçlendiriyor. Büyütünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama l

İşe başlarken “ El benim elim değil, Fatma Anamızın eli “ diyerek besmele çeker, başlarım. Ocakta yanmakta olan odun közünden alır, eski bir kaba koyarım. Közün üzerine içinde şeker olan bir tabak koyar, üzerine başka bir tabak kapatırım. şeker yandıkça, yağı üstteki tabağa yapışır. Bu yağı parmağımla alıp, bildiğim duaları okuyup üzerine tükürerek temre üzerine sürerim. Üç gün üst üste yapılması lazımdır. Eğer geçmezse yedi defa yapılır (O35).

Güç kaynağı tabii bir özellik gösterirken “üç kez” motifi ve tükürük güç kaynağını büyüsel şekle çeviriyor. Bu güç kaynağı ile şifa bulması ise, temas prensibinin kullanıldığını gösterir.

Uygulama m

Temresi olan şahsın o kısmının etrafını yorgan iğnesi ile çevirir gibi çizerim. Bunu yaparken bir Elham, üç İhlas okurum.. Sonra üzerine tükürüğümle karıştırdığım sigara külünü bastırırım. Bir kaç gün içinde geçer (O40).

Güç kaynağı dinsel özellik gösterirken, “güçlü ocaklı tükürüğü” güç kaynağını büyüsel şekle çeviriyor. Büyütünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama n

Temreği yedi tane arpa tanesi ile üç Elham, üç İhlas okuyarak teker teker çizer, çizdiğim arpa tanelerini biriktiririm. En son çizdiğim arpa tanesini “temre geze (gezmeğe) gelmiş, kül köküne gaza (kazımağa) gelmiş. El benim elim değil, Fatma Anamızın eliydi” diyerek dışarı atarım. Evimin külünden alır, tereyağını eritir, ikisini karıştırırım. İçine üç defa tükürür çamur haline getiririm. Bunu temrenin üzerine sürerim. Temreyi çizdiğim arpa tanelerini evimin bahçesine atarım (O47).

Güç kaynağı dinsel özellik gösterirken, söylenen tekerleme güç kaynağını büyüsel şekle çeviriyor. Güç kaynağı tükürük ile temas ediyor. Büyütünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama o

Arpa tanelerini alır, temreli olan yerin etrafını, Fatiha ve üç İhlas okuyarak çizerim. Allah'tan şifa dilerim. Arpa tanelerini toprağa gömerim (O50).

Güç kaynağı dinsel özellik taşıyor.

Uygulama ö

Hastalar iki cuma, bir salı günü olmak üzere, üç gün gelirler. Bu üç gün temre olan yerin etrafını kopya kalemi ile çeviririm. Özel duasını okuyarak temre üzerine tükürür ve sürerim (O51).

Üç gün motifi ile ve güç kaynağı olan tükürükle temas büyüsi uygulaması yapılmaktadır.

Uygulama p

Okumaya “El benim elim değil, Fatma Anamızın eli “ diye başlarım. Bildiğim duaları üç defa okur, üfler üzerine tükürürüm. Cumartesi, pazartesi günleri okurum (O53).

Güç kaynağı dinsel özellik gösterirken, “ocaklı tükürüğü” güç kaynağını bütünsel şekle çeviriyor. Büyütünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama r

Temresi olan bana geldiğinde, o kısma üç İhlas, bir Elham okurum. Üzerine biraz kül sürer, tükürür, iğne ile çizerim. Eğer geçmez ise cumartesi, pazartesi üç defa üst üste gelmesini söylerim (O66).

Güç kaynağı dinsel özellik taşıırken “ocaklının külü, tükürüğü” bütünsel şekle çeviriyor. “üç kez”motifi ise büyüyi güçlendiriyor. Büyütünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama s

Ocağımdan biraz kül alır, onu tuz ile karıştırıp, “El benim elim değil Fatma Anamızın eli”diyerek temreli yere sürerim. Geçmezse başka ocağa gitmesini söylerim (O73).

“Ocaklının külü” güç kaynağına bütünsel bir şekil veriyor. Büyütünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama ş

Tavuk bacağının kemiğini yakarım, külünü alır, havanda döverim. Bunu kavanoza koyarım. Bu hazır bulunur. Hasta geldiğinde “ El benim elim değil,

Peygamberin izniyle “ diyerek başlar, arkasından bildiğim duaları okurum” arkasından “ben bağladım, sen de bağla Allah’ım” diyerek üç defa tekrarlarım. Temrenin üzerine, bu Peygamberin tükürüğü” diyerek üç defa tükürürüm. Etrafını daha önceden hazırladığım kül ile çevirerek bir çizgi oluştururum. Bunu üst üste üç defa yaparım (O14).

Güç kaynağı büyüselidir. Söylenen büyüsel sözler büyüyi güçlendiriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama t

Bildiğim duaları okuyarak temrenin etrafını parmağımla çeviririm. Elimde bulunan yorgan iğnesi ile temrenin üzerine çizerek kanatırım. Kendi yaptığım (yedi türlü baharattan) tılsımı üzerine “ el benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek ekerim. Bu tedavinin üç veya yedi defa yapılması gerekmektedir (O42).

Güç kaynağı dinsel özellik taşıırken “üç ve yedi” motifleri büyüsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama u

Tedaviye “ El benim elim değil, Fatma Anamızın eli “ diye başlarım. Kuran’ı Kerim’den El Miri-Emiri ize Mükminan ayetini okur üflerim ve üzerine tükürürüm. Bunu üç gün cumartesi, pazartesi günleri yaparım (O45).

Güç kaynağı dinsel özellik taşıırken “üç gün”motifi büyüsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama ü

Temre olan kişi beyaz soğan getirir, soğanı ikiye böler, temre olan yere okuyarak sürerim. O sürdüğüm yere ocaktan kül alıp sürerim. Geçmez ise üç gün üst üste cumartesi günleri yaparım (O72).

Güç kaynağı “ocaklının külü” büyüsel özellik taşıyor. “üç gün “motifi büyüyi güçlendiriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Bu uygulamaların hemen hepsinde (o uygulaması hariç), “temas büyü”nün kullanıldığı görülmektedir.

Domuzbaşı uygulaması

Tedaviye başlarken Besmele çekilir, “El benim elim değil, Fatma Anamızın eli “ diye başlarım. Başka yerlerde kabakulak denen hastalığa burada domuzbaşı denir. Kulak arkasından yukarıya giden damar şişer, kabarır, acır. Kişi boynunu çeviremez hale gelir. Bu şişen yerin etrafında kulak altından başlayıp, yuvarlak daire şeklinde domuz dişini dolaştırırım. Domuz dişini bastıra bastıra dolaştırırken, İhlas, Felak, Nas, Fatiha, surelerini üçer defa okurum. Bu işi üç defa tekrar ederim. Sonunda şiş olan yere tükürür, Allah şifasını versin, bu dert defolup gitsin derim. Bazen bir gelişte geçemeyebilir, geçmeyenler yedi gün gelirler ve her gelişlerinde üçer defa çevirme yaparım.

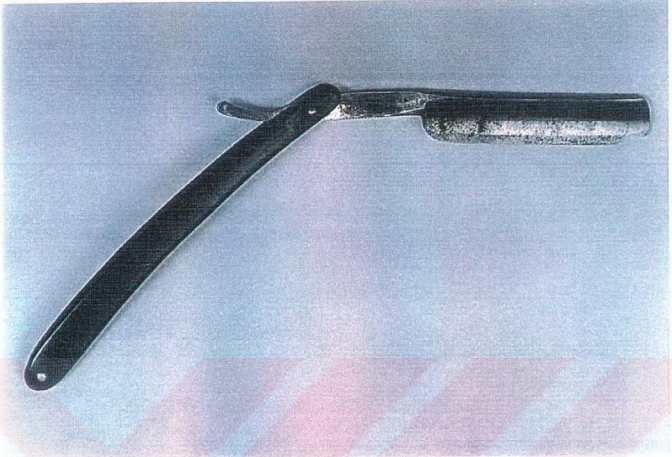
Bu domuz dişinin (Şekil 2.3.b) elde edilmesini büyüklerimiz şöyle anlatır: Tahsin dedemden dinledim. “Domuzun ağız, burun, baş kısmı kabakulaklı şişen boyuna benzetilmiş. Bu boyundaki şişlik nedir ne değildir derken domuzun başı akıllarına gelmiş ve domuz başı derdi denmiş. Bu derdi domuzun bir parçası geçirir diye bizim Beşparmak dağlarından büyük bir domuz yakalamışlar, azı dişini çıkarmışlar, bununla şişen yeri kuvvetli sureleri okuyarak çevirmişler. Bakmışlar ki iyileşmiş” Bu şekilde bu diş tedavisi devam edegelmiş (O2).

Bu uygulamada tedavi için kullanılan “domuz dişi” bütünsel güç kaynağı özelliğini taşıyor. “yedi gün”, “üç defa” motifleri büyütyü güçlendiriyor. Büyütün temas prensibi kullanılıyor.

Kızıldonlu uygulaması

Kızıldonlu hastalığını senelerdir göre göre gözlerim alıştı, onu hemen tanırım. Çok fazla kaşıntı yapar, kaşınan yerler kızarır. Bu hastalıkta zeytinyağını, pekmezi, tavuk pisliğini, tereyağını, afyon sütünü, yedi kardeş kanını, karanfili, anberi karıştırıp iyice ısıtırım, bu biraz durur. Ilık hale geldiğinde, tavuk yelesi (tüyü) ile hasta olan yere “El benim elim değil, Fatma Anamızın eli “ diyerek çalgıyı sürerim. Bunu üç defa tekrar ederim. Bu tedavi cumartesi ve salı günleri yapılır (O3).

Bu uygulamada güç kaynağı doğal bir görüntü vermesine karşın, “üç defa” motifi ile doğal yapısını yitirerek bütünsel bir yapı kazanıyor. Büyütün temas prensibi kullanılıyor.



(a) Yılançık uygulamasında kullanılan ustura



(b) Domuzbaşı uygulamasında kullanılan domuz dişi

Şekil 2.3. Ocak uygulamalarında kullanılan aletler

Sarılık uygulamaları

Uygulama a

Sarılıklı hastanın suratı (yüzü), vücudu, gözlerinin alt kısmı ayva renginde olur. Bu sarı renk iç gömleklerini boyar. Kendinde takatsizlik, yorgunluk, devamlı uyku hali vardır.

Hastalık kara sarılık ise vücudunun sarısı koyu sarı renk alır. Böyle hastalar basit iyileşir. Bunların başının üzerinden tam orta yerinden yetmiş senelik kayınpederimin hediye ettiği ustura ile veya (o körlendiği için) ağzına jilet taktığım berber bıçağı ile çenterim. Buradan sarı su çıkar. Bu çettiğim yeri yumurtanın beyazı ile nişastayı karıştırır burayı sararım, bu iki gün durur. Yumurta sargısı kafasından devamlı sarı su emer, sargı iki gün sonra çıkarıldığında hem nemlidir. Hem de sargının sarardığını görürüm.

Diğer türlü sarılıklardan hastanın dilinin altındaki bağın sağında ve solunda yeşil mercimek gibi sert kabarcıklar olur, bu bir tane de olur, daha fazlada olur. Bir de üst dudağının çenesiyle dişlerinin birleştiği yerdeki bağın olduğu yerde aynı sert kabarcık olur. Bunları cımbız ile tutar ustura ile keserim, bu şişlikler bazan damar gibi morarır, insanlar bunu damar sanır damar değildir. Üst dudaktakinin kesmesi çok zordur. Cımbızdan sağa sola devamlı kaçır, onun için kesmek zor olur. Buralardan biraz kan akar. Kan durduktan sonra sarı su akmaya başlar.

Daha sonra iki kaşının arasından ustura ile yine çenterim buradan fazla kan çıkmaz üç beş damla kan çıkar bu kan yere düşerken sarı su olur. Buradan kan almamanın sebebi üşengeçliğine, uyku halini almak eline ayağına can gelmesi içindir.

Sarılıklı olanlar ne tür sarılık olursa olsun en az altı gün banyo yapmaması, üzüm, karpuz, ceviz, ütme darı, velhasıl çiğ yiyecek yememesi lazım. Bu zaman içinde haranıda (tencere) pişmiş yiyecekler yemelidir (O84).

“Bıçak ile çentmek”, “dudak üstünün, iki kaşının arasının” çentilmesi hepsinde güç kaynağının doğal olduğunu gösteriyor.

Uygulama b

Eşeğin sütü hastaya içirilir. Karpuz kabuğunun içine, köpek pisliği, çocuk çiši, biraz da baharat konur, sabaha kadar ay ışığında bekletilir. Sonra da “mundarı, mundar keser” diyerek hastaya yedirilir (O13).

Güç kaynağı doğal bir görünüm veriyor. "Ay ışığı" motifi doğal güç kaynağını büyüsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor

Uygulama c

Sarılıklı olan şahsın, gözlerinin beyaz kısmı, vücudu sararır, devamlı uyku halindedir. Bu hastanın boynuna, ayak bileği, el bileğinden birine üç İhlas, bir Elham okuyarak ipi dokuz düğüm atarak bağlarım. Böylece sarılık bağlanmış olur. Hasta yanıma üç gün devamlı gelmesi gereklidir. Son geldiğinde iğnenin ucunu yakarak temizler, dilinin altındaki damarı bu iğne ile delerek koyu siyah bir kan akıtırım. Hasta eve gider istirahate çekilir. Bağlı olan ip kopunca sarılık kaybolur (O40).

İpliğin okunması dinsel etken olup, ipliğe dokuz düğüm atılması ile büyüsel bir nitelik kazanıyor. Yine taklit büyüünün "Benzer, benzeri doğurur" ilkesine bağlı olarak ipliğin bağlanmasıyla hastalığın bağlanması arasında benzerlik görülüyor. "Dokuz düğüm" motifi ise taklit büyüünü güçlendiriyor.

Uygulama d

Sarılıklı hasta geldiğinde evimde hazır bulundurduğum sarı iplikten bir kulaç uzunluğunda ölçer bunu sındı (makas) ile keserim. Bu kestiğim ipe üç İhlas, bir Fatiha okuyarak üç yerinden düğüm atarım. Bu ipten önce hastanın boynuna bağlar, ucunu sındı ile keserim. Bağlantı yerinin ucunda kalan kısmı, tekrar üç defa küçük küçük keserim, bunu temiz bir yere koyarım. Aynı şekilde sağ el bileğine, sol el bileğine bağlayarak uç kısımlarından keserim. Ayak bileklerinde de aynı bağlamayı yaparım. Ucundan kestiğim ipleri küçük hap haline getiririm. Kestiğim bir kulaç ipin hepsini o hastaya harcarım. Avucuma su koyar ve bu hap haline getirdiğim ip kesintilerini hastaya yuttururum. Bu sarılık bağlama cumartesi günleri üç defa üst üste yapılır. Bağlanan ipler koparılmaz, çözülmez, kendiliğinden kopar kaybolur, sarılığa kaybolur (O47).

"Sarı ip", "üç yerden düğüm atmak" motifleri büyüsel bir yapı oluşturuyor. Sarı ipliklerin hap haline getirilmesi ve yutturulması ise "benzer benzerini doğurur" ilkesine uygun olarak sarılık sarı ipe tedavi ediliyor ve büyüünün taklit prensibi uygulanıyor.

Uygulama e

Sarılık olan hasta bana gelir. Besmele çekip, avucumdan üç defa su içiririm, üç defa da yüzüne su serperim. Bunları yaparken üç defa Fatiha ve Ayetel Kürsi'yi okurum. Bu tedaviyi cumartesi ve salı günleri yaparım. Üç defa bana gelmesi lazımdır (O50).

Güç kaynağı dinsel güç kaynağını, büyüsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama f

Bu iş için bana pazartesi, perşembe günü gelirler. İki kaşının arasından “Allah’ın izniyle” der, jiletle iki damla kan akacak şekilde keserim. Kanı alıp göz kapaklarına çalarım, bu sarılıklı kan hastalığı geçirir (O55).

“Benzer benzeri doğurur” prensibine uygun olarak sarılık, sarılıklı kanın göz kapaklarına sürülerek, büyüünün taklit prensibi uygulanmaktadır.

Uygulama g

Sarılıklı hasta gelince, sarı ip topundan okuyarak boynuna, el bileklerine, ayak bileklerine, parmak diplerine sıra ile bağlarım. Bağladığım iplerin ucundan biraz koparır, su ile hastaya içeririm. Bunu üç gün yaparım. Bağladığım ipler kendiliğinden kopar. Hastalık geçer (O58).

“Benzer benzeri doğurur” ilkesine uygun olarak sarılıklı hastaya sarı renkteki ipler su ile içirilerek taklit büyüüsü uygulanır

Uygulama h

Sarılıklı hasta geldiğinde,iki kaşının ortasını jiletle üç defa çizerim. Oradan akan kanı gözlerinin içine sürerim. Bu işi pazartesi, cumartesi günleri yaparım (O59).

Yine aynı ilkeye uygun olarak sarılıklı hastaya, sarılıklı kan ile taklit büyüüsü kullanılarak tedavi ediliyor.

Uygulama ı

Bakarım hasta eğer sarılıksa boynuna bir havlu sararım, iki kaşının arasına ileşter atarım (ustura ile çizme), buradan azıcık kan çıkar, bu kanı göz pınarlarının, dilinin altına, dudak içlerine sürerim. Bunu üç defa yaparım. Sonra da yumurta, çay, acı yememesini, banyo yapmamasını, pekmez içmesini söylerim (O65).

“Benzer, benzeri doğurur” ilkesine uygun olarak sarılıklı hasta, sarılıklı kan ile taklit büyüüsü kullanılarak tedavi ediliyor.

Uygulama i

Sarılıklı olanları bildiğim duaları okuyup üflerim, elimde bulunan sarı ipleri, boynuna, el bileklerine, ayak bileklerine bağlarım. İpler kendiliğinden kopup kaybolunca, sarılıktaki kaybolur. Bu işi cumartesi günleri yaparım (O68).

Hastaya “sarı iplerle bağlama” motifi ile büyüünün taklit prensibi uygulanıyor.

Uygulama j

Sarılık kesmek için gelen hastanın boynuna, koluna, bileğine sarı ipler bağlarım, ipe bağlarken üç İhlas, bir Fatiha okurum. Bağlanan iplerin uçlarından keserek akar suya atarım. Sonra fanilasını sarıya boyatır onu giymesini söylerim. Bir hafta sonra o fanilayı el ayak değmeyen bir yere atmasını söylerim, bağlanan ipler kopup düşünce sarılık geçer (O39).

Fanila atılıp, hastaya “sarı ipler bağlama”, “sarı fanila giydirme” motifleri ile büyüünün taklit prensibi uygulanıyor.

(a) uygulamasındaki doğal tedavi dışındaki sarılık uygulamalarının hepsinde büyüünün taklit prensibi uygulanmaktadır.

Siğil uygulamaları

Uygulama a

Siğil üzerine Felak, Nas, Fatiha, İhlas, Ayetel Kürsi dualarını okurum. Siğilin üzerine süpürge ile süpürür gibi yaparım (O5).

“Süpürme” motifi ile büyüünün taklit prensibi uygulanıyor

Uygulama b

Diken veya iğne ile siğilin etrafını, Ayetel Kürsi, bir Elham, üç kulhüvallahî okuyarak çiziyorum. Üzerine tü tü der tükürürüm. “Hadi geçmiş olsun “derim. Bu işi pazartesi, çarşamba, cumartesi günleri yaparım (O6).

Güç kaynağı dinsel özellik gösteriyor. Ocaklının tükürüğü büyüsel şekle çeviriyor. Büyüünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama c

Et parçası getirirler, bu eti siğilin üzerine Fatiha, Kulhüvallahü, Ehat dualarını okuyarak üç defa sürerim. Sonra eti hastaya verir “Duvarın kovuğuna koy” derim. Et kurudukça siğil de kurur (O11).

“Benzer, benzeri doğurur” ilkesine uygun olarak “et kurudukça siğillerde kurur” inancı ile tedavi ediliyor. Büyüünün taklit prensibi kullanılıyor.

Uygulama d

Çam ağacının dallarını koparmadan, siğilin üzerine sürerim, Bu arada bir Elham, üç İhlas okurum. Sürdüğüm dalı kırarım ama koparmam ağaçta kalır. Dal kurudukça siğil de kurur (O13).

“Dalın kuruması” ile siğilin kuruması arasında benzerlik kurularak büyüünün taklit prensibi kullanılıyor.

Uygulama e

Yemiş ağacından bir yaprak koparıyorum. Bu yaprağın sütünü “El benim elim değil, Peygamberin izniyle” diyerek bildiğim sureleri okuyarak siğilin üzerine damlatıyorum. “Ben siğil otunu kestim Ya Rabbi, Sen de siğili kes” diyerek küçük küçük, ince ince kıyar gibi yedi parçaya keserim. Bunu iğne ile ipe dizerim. Bir ağaca asarım. Bu yaprak parçaları orada kurudukça siğil de kurur (O14).

Bu uygulamada önce doğal tedavi uygulanmakta, daha sonra “Yaprak parçalarının kuruması” ile siğilin kuruması arasında benzerlik kurularak büyüünün taklit prensibi kullanılmaktadır.

Uygulama f

Elenmiş küllü, köpeğin yediği kapta kararım. Yaş ağaç dalı ile siğilin üzerine üç defa sürerim. Yaş ağaç dalını toprağa dikerim. Söğüt dalı kurudukça siğilde kurur (O18).

“Söğüt dalının kuruması” ile siğilin kuruması arasında benzerlik kurularak büyüünün taklit prensibi kullanılıyor.

Uygulama g

Siğil için dağlarda olan sütleğen otunun sütünü bir şişeye koyar “ El benim elim değil, anamın eli” der, kibrit çöpü ile başka bir yere değirmeden siğilin üzerine sürerim. Onu eritir (O28).

Doğal güç kaynağı kullanılıyor.

Uygulama h

Elime bir topak tuz alır (iri tuz). “el benim elim değil, Fatma Anamızın, Ocak Anamızın eli, dili” diye üç İhlas, bir Fatiha okuyarak siğilin etrafını tuzla üç defa çeviririm. Tuzu suya atarım o eridikçe siğil kaybolur. Pazartesi, cumartesi günleri üç defa yaparım (O35).

“Tuzun erimesi” ve kaybolması ile siğilin kaybolması arasında benzerlik kurularak büyüünün taklit prensibi kullanılıyor.

Uygulama ı

Arpa tanesinin ucunu yakarak, siğilin etrafını arpanın yanık ucu ile çeviririm. Bu işi yaparken bir Fatiha, üç İhlas okurum. Arpa tanesini her siğil için bir tane kullanırım. Yakarak siğil çevirdiğim arpa tanelerini, temiz bir bezde toplayıp bağladıktan sonra, ayak basmayacak bir yere siğilli olan şahıs tarafından gömülür. Arpa taneleri toprakta parçalanıp eridikçe, siğilde erir, kaybolur (O46).

“Arpa tanelerinin parçalanıp erimesi” ile siğilin parçalanıp erimesi arasında benzerlik kurularak, büyüünün taklit prensibi kullanılıyor.

Uygulama i

Siğil sayısı kadar arpa alırım. Üç İhlas, bir Fatiha okuyarak siğilleri teker teker arpa tanesi ile çizerim, arpa tanesinin bir kısmını bir mezarın toprağına, diğer kısmını kuşlara yemesi için atarım siğil kurur (O51).

“Arpa tanelerinin mezar toprağına atılması” ve yok olması ile siğilin ortadan kalkması arasında benzerlik kurularak, büyüünün taklit prensibi kullanılıyor.

Uygulama j

Bu tedavi kurban bayramında yapılır. Kurbanlar kesilip dağıtıldıktan sonra, hasta komşunun birinin evine gider, bir parça kurban eti çalar, oradan çıkarken ona ezberlettiğim duayı yedi defa okur, çaldığı eti bir duvar dibine aynı duaları okuyarak gömer, “et burada kurudukça, benim siğilimde kurusun” der, arkasına bakmadan döner gelir. Bir müddet sonra bir şeyciğı kalmaz (O61).

“Etin kuruması” ile siğilin kuruması arasında benzerlik kurularak, büyüünün taklit prensibi kullanılıyor.

Uygulama k

Evlerinin bahçesinden toprak getirir. Ben okuyarak bu toprağın içine tükürür ve çamur haline getiririm. Siğilin üzerine çamuru sürürken “defol git pis dert” diye üç defa söylerim. Bunu üç gün yaparım (O62).

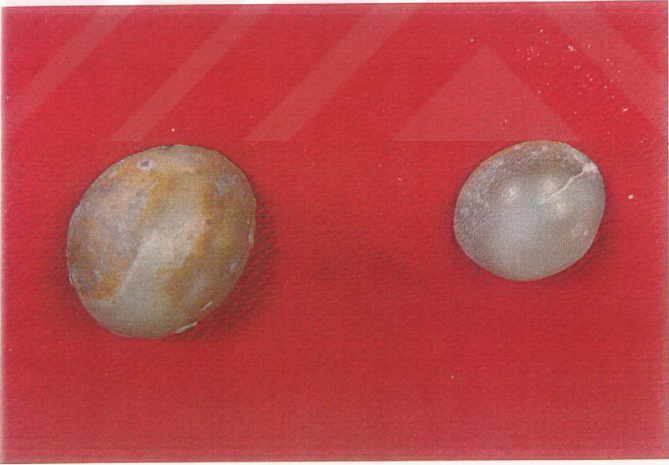
Güç kaynağı doğal özellik gösterirken, söylenen sihirli sözler onu büyüsel şekle çeviriyor. “Üç defa” motifi büyüüyü güçlendiriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama l

Bildiğim duaları okuyarak siğillerin etrafını kırmızı tükenmez kalemle



(a) alttan görünüş



(b) üstten görünüş

Şekil 2.4. Mekke taşı

çeviriyorum, ortasına nokta koyarım. Bunu cumartesi günleri yaparım. Ertesi siğili keser (ertesi günler siğili tedavi eder) (O70).

“Etrafını çevirme” ilerlemesini durdurma ile siğilin ilerlemesi arasında benzerlik kurularak, büyüünün taklit prensibi kullanılıyor. “Ertesi” motifi ise büyüü güçlendiriyor.

Siğil uygulamalarında genellikle önce dinsel özellik görülmekeyse de uygulamanın devamında büyüünün “taklit prensibi”nin kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Yılcancık uygulamaları

Uygulama a

Bu hastalık sıkıntından, üşütmeden dolayı olur. Çok tuhaf bir hastalıktır. Suda gezen yılan gibi, ağrı vücudun her yerinde, bir orada bir burada çıkar, iştahı kesilir, zayıflar.

Önce hastalık yılcancık mı, değil mi diye bakarım. Mekke taşlarını içi un ile dolu kese içinde saklarım. Bu taşların biri erkek, diğeri dişidir. Bunlar kese içindeki unu yerler ve ürerler. Taşlar Mekke’den geldiği için, Mekke taşı (Şekil 2.4) veya yılcancık taşı deriz. Bu iki taşı, hastanın bacaklarına hafif bastırarak on-onbeş dakika tutarım, eğer taşlar yapışmışsa yılcancık hastalığı var derim. Dişi taş yapışırsa ben, erkek taş yapışırsa beyim tedavi eder. Tedaviye Besmele çekip, “El benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek başlarım. Elime bıçağımı alırım (orta boy bir bıçak), keskin kısmıyla hafif darbeler indirir şekilde, bacaklardan başlayarak, ayaklar ve ayakların altına, sırtına, kollarına, ellerine, başına, Elham, Amentü dualarını okuyarak vurur gibi yaparım. Sonra bıçağı bırakıp aynı yerleri baştan başlayarak elimle ovarım, “Allah hayırlı şifa versin” derim.

Yılcancık taşlarını yapıştırdığım her zaman hastalık varsa benim kollarım, vücudum, hem ağrır, hem de uyuşur. Çünkü hastalık taştan bana geçer.

Tedavi sırasında perhiz tavsiye ederim. Kuru fasulye, bulgur pilavı, yoğurt, süt, sade yağ, tavuk, balık eti, ıspanak, kancık koyun, keçi eti, süttten yapılmış yiyecekler yemeyecek. Bu perhiz yedi gün ile on gün sürer. Tedaviye ise üst üste üç gün devam edilir. Her sene tedavinin yenilenmesi gereklidir (07) (Şekil 2.5).

Hastalık yılcancık taşına (mekke taşına) naklediliyor Daha ileri giderek taştan ocaklıya geçiyor. Burada büyüünün “hastalığın cansız veya canlıya nakli” prensibi uygulanıyor.



Şekil 2.5. Yılançık tedavi eden Ocaklı

Uygulama b

Su nanası, Eşek dalağanı ıspanak pişirir gibi pişirirken, bir avuç un, bir avuç tarhana, soğan, biraz da ak börülce dövülerek içine atılır. Baharatçıdan aldığım kara boyayı da içine atarım. Bunu bir bez üzerine koyup; yakmayacak şekilde ağrıyan yerin üzerine koymak üzere hazır ederim. Elime çakımı alır, “Elimden geçen sebepli kulun eli, Fatma Anamızın eli” diyerek ne dua aklıma gelirse okuyarak ağırlı yeri çenterim. Çentilen yerin üstüne yakıyı bağlarım. Bu yakıyı üç gün üst üste yaparım (O18).

Güç kaynağı Önce doğal ve dinsel özellik gösterirken. “üç gün” motifi güç kaynağını, büyüsel sekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama c

Yılancık baş ağrısı, omuz, diz, sırt ağrısı ile olur. Böyle hastalar bana gelirler, erkek olanları beyim yapar. Mekke’den gelen taşlarım var. Bunları kese içinde saklarım, İçine de buğday unu koyarım, taşlar unu yerler, doğururken anaç taşlar kıpkırmızı olurlar, çatlayarak yavrular ortaya çıkarlar.

Başlarken “El benim elim değil, Peygamber Efendimizin eli” derim. Bildiğim sureleri okuyarak, ağrıyan yerin üzerine yapıştırdığım taşları aldıktan sonra bıçağımla ağrıyan yeri yedi defa keser gibi yaparım. Bundan sonra yedi soğan, biraz tarhana, ispiroto ile karıştırdığım tarhanayı ocakta hamur haline getirene kadar kaynatırım ve bu yakıyı arkası arkasına üç defa ağrıyan kısmın üzerine bir bez ile bağlarım (O30).

Yılancık hastalığı “mekke taşına” naklediliyor. Büyünün “hastalığın cansızlara nakli” prensibi uygulanıyor.

Uygulama d

Bir kese içinde Yılancık taşlarım vardır. Kesenin içi un ile doludur. Taşlardan büyük olanlardan beş-altı tanesini alıp, tabaktaki suyun içine atarım. Bu şekilde beş dakika beklerim. Sonra ağrı olan yere sıra ile yapıştırırım. Bu işleri yaparken “ El benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diye başlarım. Taşları yapıştırırım. Hastayı yan çevirip, taşların tutup tutmadığını kontrol ederim. Taşlar düşmezse hastanın ağrılarının gerçekten var olduğunu ve geçeceğini anlarım. Gelen kişide ağrı yok ise taşlar tutmaz. Taşları topladıktan sonra, ağrı olan yeri demir bıçağımla yedi defa keser gibi yaparım. Üzerine hazırladığım yakıyı sürerim (yedi tane soğanı bir tutam su nanası ile su katıp kaynatırım. Su ılıyınca, tarhanayı koyup hamur haline getiririm. Hamuru bir bez üzerine koyup üstüne ispiroto gezdirip ağrıyan yerine sararım.). Üç gün üst üste tedaviye gelmesini söylerim (O31).

Bu uygulamada doğal tedavi olmakla birlikte “mekke taşı”nın kullanılması”hastalığın cansızlara nakli” prensibinin uygulandığını göstermektedir.

Uygulama e

Bu hastaları yılcık taşı ile tedavi ederim. Bu taşlar annemden mirastır. Kese içinde buğday unu ile beslenir, doğururlar, yavru yapma zamanı kesin belli olmaz, aynı zamanda ölürlür. Ölen dişinin ortasındaki salyangoz gibi iz kaybolur. Erkek ve dişi taşlar bembeyaz kağıt gibi olduklarında ölmüş demektir. Tedavi gücü kalmaz.

Yılcıklı hasta geldiğinde erkekse ben, kadınsa eşim bakar. Hasta ağrıyan mıntıkayı (bölgeyi) açar, bize gösterdiği bölgeye bir çift yılcık taşı yapıştırırım. Taşlar yapışıyor ise yılcıktır, yapışmaz ise değildir. Taşlar yapıştığında, annemden kalma hançer (asker kasaturası konulan kına benzer bir demir parçası) ile üç İhlas, bir Elham okuyarak o kısmı çeviririm. Bu çevirdiğim yeri usturam ile çenterim, bu kısımdan kan, bazen sarı su akar, buraya dövmüş olduğum tuz ile soğanı bir bez üzerine alır, sararım. Sargı iki saat kalsa yeterlidir. şahsın onbeş gün banyo yapmaması, pekmez, bal, zeytin, zeytinyağlı yiyecekler yememesi, çay içmemesi gereklidir (O43).

Bu uygulamada doğal tedavi olmakla birlikte “mekke taşı”nın kullanılması”hastalığın cansızlara nakli” prensibinin uygulandığını göstermektedir.

Uygulama f

Yılcıklı hastanın her yerinde ağrı olur, ızdırabı çok olur. Gözde olursa kör olabilir, ayakta olursa topal olabilir, omuzda olursa kol tutmaz. Hasta bana gelir, neresinde ağrı varsa söyler, orayı elimle tutar bakarım. Taşlarımı getiririm, bu taşlar “Hicaz’da büyük bir deniz varmış, orada olur” diyorlar. Kimisi de “Zemzem kuyusunun dibinde olur” diyorlar. Hacca giden komşularımız anneme oradan getiriverdi. Biri erkek, diğeri dişi iki taşım var. Bunlar bir kesenin içinde durur ve unla beslenir. Un dolu kesede taşları her hafta unu yemişler mi diye kontrol ederim. Yedilerse kepeği kalıverir, kepeği boşaltıp yeni un koyarım. Bir de bunlar ürüyorlar, küçük küçük yavruları oluyor. Ben bu yavruları torunlarıma veriyorum. Onlara el verdiğim zaman taş arayıp durmasınlar diye.

Yılcıklı hasta geldiğinde ise “El benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diye başlarım. Önce hiç sure falan okumadan taşı ağrı olan yere yapıştırırım, azıcık bekletirim, eğer yılcık varsa taşlar yapışır, sülük gibi tutarlar. Yapıştıktan emin olduktan sonra bildiğim namaz surelerini okumaya başlarım. İki gün sadece taş yapıştırır, okurum. Üçüncü gün taş yapıştırmadan özel usturam (Şekil 2.3.a) ile ağrı olan yeri keser gibi çenterim, sonra hazırladığım lapayı (yakı), bu çenttiğim ağrılı yere

vururum. Lapanın (yakının) hazırlanışı; soğanı bir miktar su ile pişiririm, içine nane ve un koyar, karıştırır, suyunu çekip hamur haline gelene kadar kaynatırım. Bu hamuru bir çaput (bez) üzerine yayar, üzerine haşhaş kabuğu ufalarım. Hastanın ağrılı olan, çenttiğim yere bu lapayı sararım, soğumaması için bir kiremit veya ütüü ısıtıp yakının üzerine tutmasını söylerim. Ütü veya kiremit hem ağrıyan yeri, hem de lapayı sıcak tutar, uyuşturur, ağrıyı hafifletir. Bu tedavi üç gün sürer. Sonunda perhiz yapmasını söylerim. Tavuk, balık, erkek eti, kuru fasulye, nohut, karnabahar, lahana, sirke bir ay yemeyecek derim. Taşları yapıştırdığımda bazen dişi, bazen erkek olanı yapışmaz. Erkek olanı yapıştırdığımda yılanlık erkek demektir. Bu zamanda onların erkek yılanlık ocaklarına gitmesi lazımdır. Dişi yapışır veya iki taş birden yapışır ben tedavi ederim (O44).

Bu uygulamada da doğal tedavi olmakla birlikte “mekke taşı”nın kullanılması hastalığın cansızlara nakli” prensibinin uygulandığını göstermektedir.

Uygulama g

Yılanlık olan yeri ustura ile çenter, hafif kanatırım, sonra kanattığım yere göçeni (buğday) pişirir, içine kuru kekik ve zeytinyağı ile karıştırır yakı yaparım. Bunu da çenttiğim yer üzerine kapatırım. Bildiğim duaları okuyarak üzerine tü tü tü diye tükürürüm. Yakı orada bir müddet durur, sonra alırım (O56).

Güç kaynağı doğal bir özellik gösteriyorken, dualar dinsel şekle çeviriyor. “Ocaklının tükürüğü” ise güç kaynağını büyüsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama h

Yılanlık olanları taşla da tedavi ederim. Yılanlık olan yere taşları yapıştırırım, taşlar orada biraz durur, taşları aldıktan sonra o kısmı çenterim, kanla birlikte yılanlık da gider (O56).

Bu uygulamada da doğal tedavi olmakla birlikte “mekke taşı”nın kullanılması hastalığın cansızlara nakli” prensibinin uygulandığını göstermektedir.

Uygulama ı

Hasta gelince, boynundan başlayıp kuyruk sokumuna doğru, iki parmağımla bel zincirini muayene ederim. Nerede yılanlık olduğunu ocaklı olduğum için anlarım. Yılanlık olan yere usturayı parmağımla destekleyerek, üzerine, soğanı ortasından keser, bolca tuza bandırarak sürerim. Bu onun aşısıdır. Yılanlığı tuzlu soğan alır. Bu çentilme işi üç gün yapılır. Çentilme işi bitinceye kadar sadece şekerli su, tereyağı, ekmek yenmez. Bir de ebediyen ıspanak, erkek eti, süt, yoğurt, kaymak, balık yenmez (O57).

Güç kaynağı doğal bir özellik gösteriyor.

Uygulama i

Yılcık hastalığında ağrı yılanın dolaştığı gibi her yerinde dolaşır. “El benim elim değil, Peygamberimizin eli, şifası Allah’tan” diyerek başlarım. Bıçağın tersi ile ağrılı olan yerlere hafif darbeler indirerek o kısımları afsunlarım. şiddetli yılcığı olanları afsunlayınca ellerim tutmaz hale gelir, bütün ağrılar bana geçer. Böyle zamanlarda elimi toprağa sürerim veya verilen para ile elimi ovarak, ağrıların oraya geçmesini sağlarım. Bunu üç defa yaparım. Eğer hastalığı geçmez ise “yılcığı çenterim” bu iş için, alkol ile usturayı temizlerim, izi kalmayacak şekilde ağrıyan yeri çenterim, kuru soğanı yumrukla ezer; üzerine tuz ekip o bölgeye bez ile bağlarım. Soğan orada bir gün kalır, soğan ağrıyı alır (O60).

Bütünün “hastalığın canlıya nakli prensibi” kullanılıyor.

Yılcık uygulamalarında, doğal ve dinsel uygulamalar bulunmakla birlikte, daha çok bütünün “hastalığın cansız veya canlılara “ nakli prensibi uygulanıyor.

Ağız kabarması uygulaması

“El benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek, önce tuzu alırım, senitten (tahta tekne) kazıma unla karıştırırım. Yedi defa İhlas okuyarak bunu çocuğun ağzına ekerim. Bunu yaptığımda çocuğun ağzı kanar. Bu da üst üste üç gün tedavi edilir (O8).

Uygulamada güç kaynağı doğal bir özellik gösteriyor. “yedi defa” “üç gün” motifleri doğal güç kaynağını bütünsel şekle çeviriyor. Bütünün temas prensibi uygulanıyor.

Külleme uygulaması

Ocaktaki külü alırım. İnce elerim ve su ile karıp, çocuğun şiş olan karnına “el benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek sürerim. İhlas okuyarak üç gün üst üste karnına sıvarım, böylece şifa bulur (O8).

Uygulamada güç kaynağı bütünseldir. “üç gün” motifi büyüü güçlendiriyor. Bütünün temas prensibi uygulanıyor.

Dolama uygulaması

Beyaz toprağı alırım, içine tuz ve su koyarım; içine tükürerek onu ayran şekline getirerek, bunu kızarık ve kaşıntılı yerlere “El benim elim değil, Fatma Anamızın eli”

diyerek sürerim. “Allah gelmiş geçmiş etsin” der, üç İhlas, bir Fatiha okurum. Üç defa üzerine tükürürüm. Hastalık kısa zamanda geçer (O9).

Uygulamada güç kaynağı büyüselidir. “gelmiş geçmiş olsun”, “üç defa” motifleri temas büyüünü güçlendiriyor.

Yel uygulamaları

Uygulama a

Ağrıyan yer neresi ise orayı elimle tutarım, bildiğim sureleri üç defa okurum, hastanın ağrılarının bana geçtiğini hissederim. Bu ağrıların üzerimde kalmaması için elimi, duvara, toprağa, kuma koyarak bir kaç dakika bekletirim, bana geçen ağrılar benden oralara geçmesini sağlarım. Bir seferinde bunu yapmadım, günlerce ağrılar içinde kıvrandım (O10).

Bu uygulamada büyüünün “hastalığın canlı ve cansızlara nakli” prensibi uygulanıyor.

Uygulama b

Demir bıçağın tersi ile ağrıyan bölgeye dualar okuyarak ağır ağır vurarak ağrıyı keserim. Bıçağın ağrıyı alabilmesi için vücuda değmesi lazımdır(O21)

Bu uygulamada ağrıların bıçağa aktarılması sağlanıyor. “Hastalığın cansızlara nakli” prensibi uygulanıyor.

Uygulama c

Hastayı oturturum, ağrıyan yere okur okur üfürürüm. Tükürüğümle ağrıyan yeri sıvazlarım, ağrıları kaybolur (O22).

Bu uygulamada güç kaynağı büyüselidir. Büyüünün temas prensibi uygulanıyor.

Uygulama d

Yeli (ağrısı) olan bana gelir. Elimini ağrısı olan yere tutar ve okumaya başlarım, eğer iyileşecekse ağrı bana geçer, omuzlarım gerilir kalır. Kendimdeki bu ağrının geçmesi için elimi üç defa duvara vururum. Bendeki ağrının duvara geçtiğini hissederim (O33).

Bu uygulamada “hastalığın canlıya ve cansıza nakli” prensibi uygulanıyor.

Nazar uygulamaları

Uygulama a

Tavaya kurşunu koyup eritirim. Bir başka tabağa su koyarım. Bu suyun içine demir para atarım. Nazarı olan kişinin üzerini bir çarşafıla örterek başının üstünde tavadaki erimiş kurşunu tabaktaki suya dökerim Bu arada aklıma gelen duaları okurum. Aynı gün üç defa tekrar ederim. Tabağın içindeki bu suyla nazarlı kişiye elini yüzünü yıkatırım, sonra içinde demir para bulunan bu suyu üç yol ağzına dökerek arkama bakmadan gelirim (O11).

Kurşun dökme uygulamalarında parlak ve sivri maddelerin nazarı çektiğine inanılmış olduğundan kurşunun ve tas içindeki iğne ve diğer maddelerin nazarı çektiği ve hastayı terk ettiği kabul edilir. Bütün bu uygulamalar da “hastalığın cansızlara nakli” prensibi uygulanıyor. Nazar önce kurşuna, oradan tastaki suya ve toprağa naklediliyor.

Uygulama b

Küçük bir tavada yarım avuç büyüklüğünde kurşun eritirim. Bir başka kaba su konur, içine soğan, sarımsak kabuğu, bozuk demir para atarım. Nazar degen kişinin üzerine çarşafı örterim, erimiş kurşunu içi su dolu kaba birdenbire dökerim, “caz” diye bir ses çıkar ve kurşun çeşitli şekiller alır. Bunu “el benim elim değil, Peygamberimizin eli” diyerek üç defa tekrarlarım. Bu suyu ertesi gün üç yol ağzına döker, arkama bakmadan gelirim. Artık o parayı çoluk çocuk kim bulursa alır ve nazar da geçmiş olur (O13).

(a) uygulanmasındaki gibi “hastalığın cansızlara nakli” prensibi uygulanıyor.

Uygulama c

Parmak büyüklüğündeki kurşunu, tavanın içinde, ocak üstünde eritirim. O erirken bende sureleri okumaya başlarım. Yine “el benim değil, Peygamberin izniyle” derim. Bir kaba su koyup, içine para, iğne, boncuk bir avuç çörek otu atarım. Hastanın üzerine bir sofraya bezi örtüp, erittiğim kurşunu su dolu kabın içine “nazar savulsun” diyerek, üç defa arka arkaya dökerim. Bu suyu hastaya içirir, geri kalanla da yüzünü yıkatırım. Bu suyu bir toprak kaba koyar, üç yol ağzına yere çarparak kırar ve arkama bakmadan dönüp gelirim.

Bu işi yaparken evde kurşun yoksa, iri tuzla yaparım. Kavurduğum tuzu suya aniden dökerim, okuyarak kişinin yüzüne üç defa tükürürüm nazar dağılmış olur (O14).

(a) uygulamasındaki gibi “hastalığın cansızlara nakli” prensibi uygulanıyor

Uygulama d

Bir tavanın içine, çivi, demir parçası, leblebi büyüklüğünde kurşun koyup eritirim. Hastanın başına bir örtü örtüp, erimiş haldeki kurşunu, diğer elimdeki su dolu kabın içine bildiğim duaları okuyarak başı üzerinde dökerim. Meydana gelen şekillerden nazar değip değmediğini söylerim. Bu kurşun dökülen suyla üç defa yüzünü yıkar, yine aynı suyu üç yol ağzına dökerim (O20).

(a) uygulamasındaki gibi "hastalığın cansızlara nakli" prensibi uygulanıyor

Uygulama e

Bir tavada tuzu kavururum. Bunun içine su ilave ederek, üstü örtülmüş hasta üzerinde bu tavayı gezdiririm. Nazar varsa tuz patlar ve su içinde erir kaybolur, nazarda beraberinde yok olur (O21).

(a) uygulamasındaki gibi "hastalığın cansızlara nakli" prensibi uygulanıyor

Uygulama f

Nazarlı kişide sıkıntı, gerginlik, mide bulantısı oluyor. Ben elimi onun başının üzerine koyar bildiğim surelerden yedişer defa okurum. Geçmezse ardı ardına üç defa gelirler tekrar okurum. Ben okudukça onun sıkıntıları bana geçer, midem bulanır, her yerim ağrır ondaki nazar bana geçer, bende toprağa geçmesi için elimi toprağa sürerim (O22).

(a) uygulamasındaki gibi "hastalığın canlıya ve cansıza nakli" prensibi uygulanıyor. Hastalık ocaklı kişiye naklediliyor.

Uygulama g

Tavanın içinde tuz kavururum. İçine çörek otu koyarım. Kavrulmuş tuzu çocuğun başına tuttuğum suyun içine boşaltırım, nazar varsa o tuz kaynar. O sudan bir çay kaşığı çocuğa içiririm, kalan su ile çocuğun elini yüzünü yıkar ve kalanını nazardan şüphelendiğim kişinin çıktığı kapının önüne serperim, su toprak tarafından alınınca, nazar da ortadan kalkar (O24).

Burada da "hastalığın cansızlara nakli" prensibi uygulanıyor

Uygulama h

Kurşun dökmek için kayınvalidemden kalma uzun saplı tavam var. Bu tavanın içinde kurşunu eritir, bir başka tabağın içine su , bunun içine de buğday, demir para

atarım, kurşunu nazarlı insanın başı üzerinde tuttuğum suyun içine dökerim. Eğer nazar varsa kurşun iğne iğne, göz göz olur. İnsan şekilleri dahi ortaya çıkar. Suya üç defa “gelmiş geçmiş olsun” derim ve üç defa üflerim, bu suyla elini yüzünü yıkatır, birazda içmesini söylerim. Nazar geçer (O25).

(a) uygulamasındaki gibi “hastalığın cansızlara nakli” prensibi uygulanıyor

Uygulama ı

Nazar olan insan bana gelir. Bir tabağın içine su koyar, nazar olan kişiye ve suya bildiğim duaları okurum. O suyun içine tükürürüm, o suyla yüzünü yıkamasını söylerim. Eğer nazar çok ağırsa bu suyu banyo suyuna karıştırıp, banyo yapmasını söylerim (O25).

Bu uygulamada güç kaynağı dinsel özellik gösteriyor. Ocaklının tükürdüğü güç kaynağını büyüsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi uygulanıyor.

Uygulama i

Nazar olan şahıslara kurşun dökerim. Eski tavama biraz kurşun koyar eritir, diğer elimle içi su dolu tası hastanın üzerinde tutarım. Hastanın üzerini bir örtü ile örter, elimdeki erimiş kurşunu su dolu tasın içine dökerim. Bu işi üç defa bildiğim duaları okuyarak yaparım. Kurşun suyun içinde iğneler şeklinde ise nazarin dağıldığını geçmekte olduğunu gösterir. Küçük bilye yarısı gibi olursa kadın nazarı, büyük ise erkek nazarı olduğuna işaretir. Kurşun dökme bittiğinde, suyun içine demir para, dikiş iğnesi konur. Bu su üç yol ayırımına dökülür. İğne ile paranın şahıstaki nazarı toprağa aktardığına inanırım (O41).

(a) uygulamasındaki gibi “hastalığın cansızlara nakli” prensibi uygulanıyor.

Uygulama j

Nazar degen hastayı oturturum, “el benim elim değil, Fatma Anamızın eli, sebebi bizden dermanı Allah’tan” diye başlarım. Yarım kilo kadar suyu bir tabağa koyarım, içine bir dikiş iğnesi, demir para, bir kaç buğday tanesi, soğan kabuğunu koyarım. Ocakta demir kaşık içinde kurşunu eritirim. Erittiğim kurşunu hastanın başının üstünde suyun içine dökerim, nazar varsa kurşun çatır çatır çatlar parçalara ayrılır. Hasta ölümcül ise kömür gibi olur. Kurşun dökülen suyun birazı ile elini, yüzünü yıkarım, kalanını içiririm. Kurşun dökme işini üst üste üç defa veya yedi defa yaparım, hasta iyileştikçe kurşun parlar. Tabakta kalan kurşun el değmeyecek bir yere dökülür. Bu işlemi yaparken İhlas duasını dokuz defa okurum, hastanın üzerine üç defa üflerim (O45).

(a) uygulamasındaki gibi “hastalığın cansızlara nakli” prensibi uygulanıyor.

Uygulama k

Nazar değen bana gelir. Uzun saplı kaşığımın içine kurşunu koyar, tüpte eritirim. Diğer bir tabağın içine su, iğne, demir paraları atarım. Erimiş kurşunu, İhlas duasını okuyarak hastanın başının üzerinde su dolu tabağa dökerim. Bunu yaparken “el benim değil, anamın eli” derim. Kurşunun şekline göre erkek nazarı mı, kadın nazarı mı söylerim. Hasta o su ile elini, yüzünü yıkar, kalanını duvar dibine dökerim. Nazar su ile toprağa geçer (O71).

(a) uygulamasındaki gibi “hastalığın cansızlara nakli” prensibi uygulanıyor.

Uygulama l

Anneden kalan kepçeye biraz kurşun koyar, tüpün üzerinde eritirim. Bir kabın içine su koyar, ekmek atarım. Hastanın üzerini bir bezle örter, eriyen kurşunu hastanın başı üzerinde içinde su olan kabın içine dökerim. Bu işlemi üç defa tekrarlarım. Kurşun çeşitli şekiller alır. O şekillere bakarak nazarın kime ait olduğunu söylerim. Erkekte göz şeklini alır, kadın nazarı ise iğne iğne olur. Nazarı değenin şeklini tarif edebilirim. Üçüncü kurşunu döktükten sonra üç İhlas, bir Fatiha okur, bu suya ve şahsa üflerim. Sonra gözlerimi dağlara doğru çevirir; “Dağlara taşlara geçsin” diye sudan üç yudum içiririm, biraz da kişinin üzerine serperim (O73).

Güç kaynağı dinsel özellik gösteriyor. Ocaklının tükürdüğü güç kaynağını büyüsel şekle çeviriyor. Büyütünün temas prensibi ve hastalığın cansızlara nakli prensibi uygulanıyor.

Nazar uygulamaları genellikle dinsel ve büyüselidir. Büyütünün “cansızlara nakli” prensibi uygulanmaktadır.

Korku uygulamaları

Uygulama a

Herhangi bir şeyden korkan insanlara kesilen hayvanın (koyun, kuzu, keçi, tavuk, horoz) kalbini naylon torba içine koyarım, ve bildiğim duaları okuyarak bağrına, sırtına üç defa çarparım (vururum), korkusu geçer (O11).

Bu uygulamada güç kaynağı doğaldır.

Uygulama b

Korkan hastalara güvercin, tavuk, tavşan çarparım. Korkan şahsın elinde, ayağında cansızlık devamlı uyku hali, gözlerinde fer olmaz. Korkan hastayla birlikte,

kadınsa horoz, erkekse tavuğu beraberinde getirirler. Güvercin veya küçük tavşan da olur. Getirilen hayvanı keser, kanından bir fincana ayırırım. Kesilen hayvanı bir çembere (beze) sarar üç İhlas, bir Fatiha okuyarak hastanın kalbinin üzerine üç defa vururum. Yine arka kısımda sol tarafa üç defa vururum. Ayırdığım kandan üç yudum içiririm. Kesilen hayvanın kalbini çıkarır, hastaya yutturur, etli kısmını ezer bir kuşakla midesinin üzerine sararım. Hasta hemen yatıp uyumasını söylerim. Et, üç-dört saat sonra çıkarılır. Bunda önemli olan kanı içerken, yüreği yutarken ürperip kendine gelmesidir (O41).

Bu uygulamada da güç kaynağı doğaldır.

Baş ağrısı uygulamaları

Uygulama a

Ağrı olan bölgeleri elimle tutarak yedi Fatiha, yedi defa İhlas dualarını okuyarak o kısmı sıvazlarım, bunu üç gün üst üste yaparım. Bu işlemi yaparken, ben o kişideki ağrıların kendime geçtiği hissederim. Bir müddet sonra ağrıları geçer (O12).

Bu uygulamada “hastalığın canlıya nakli” prensibi uygulanıyor.

Uygulama b

Bu tedavi için, iki tabağın içine kendi ocağımdan elediğim külü doldururum. Bunlardan birisinin içine tuz, biraz ekmek parçası, baş ağrısı için gelen şahıs tarafından demir para konur. Bu iki tabak bir tülbent ile kül dökülmeyecek şekilde sararım. Bu tabağı üç İhlas okuyarak ağrıyan kısma hafif şekilde sürerim, tülbentten tabağı çıkarır, diğer tabaktan bir miktar kül koyduktan sonra tülbenti açar tabağın içindeki külden parmağımla alır hastanın alınına sürer, ovalarım. Bu kullandığım külleri, üç yol ayırımına dökerim, içindeki demir para toprak ile temas ettikten sonra alırım. Baş ağrısını böylece toprağa aktarmış olurum (O48).

Bu uygulamada “hastalığın cansıza nakli” prensibi uygulanıyor.

Bademcik patlatma uygulamaları

Uygulama a

Hastayı kibleye doğru oturturum, “el benim elim değil, Peygamber Efendimizin eli” diyerek boğazını ovalarım. Bunu yaparken üç İhlas bir Fatiha okurum. Orta

parmağımın üzerine tükürürüm, o parmağımı öğütülmüş kahveye değdiririm, parmağımı boğazına sokar, bademcikler üzerine bastırarak onları patlatırım (O13).

Bu uygulamada güç kaynağı doğal olduğu görülmüyor.

Uygulama b

Bir top bahar, hindistan cevizi, zencefil, karanfil, şap bunları karıştırıp döverim. İnce toz haline getirip tülbentten geçiririm. Kabaran bademciğı “el benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek ve bildiğim duaları okuyarak dıştan ovarım. Yaptığım tozu parmağımın ucuna sürer, bademciğın üzerine masaj yapar gibi bademciğı bu şekilde hafif hafif bastırarak patlatırım (O20).

Burada güç kaynağının doğal olduğu görülmüyor.

Kabakulak uygulamaları

Uygulama a

“El benim elim değil, Fatma anamızın eli” diyerek, miras tenceresinin (400 yıldır sülaleden birbirine miras kalan tencere) dışının karasına tükürürüm ve o karaya parmağımı değdirip, karayı kabakulağın etrafına siyah çizgi şeklinde çeviririm. Bunu üst üste üç gün yaparım (O8).

Bu uygulamada “400 yıllık miras tenceresinin karası” güç kaynağı oluyor. Güç kaynağı büyüsel. “üç gün” motifi büyüyü güçlendiriyor. Büyütün temas prensibi uygulanıyor.

Uygulama b

Tülbent gibi küçük bir beze, öğütülmüş karabiber koyarak onu küçük bir çıkın yaparım. Biraz pekmezi küçük bir sahandada ısıtır, çıkını sıcak pekmeze batırır, şişin üzerine “el benim elim değil, Peygamberimizin eli” diyerek koyarım. Sonra şişin üzerine bir pamuk kapatıp bağlarım. Bunu üç gün üst üste yaparım şişlik kaybolup gider (O13).

Bu uygulamada güç kaynağı doğal olmakla beraber, “üç gün” motifi güç kaynağını büyüsel şekle çeviriyor. Büyütün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama c

Böyle bir çocuk geldiğinde babamdan miras kalan ocak tenceremden parmağıma biraz kara sürerim, Besmele çekip, “el benim elim değil, Fatma anamızın eli” diyerek, bu şiş olan kısmın etrafını kara ile çeviririm. Çevirdiğim şiş bölgenin üzerini çarpı şeklinde

dörde ayırırım. Bunları yaparken üç defa İhlas okur çizdiğim yere hafifçe tükürürüm. Bunu üç gün üst üste yaparım geçer (O48).

Burada güç kaynağı büyüselidir. “üç gün” motifi büyüylü güçlendiriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama d

Benim ocağında yanıp sönmüş odun kömürü alırım. şişen yerin çevresini kömür siyahı ile çeviririm. Bu işi yaparken “el benim elim değil, Fatma Anamızın eli, defol git pis der” diye üç defa söylerim. Üç defa da şişliğin etrafını çeviririm (O62).

Burada güç kaynağı ocaklığın ocağından alınan kömür büyüsel bir özellik taşıyor. Büyüsel sözler, büyünlünlü artırıyor. Büyünün temas prensibi uygulanıyor.

Uygulama e

Kabakulakta; kulağın arkasında şişlik olur, böyle kabakulakla gelen hastaların, şiş olan kısmını atalarından kalma yemek pişirmede kullandığım miras tenceremin karasını parmağıma sürerim ve etrafının çeviririm, etrafında siyah bir çizgi yaparım. Bu işi cumartesi günleri yaparım (O67).

Bu uygulamada güç kaynağı “miras tenceresinin karası” büyüsel bir özellik taşıyor. Büyünün temas prensibi uygulanıyor.

Kulunç kesme uygulamaları

Uygulama a

Bir kaba bir kilo su koyarım, içine bir baş soğan, iğne, para atarım. Bir oklava, bir de satır hazırlarım. Hasta kişinin sırtını oklava ile bir saat ovarım, ovarken “El benim elim değil, Peygamberin izniyle” diyerek, oklavayı aşağı, yukarı yuvarlayarak ovmaya devam ederim. Hastaya sorarım: “Ne kesiyorum?”, hasta “kulunç kesiyorsun” der. Ben de kesiyorum diyerek, satırla oklava üzerine keser gibi üç defa vururum. Bunu öbür omuzuna da tekrarlarım. Sonra hazırladığım suyu üç yol ağzına dökerek arkama bakmadan dönüp gelirim (O14).

Bu uygulamada “benzer benzerini doğurur” ilkesine uygun olarak hastalık satırla kesiliyor gibi yapılarak büyünlünlü taklit prensibi uygulanıyor.

Uygulama b

Önce Besmele ile başlarım, “El benim elim değil, Fatma Anamızın eli, dil benim dilim değil, Ayşe dili” diye başlarım. Nas ve Felak surelerini kulunçlu yeri elimle sıkıca tutarak okumaya ve üfürmeye başlarım. “şifasını sen ver Ya Rabb’i” diyerek, o kısımları ovarak bitiririm (O55).

Güç kaynağı ocaklının elleridir. Büyütün temas prensibi uygulanıyor.

Uygulama c

Kulunçlu insan gelince, omuzlarından başlamak üzere hem bildiğim duaları okurum, hem de bu kısımlara masaj yaparım. Boynunu iki tarafa kütletirim. Masajı kollarına kadar devam ettiririm (O56).

Güç kaynağı doğaldır.

Uygulama d

Elime bıçağı alırım. Hastanın üzerine örtü örterim ve bildiğim duaları okuyarak hastayı keser gibi hafif hafif vururum. Örtüyü kaldırırım, hastaya anasının adını sonra kendi adını sorarım. Ona “kesiyorum” derim. O da “kes” der. Bunu üç defa sorarım. Sorular bitince bıçağı toprağa saplarım, hastalık toprağa geçer ve hasta iyileşir (O63).

Bu uygulamada hastalığı bıçakla keser gibi yapması ile büyüünün taklit prensibi uygulanıyor. “üç defa”motifi büyüüyü güçlendiriyor.

Meme ucu bıçkını uygulaması

On bin liralık damla sakızı (2 gram civarında), havanda dövülür, bir fincan zeytinyağı ile karıştırıp, ocakta krem kıvamına gelene kadar pişiririm. Bu krem meme uçuna “el benim elim değil, Peygamberin izniyle” der, sureleri okuyarak, üç defa sürerim ve geçer (O14).

Bu uygulamada, güç kaynağı doğaldır. Sureleri okuyarak dinsel şekle, “üç defa” motifi ise büyüsel şekle dönüştürüyor. Büyünün temas prensibi uygulanıyor.

Ulama uygulaması

Ocaktan bir ensi(odun) alırım. Hasta kişinin sırtına bir sofra bezi örterim. Bu

aldığım odunu yakarım, kaşıntılı kişinin arkasından ben kovalarım, o kaçır gibi yapar. Hasta kaçarken ben sorarım, ne oldun? O; “kurdeşen” oldum” der. Ben de arkasına ensi ile vururum. Bu şekilde üç defa o kaçır, ben kovalarım ve ensi ile arkasına vururum. Sonra kullanılan odun üç yol ağzına atılır (O14).

Bu uygulamada hastalık yakılan bir odun parçası ile kovalama taklidi yapılarak tedaviye çalışılıyor. Bütünün taklit prensibi kullanılıyor. “Üç yol ağzı” ise büyüyi güçlendiriyor.

Dil üstü yarası uygulaması

Biz buna dil üstü kazınması deriz. Dil şişer, kızarır ve yaralar meydana gelir. Ben yirmi bin liralık karanfil, onbin liralık şap, üç tane aspirin, yarım paket yemek sodası alırım. Hepsini karıştırıp havanda döverim, en son köpek pisliğini ocakta yakarım, ondan sonra bunu da içine ilave ederim. “ el benim elim değil, Peygamberin izniyle” diyerek üç defa dil üzerine ekelerim, hasta iyileşir (O14).

Dil üstü yarası uygulamasında güç kaynağı doğaldır. Zaman içinde aspirin, soda eski modern çağın kimyasal maddelerinin kullanılır hale gelmiş olması da dikkat çekicidir.

Göz çıbanı uygulamaları

Uygulama a

Bu çıban nazarla olur, gözde, dudakta, yanakta olur. İçi iltihapla doludur. Kızarıp hastaya çok ızdırap verir. Ben bir kalıp sabunu bir kaşık dolusu kazırım. Bir tatlı kaşığı toz şeker, bir tatlı kaşığı zeytinyağı hepsini avucuma alırım ve “Peygamberin tükürüğü” diyerek, avucuma üç defa tükürürüm, bıçak ucu ile bu malzemeleri alt üst ederim. İyice karışıp krem kıvamına gelir, bunu çıbanın üzerine sürerim (O14).

Güç kaynağı doğal olmakla birlikte, ocaklı tükürüğü büyüsel şekle çeviriyor. Bütünün temas prensibi kullanılıyor.

Uygulama b

Besmele çekip” el benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diye başlarım. Yedi köstebek yuvasından aldığım toprağı, kendi idrarımla karıp çamur haline getiririm. Bunu çıban üzerine cumartesi, pazartesi günleri sürerim. Üç defa yaparım. Yarayı kurutup geçirir (O69).

Güç kaynağı “yedi” motifi “ocaklının idrarı” etkisi ile büyüsel şekil alıyor. Bütünün temas prensibi uygulanıyor.

Yılan, akrep sokması uygulaması

Akrep sokan bir kişinin o kısmı karda kalmış gibi soğuk ve sert olur. Bu kısma, parmağımı tükürükler ve tükürüklü parmağımla, üç İhlas, bir Fatiha okuyarak, ısırılan kısmın üzerine bastırırım. Bir müddet sonra ağrısı, acısı, hiç bir şeyi kalmaz.

Yılanda panzehiri kendim hazırlarım. Boynuzlu yılanın süs biberi gibi iki boynuzu vardır. Sağındaki boyun panzehir; sol tarafındaki zehirdir. Panzehir veya zehir olduğunu anlamak için sütü kaynatır, ayrı ayrı, aynı büyüklükte iki kaba boşaltırım. Yoğurt çalacak derecede ılık hale geldiğinde, iki boynuzdan da ayrı ayrı bu süt içine kazırım. Beş-altı saat sonra yoğurt halini alan süte kazınan boynuz panzehir, diğer gök su şeklini alan boynuz kazıntısı zehirdir. Yılan sokması ile bana gelen kişiye önce bu panzehirden ılık süt içine kazınmış boynuz kazıntısı içiririm. Daha sonra ısırılan yeri jiletle yarar, ağızma su alarak o kısımdaki kanı emerim. Bunu ard arda üç defa yaparım. Üç İhlas, bir Fatiha okur, ısırılan yerin üzerine tükürür ve parmağımla bastırırım (O15).

Bu uygulamada güç kaynağı doğal olmakla birlikte “üç defa” motifi ocaklının tükürüğü güç kaynağını bütünsel şekle çeviriyor. Bütünün temas prensibi kullanılıyor.

Göz kapağı şişmesi uygulaması

Tedaviye “el benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek başlarım. Bir fincan pekmezi ısıtırım, tavuk tüyünü içine batırır şiş olan göz kapağına bildiğim duaları okuyarak sürerim. Bunu üç gün üst üste yaparım (O16).

Bu uygulamada güç kaynağı doğal olmakla birlikte “üst üste üç gün” yapılması güç kaynağını bütünsel şekle çeviriyor. Bütünün temas prensibi uygulanıyor.

Midede su toplanması uygulaması

Böyle kişilerde halsizlik ve dizde ağrı olur. Un, yumurta, kekik karıştırılıp üzerine çivit eklenerek yoğrulur. Bu hamur hastanın karnına sıvanır. Bunları yaparken “el benim elim değil Fatma Anamızın eli” denir. Bu sıvama üç gün üst üste yapılır. Hastalık varsa hamur ekşir ve mayalanmış şekle döner, hasta iyileşir (O20).

Bu uygulamada güç kaynağı doğal olmakla birlikte “üst üste üç gün” yapılması güç kaynağını bütünsel şekle çeviriyor. Bütünün temas prensibi uygulanıyor.

Yüksek ateş uygulaması

Bir kabın içine, bir avuç un, soğan doğranır, sabun rendelenir. Bu yakıyı ateşi yüksek olan kişinin karnına besmele çekip, “el benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek sürerim. Hastanın ateşi düşer (O20).

Güç kaynağı doğaldır.

Topalan uygulamaları

Uygulama a

Karnı ağrıyan hastayı yere yatırırım. Ağrıyan karnını elimle tutar, yedi defa okurum. Ağrı ondan bana geçer, elim uyuşur, ben elimi duvara sürerim ağrı beni terk eder (O22).

Bu uygulamada “hastalığın canlıya nakli” ilkesi uygulanıyor.

Uygulama b

Hastada bulantı, tiksime, iştahsızlık vardır, yemez içmez, Midesini elimle ovalarım. Tarhana, doğranmış soğan, yumurta, kına, zeytinyağı karıştırıp yakı yaparım. Bu yakı mide üzerine her gün değiştirilerek ılık ılık sarılır. Yakı alındıktan sonra elimle midenin üzerini ovalarım Bu yakı ile mide gevşeyip topalanlık geçer (O45).

Bu uygulamada da güç kaynağı doğaldır.

Vücut ağrısı uygulaması

Gelen hastanın ağrısı neredeyse orayı ovarım ve okurum. Elimle ovdukça ağrı bana geçer, ben de bütün gün hasta olurum. Bütün gün boyunca ağrım olur. Uyumaz isem geçmez, uyuyup uyandıktan sonra rahatlarım (O24).

Burada “hastalığın canlıya nakli” prensibi uygulanıyor.

Ballama uygulaması

Bu hastalık göz çevresinin kızarıklık ve şiş olmasıdır. Tedaviye başlarken “el benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek başlarım. Üç defa Fatiha, üç defa Ayet-el Kürsi surelerini okurum. Isıttığım bal veya pekmezi şiş olan yerlere sürerim. Daha sonra bende bulunan kiremit parçasını bu tatlı sürdüğüm yerin üzerine üç defa bastırırım. Bu işi üç

gün üst üste yaparım, bana üç gün gelmesi lazım. Daha sonra “İlacı bizden, şifası sizden Allah’ım” der şifalar dilerim (O26).

“Hastalığım cansızlara nakli” ilkesine uygun olarak “kiremit parçasına” nakli sağlanıyor.

Kulak ağrısı uygulaması

Tencerede suyu kaynatırım. Öbür tarafta, odun közünün üzerine kurt döken otunu dökerim, üzerine tabağı kapatırım. Sonra tabağı alırım, tabak içine önce kaynatmış suyu dökerim. Tabak üzerinde kokulu bir buhar ortaya çıkar. Bu buhara kulak tutularak, kulağı silkelerim. Kulaktan kıl kurduna benzeyen kurtlar dökülür. Böylece ağrı geçer (O27).

Güç kaynağı doğaldır.

Mide şişkinliği uygulaması

Bunu mide şişkinliğinde yaparım. Hasta geldiğinde, önce abdest aldırırım. Sonra üç elham okuyup, “Allah şifasını versin” deyip, işin başına geçerim. Suyu kaynatıp, sabunu içine atarım. Ebegümeceyi ufak ufak doğrarım, bulgurla haşlarım. İçine nane ilave eder, sıvı yağ ile yakıyı yağlayarak karnına gün aşırı koyarım. Bu yakı kabarırsa faydası oldu demektir (O29).

Güç kaynağı doğaldır.

Dalak kesme uygulamaları

Uygulama a

Böyle hastaların karnı şiş olur. Elime koca nacak (odun kesmede kullanılan geniş ağızlı bıçak gibi keskin balta) alırım, kişiyi sert bir yere yatırırım. Elimde nacağı görünce korkarlar, ama ben hiç oralı olmam. “Dalağın keseyim mi?” derim, “Kesemezsin” der. Böylece üç defa sorarım. En sonunda, “dalağın kesiyorum” der ve nacağı kaldırır, şiş olan yere kuvvetlice indirir gibi yaparım. Bunu ard arda üç defa yaparım. Hasta korku içinde “Dalağın kestini mi?” der, ben de “Kestim” derim ve hasta rahatlar (O30).

Bu uygulamada temel düşünce hastalığım nedeni olan varlığı kesip atmak kurutmaktır. Bir şeyin benzeri yapılarak “taklit bütüsü” uygulanıyor.

Uygulama b

Dalağı ŐiŐeni ağacın gölgesine yatırırım. Elime baltayı alır, başlarım ağacın etrafında dolaŐmaya. “Teyze ne yapıyorsun?” diyenlere “Bozkıra gidiyorum, dalak keseceim” derim. “Kesebilir misin?” deyince, “Keserim, anasımı bellerim” der de, baltayı karnının üzerine bir yüklendiririm; hasta kesecek diye korkar. O korkuyla dalak erir. ŐiŐkinlik geđmiŐ olur. Bunu üç defa yaparım (O59).

Bu uygulamada “taklit büyüŐü” uygulanıyor.

Uygulama c

Hastayı yatırırım. Elime nacağı alır, dalak üstüne gelen kısmı keser gibi, üç defa üst üste çenterim. Bunu yaparken, “Dalağını keseyim mi?” diye sorarım, o da “Kes” der. Ben de “Kestim gitti” diyerek nacağı hızlıca karnına doğru indiririm. Hasta tedavi olur (O68).

Burada da yine amaç hastalığın nedeni olan varlığı kesip atmak, kurutmaktır. Benzer benzeri ile tedavi edilir düşüncesi ile “taklit büyüŐü” kullanıyor.

Kuduz parpılama uygulaması

Köpekler, malangan (baykuŐ) kuŐunun pisliğini yaptığı yerlerde, bu pisliğe bulaŐan otları yalayınca veya koklayınca kudururlar. Bu kuduran köpekler insanları dalar (ısırır), böyle kiŐileri bana getirirler. Gelenler tuz veya akide Şekeri beraberinde getirirler. Bu tuz veya Őekere Allahüla’yı okurum, kendi evimin ocağının külünden içine biraz ekelerim. Bu okunan yiyeceğin benim evimde bir gece kalması, bunların da ocaklı olması lazımdır. Ocaklı olan bu yiyeceği ertesi gün yediririm. Eğer yerse geğecek demektir.

Bazı hallerde köpek dalamasından on gün sonra getirirler. Böyle hastaların kafasının üstünü tırman (artı) Şeklinde keser, bu keŐiđe sakız ağacı yaprağı incir yaprağı limon ve portakal kabukları, nane, masumana yaprağı, menekşe ilave ederek, hepsini aynı miktarlarda, içine su ilave ederek kaynatırım, Őerbetini çıkarırım. Bu Őerbetten biraz malıç (pamuk) üzerine döker ve kafasındaki keŐtiđim yere sararım. Hasta yemeye içmeye başlarsa iyileŐecek demektir.

İyileŐmeyecek ölümcül hastaysa, ailesi çekip durmasın derse, hastayı yere yatırır, altına bir süpürge, üstüne bir süpürge koyarım. Dilinin altındaki gök damarı keser, kanını

akıtırım. Allah'ıla'yı okurken üzerine elek ile su döküp elerim, hasta ölür. Bu benim elimde olur (O32).

Bu uygulamada güç kaynağı dinsel bir özellik göstermekle birlikte ocaklımın külli, yiyeceklerin bir gün ocaklımın evinde kalması güç kaynağını bütüsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi kullanılıyor. Kafasının bıçakla çizilmesi, dilinin altındaki damarın kesilmesi ve bitkilerin kullanılması uygulamanın doğal özellikte taşıdığını göstermektedir.

Ağız silme uygulaması

Bunu, çocuklarda, ağızda olan pamukçuk hastalığında yaparım. Hanımeli yaprağından üç tane koparırım. Yaprakları yıkayıp, su içinde bekletirim. "Niyet ettim çocuğun ağızını silmeye, iyi ediver Ya Rabbi" diyerek, hanımeli yapraklarından birini alır, okuyarak ağızını silip yere atarım. Daha sonra öbür yaprağı alır, yine ağızını iyice siler atarım. Üçüncü yaprakla da ağızını silip attıktan sonra, ağrısı yere geçsin diye yere tükürürüm. Bunu yaparken her yaprağa tükürmek gereklidir (O34).

Ocaklımın tükürdüğü için içine girdiğinde güç kaynağı bütüselidir. Büyünün temas prensibi ayrıca bitki kullanıldığı için doğal özellik görülüyor.

Eğe batması uygulaması

Çocuğu yüzü koyun yatırırım, çocuğun sağ elini sol ayağına çaprazlama uzatarak ölçerim. Sonra sol elini sağ ayağına uzatarak ölçerim. Bu işi yaparken topuk kısmı elin avuç içine değmesi lazımdır. Buna dikkat ederim. Değmiyorsa çocuğu baş aşağı tutar sallarım, kalçasının ortasını da avucumla ovarım. Bu ovmayı kalça yerine gelene kadar yaparım. Son olarak sallarım, tekrar yatırıp çaprazlamasına ölçerim, denk geldiyse çocuk ağlamasını keser (O34).

Bu uygulama doğal özellik taşıyor.

Kısırlık uygulamaları

Uygulama a

Çocuğu olmayan kadınlar bana gelirler. Bu tedavi kadının adetinin bittiğinin ertesi günü yapılır. "El benim elim değil, Fatma Anamızın eli" derim. Besmele çekip

kişinin bacaklarını boynuma takarım ve aşağı doğru silkelerim. Daha sonra kasık kısmını ovarlarım. Bunu ard arda üç gün yapar. Belini göbek altından, kalın uzun bir bezle bağlarım. Bu bağı üç gün sonra açmasını söylerim (O17).

(a) Bu uygulamada hareketsiz bir şeyin hareket haline getirilmesi istendiği için silkeleme (sallama) yapılıyor. Burada doğurmayan kadının silkelenerek (sallanarak) hareket haline gelme durumunun taklidi yapılıyor.

Uygulama b

Çocuğu olmayan kadın gelir, yatırırım göbeğinin altından damarları kontrol ederim. Eğer damarlar atmıyorsa, ebegümeceyi döverim, zeytinyağı ile tencerede kavurur bir bezin üzerine yayarım. Göbeğinin altından rahim damarlarının üzerine gelecek şekilde, sıkıca bir kuşak gibi sararım. Bu yakı yakmayacak şekilde olmalıdır. Bu yakıyı sardıktan sonra sarımsak, soğuklama otu ile beraber döverim, bir kahve kaşığı taze yoğurt ile karıştırıp temiz bir beze çıkınlayıp, çocukluğun ağzına korum, sarı iltihaplı bir su akar ve böylece çocukluğun kanalları açılır, çocuğu olur (O35).

Tedavide sadece bitkilerin kullanılması bu uygulamanın doğal özellik taşıdığını göstermektedir.

Çıkık uygulaması

Hastanın, elimle ovarak kırık veya çıkık olan yerini bulurum. Kırık varsa doktora gönderirim. Çıkık varsa o kısmı ovarak, asılarak, kütletirim, çıkığı yerine koyduktan sonra, bezi zeytinyağı ile ıslatırım, üzerine tuz ekerek sararım. Bu işlemi şahıs evinde iki defa daha yapması gereklidir. Bu işlemi yaparken “el benim elim değil, kayınvalidemin eli, Fatma Anamızın eli” derim (O36).

Bu uygulama doğal özellik taşıyor.

Donanma, donama, seyitgen uygulamaları

Uygulama a

“El benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek başlarım. Beyaz toprağı su ile çamur haline getirir, hastalıklı yerlerine üç ıhlas, üç Ayet’el Kürsi okuyarak sürer ve hastalıklı yerin üzerine tükürürüm. Kısa sürede geçer (O37).

Bu uygulamada güçlü ocaklı tükürüğü güç kaynağını bütüsel şekle çeviriyor. Bütünün temas prensibi uygulanıyor.

Uygulama b

Ak toprağı su ile karıştırırım. Bir mıhı (çivi) beze dolayıp donamalı yerlere okuyarak ard arda sürerim. Bunu cumartesi günleri yaparım. Üç cumartesi üst üste tedaviye gelmesi gerekir. Son tedaviden sonra kuruyan toprakları bir ağaç altına çişini yaparken “ayva dibinde buban var, torba daşaklı deden var” diyerek üç defa “hav, hav, hav” diye uluyarak, sürülen toprak orada silkelenir. Dökülen toprakla birlikte donama da dökülür gider (O38).

Bu uygulamada büyüsel sözler söylenerek kurumuş toprak silkeleniyor. Toprakla birlikte hastalığın vücudu terk etmesi taklidi yapılıyor.

Uygulama c

Hasta gelince bal ile pekmezi karıştırır, içine gülsuyu katar, kaynatırım. Kaynayanın içine bir de demir çivi atarım. Kaşınan kısımlara tavuk tüyüyle kaynatılan karışımdan sürerim. şiş olan yerlere ve kaşınan yerlere ayrıca kaynamış demir çivi dokundururum. Bütün bu işleri yaparken “el benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diyerek başlarım, bildiğim duaları okuyarak devam ederim. Bu işi üç gün ardı ardına yaparım (O52).

Bu uygulamada güç kaynağı büyüseldir. Demir çivi ile temasa geçmesi ile büyüün temas prensibi uygulanıyor. “Üç gün” motifi ise büyüü güçlendiriyor.

Uygulama d

Gelirken bana tuz veya şeker getirirler, bunlara okurum. Hastaya yediririm. Kaşıntı olan yere okuyarak tükürürüm. Hastalık geçer (O74).

Bu uygulamada güç kaynağı önce dinselidir. Ocaklının tükürüğü uygulaması büyüsel şekle çevirmektedir. Büyüünün “temas prensibi” kullanılmaktadır.

Sirkence uygulaması

Sirkenceli kimse gelince, azıcık pekmezi bir kapta ısıtır, içine her türlü baharattan (karabiber, kimyon, tarçın) atar, tavuk tüyüyle şiş olan yerlere yakarım (sürerim), sürülen yerlere üç defa üflerim, bir defa da geçmezse üç defa yakılır (O39).

Güç kaynağının doğal olduğu görülüyor. “Üç defa” motifi güç kaynağını büyüsel şekle çeviriyor. Büyüünün temas prensibi uygulanıyor.

Ot kesmesi uygulaması

Ucu irinli sivilceler kızarıklık (ateş) ile seyreden hastalığa yakalanmış hastalara ot kesmesi karıştırıp o bölgeyi sabun gibi köpürene kadar, bildiğim duaları okuyarak Bu otlarla aynı yeri üç defa ovalarım (O42).

Güç kaynağı doğal görünmekle birlikte "Üç defa" motifi güç kaynağını bütünsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi uygulanıyor.

Dolama uygulaması

Bu hastalık yeni doğan çocuklarda, annesinden aldığı mundar (pis) kandan meydana gelir. Böyle çocukların elleri, ayakları, çocukluk organları şişmiş ve mordur. Böyle çocuklara yedi türlü baharatı (zencefil, Hindistan cevizi, karanfil, karabiber, tarçın ile karabiber) karıştırıp, havanda ezer un haline getiririm ve balla karıştırıp şiş olan yerlere sararım. İkinci gün geldiğinde şiş olan yerleri biraz bıçakla çenterim, buralardan siyah mundar kan çıkar. Üçüncü gün bal ile hazırladığım tılsımı (hazırladığı ilacı kastetmektedir) şiş olan yerlere sararım, çocuk iyileşir (O42).

Güç kaynağının doğal olduğu görülüyor.

Karadonlu uygulaması

Vücutta ortaya çıkan şişlik ve morartı, olunca bana getirirler. Böyle kısımları bıçağımla çenterim, azıcık kan akar. Bunun üzerine evimde hazırladığım bal ve baharatlı tılsımdan üzerine ekerim. Tılsım o kısımdaki şişliği ve morluğu alır (O42).

Güç kaynağının doğal olduğu görülüyor.

Göbek çekme uygulaması

Karnında, kasıklarında, belinde ağrı olanların göbeği düşük denir ve çekilir. Hasta düz bir yere sırtüstü yatırılır, hastaya ayaklarını karnına çekmesini söylerim, tam göbeğinin olduğu yeri elimle ovalarım ve sıvazlayarak yukarı doğru çekerim. Tarhana ile pekmezi kaynatarak yakı yapar, bir bezle karnına kuşak gibi sararım. İkinci ve üçüncü günler yine aynı şekilde ovalayarak göbeği yukarı çekerim, bu sefer göbek üzerine bir sabun koyarak üzerinden bir kuşak ile beline bağlarım (O45).

Güç kaynağının doğal olduğu görülüyor.

Doğum uygulaması

Doğum yaptırırken önce ellerimi dirseklerine kadar sıcak su ile sabunlarım. Çocuğun rahat olması için kadının dizleri üzerine arası açık olarak durdurur, ellerini de duvara dayandırırım. Doğuracak kadının arkasına geçer, altına yüksek bir yastık koyar, onun üzerine oturur dizimi kadının beline dayar. Ellerimle kadının karın boşluğuna hafifçe batırırım. Kadın ıkınır, doğum rahat olur, bazen çocuğun göbek bağı başına boynuna dolaşır, bu doğum uğraştırır zor olur. Kadının haznesine elimle girer, göbek bağının nereden dolanık olduğunu bulur, parmağımınla bunu kaydıra kaydıra göğsünün üzerine getiririm. Böylece kadın sağ salim doğum yapmış olur. Doğumdan sonra kadının çocukluğunun ağzında ağrı olur. İşeyemez, böyle zamanlarda yağsız, susuz dığında (tavada) pişirdiğim yumurtayı kadının ara yerine vururum (sarıyorum). Yumurta kadını hemen toparlar.

Doğumda bazı kadınların altı çıkarır. Ben kekik, süpürge otu, kıl, çul eskisini yakar, külünü ince elekten eler, kadının arasına serperim. Sonradan elimle çıkan yerini yerleştiririm. Tekrar çıkması için karnından ve bacaklarının arasından bir çeki (uzunca tülbent) ile sıkıca sararım. Bu çeki bu şekilde beş-on gün durur.

Bazı zaman çocuk canlı doğar ama baygın gibidir. Karnı seyrir durur. Böyle olunca göbeğini kesmeden anasının sonundan çocuğa kan sağlarım. Çocuğun kanının dengelenmesini sağlarım.

Kadın daha önce doğum yapmışsa çocuğun doğumdan üç-dört gün sonra ayakları şişti mi dolanma oldu mu diye sorarım. Dolanma olmuşsa göbeğini bağlamadan keserim. Kanı fişkirir, sonra göbeğini bağlarım. Böyle yaptığımda çocukların ayakları şişmez. Eğer çocukların ayakları şiş ise bulguru su ile pişirir, şişen yere sardığında şişlik iner (O49).

Bu uygulamanın doğal olduğu görülüyor.

Sulu yarada çakma uygulaması

Sulu yarada çakmak taşı ile çakma işini salı ve cumartesi günleri yaparım. İki çakmak taşı alınır, birbirine hızla sürtülür ve taşı sulu yaranın üzerine üç defa Fatiha, İhlas duaları okuyarak sürerim (O50).

Hastalık çakmak taşına naklediliyor. Burada bütünüün "hastalıkların cansızlara nakli" prensibi uygulanıyor.

Kıl durması uygulaması

Kıl durması olan göğüs şişer, hastada üşüme titreme olur. Göğsün üstüne saçımı koyar, ak toprak ıslanmış çanağı göğsünün altına tutarım ve saçımı çanağın üstüne tararım. Bunu üç defa yapmam gereklidir (O53).

Hastalığın ismi ile ocaklının saçı arasında benzerlik kuruluyor. Büyünün taklit prensibi uygulanıyor. “üç defa” motifi büyüylü güçlendiriyor.

Kasık çekme uygulaması

Çocuğu olmayan kısır kadınlar gelir, sırt üstü yatırırım, muayene ederim. Çocuk olup olmayacağını söylerim. Muayene ederken damarlarından kan akarsa çocuk olur, akmazsa olmaz derim. Damarları elimle yerleştiririm. Sonra da kurutulmuş incir, acı biber, zeytinyağı karıştırıp kaynatırım, yakı hazırladıktan sonra karnına, sabah vurup, akşam çıkarırım, hasta iyileşir (O54).

Güç kaynağı doğaldır.

Bağak sıkma uygulaması

Elimi hastanın boğazına koyarım, elimin altına gelen şişliği Elham, İhlas dualarını okuyarak hafif hafif sıkarım. Bunu üç veya yedi defa yaparım. cumartesi, pazartesi günleri yaparım (O59).

Güç kaynağı büyüselidir. “üç”, “yedi” motifleri büyüylü güçlendiriyor. Büyünün temas prensibi uygulanıyor.

Göze üfleme uygulaması

Göze leke düşünce, göz sulanır, ve suyu akar suyu dinmeden tedavi olmalıdır. Adi yemek tuzunu nöbet şekerini dövüp tülbentten geçiririm, tuzu biraz katmak gereklidir. Demir parayı bu tozun içine batırıp biraz alırım, bu paranın üzerinde azıcık toz kalır, hastayı yüzü yukarı gelecek şekilde sırt üstü yatırırım ve üç defa gözüne üflerim. Toz gözüün içine katılmış olur. Bunu üç gün üste yaparım (O59).

Güç kaynağı doğaldır. “Üç defa” motifi büyüsel şekle çeviriyor. Büyünün temas prensibi uygulanıyor.

Tavuk götü uygulaması

Bildiğim sureleri okumaya başlarım. Her üç defa okuyuşumda avucuma tükürürüm, okuma bittiğinde avucumdaki tükürüğe parmağımı batırır, tavuk götü (nasır) olan yere sürmeye başlarım. Bunu sürürken “el benim elim değil, dil benim dilim değil, Fatma Anamızın eli, dili” derim. Tükürüğü tavuk götüne sürerken “defol git pis dert” derim. Kişiye hiç konuşmadan git gezin gel derim. Tükürük kuruyana kadar silmemesini tembih ederim. Daha sonra “yapması benden, şifası Allah’tan hadi git” derim (O62).

Güç kaynağı büyüselidir. Büyünün temas prensibi uygulanıyor.

Yaşçı yara uygulaması

Ekseriya çocuklarda olan, kulak arkasındaki ve yüzündeki, sulanıp duran yaralardır. Sulanan yerler üzerine okuyup; avucuma tükürürüm, okuma bittiğinde “el benim elim değil, dil benim dilim değil, Fatma Anamızın eli, dili” der avucumda biriken tükürükten yara olan yere çalarım (O62).

Bu uygulama dinsel şekilde başlayıp güç kaynağı ocaklının tükürüğünden dolayı büyüsel şekle dönmüştür. Büyünün temas prensibi uygulanmaktadır.

Devre uygulaması

Yaranın üzerine bir Fatiha, üç İhlas okurum. Üzerine de tü tü diye tükürürüm. Getirdikleri patatesi dua okuyarak üç dilime ayırır, ipe dizer eve asmasını söylerim. Evde patates kurudukça devre de kurur, iyileşir. Bunu cumartesi, pazartesi günleri yaparım. Perhiz yapması,yumurta, soğan, sarımsak, kızartma, peynir, kuru fasulye yememesini söylerim (O64).

Patatesin kuruması ile devrenin kuruması arasında benzerlik kuruluyor. Büyünün taklit prensibi uygulanıyor.

Aydaş aşı pişirme uygulaması

Başlarken “el benim elim değil, büyüklerimin eli” diyerek başlarım. Aydaşlı çocuk bana üç cumartesi gelmesi lazımdır. Bu çocuklar daha ziyade gelişmeyen çocuklardır. Bunu, çocuk kırklı iken yaparım ama gelişmeyenleri üç-beş yaşında da

yaparım. Saç ayağını koyar, üzerine de büyücek bir kazan koyarım, içine çocuğu üstü başı ile oturturum . Başlarım bağırmaya “komşular aydaş aşı pişiriyorum” diye. Komşulardan gürbüz çocukları olanlar gelir, her biri üç İhlas, bir Fatiha okuyarak, kazanın altına yanmayan odunlardan üçer tane koyar. Sonunda da anne çocuğunu alır ve arkasına bakmadan gider. Bu iş üç cumartesi üst üste yapılır. Son cumartesi çerez, lokum, bisküvi dağıtılır. Çocuğu kucağıma alır ve diğer annelere de sıra ile çocuğu kucağına almasına söylerim. Böylece çocuk kilo almaya başlar (O67).

Gürbüz çocuklu anneler ile gelişmeyen çocuklar arasında bir benzerlik kurulmaya çalışılıyor. “Üç” motifi ise büyüyü güçlendiriyor. Büyünün taklit prensibi uygulanıyor.

Yaşıt uygulaması

Yarası olanlar köyümüzdeki “Yaşıt Ocağı” çeşmesinden çamur getirirler. Bir tane de sabun. Yarayı iyice sabunlarım, sabunu sürdüğüm yeri durulamam bunun üzerine çamurdan sürerken. Dualarımı okurum sabun bende kalır. Sürülen çamur yıkanmadan üst üste üç gün oraya sürerim. Yıkandığında bir şeyi kalmaz (O67).

Bu uygulama temizleme olduğu için önce doğal görünümdeydir ancak “üç gün” motifi onu büyütsel uygulama şekline sokmaktadır.

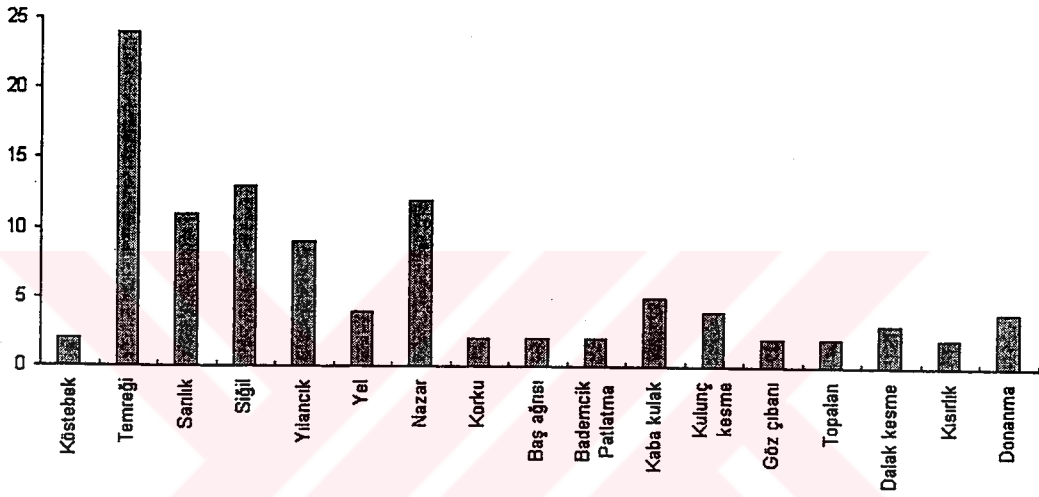
Sıtma bağlama uygulaması

Bu işe “el benim elim değil, Fatma Anamızın eli” diye başlarım. İplik parçasına bildiğim sureleri okuyarak, yedi defa düğüm atarım. Bu okunan ipi hastanın koluna bağlarım. “Allah’a tevekkül ol geçer” derim. İpin kendi kopuncaya kadar bağlı durmasını söylerim. İp kopunca hastalık da geçer (O59).

Bağlama taklit edilerek hastalığın da, durdurulacağı fikri hakimdir.

SONUÇLAR

Bu kısımda önce çalışma alanlarındaki uygulamalardan çıkan sonuçlar kendi içinde değerlendirildikten sonra kaynakların incelenmesiyle elde edilen bilgilerle karşılaştırılmıştır. Daha sonra tedavi yeteneklerinin nasıl nakledildiği, ocaklıların cinsiyeti, uygulamaların yapısal özellikleri, el verme, tedavinin uygulamasında maddi karşılık beklenip beklenmediği gibi hususlar ayrıca tartışılmıştır. Bölümün sonunda ise araştırmadan çıkan genel değerlendirmeye yer verilmiştir.



Şekil 2.6. Denizli’de Ocak türlerinin dağılım grafiği
Tek olanlar grafikte gösterilmemiştir

Denizlideki ocakların en yaygın olanı temre ocağıdır. Uygulamalarında ortak noktalar: Ocaklı tarafından temrenin çizilmesi, üzerine tükürülmesi ve kül sürülmesi, okunması, belirli sayı ve günlerde uygulamaya devam edilmesidir. Bazı temre ocaklarında ise bitkisel ilaçlardan da yararlanılmaktadır. Anadolu’nun diğer bölgelerindeki temre ocaklarında da yapılan uygulamanın hemen hemen aynı olduğu görülmektedir [22].

Ocaklar içinde ikinci derecede yaygın olanı siğil ocaklarıdır. Uygulamalarının büyük çoğunluğunda “benzer benzeri doğurur” ilkesine uygun olarak “..... kurudukça siğil de kurur” mantığı ile hareket edilmesi siğilin etrafının çizilmesi, üzerine tükürülmesi, belirli gün ve kutsal sayıların kullanılması büyüünün ortak noktalarıdır. Anadolu’da siğil ocaklarında yapılan uygulamalar da Denizli’deki uygulamalarla benzerlik göstermektedir [27,73].

Nazar ocaklarındaki uygulamalar kurşun dökme, tuz kavurma, ve okuma şeklinde yapılmaktadır. İçlerinde en yaygın olanı kurşun dökmedir. Parlak ve sivri metallerin nazarı çektiğine ve böylece nazarın hastayı terk ettiğine inanılmaktadır. Anadolu'nun diğer bölgelerindeki uygulamalar da genellikle kurşun dökme şeklinde olmaktadır [8,17,51,86].

Sarılık ocakları da ilimizde yaygındır. Uygulamaları hastanın iki kaşının arası çentilerek (çentme: keskin bir aletle kan çıkacak şekilde kesme), boyun, el bilekleri ve ayak bileklerine sarı ip bağlayarak bazı duaların okunmasıyla, köpek pisliği ve çişini baharatla karıştırılarak ay ışında bekletip bu karışımı hastaya yedirmek suretiyle yapılmaktadır. Anadolu'daki uygulamalara bakıldığında ilimizde yapılanlara benzer uygulamalar olduğu görülmektedir [4,16,19,80].

İlimizde yaygın uygulaması olan ocaklardan biri de yılancık ocağıdır. Bu ocaklarda, yılancık taşı (Mekke taşı) denen taşlar hastanın vücuduna yapıştırılmakta, ağrı olan bölge kan çıkacak tarzda çentilip üzerine yakı konmakta ve dualar okunmaktadır. Anadolu'nun diğer bölgelerinde [5,24,35,41,57] ise yılancık için Mekke taşı kullanılması şeklindeki uygulamalar yaygın değildir. Bu uygulamaların Denizli-Aydın yöresine has olduğu düşünülebilir.

Bölgede Kabakulak hastalığı ya Kabakulak veya Domuzbaşı olarak isimlendirilmektedir. Bu hastalık için 2 ayrı ocak uygulaması görülmektedir. Kabakulak ocaklarında miras tenceresinin karasına tükürüldükten sonra, karanın kabakulağa sürülmesi; kömür siyahı ile aynı işlemin yapılması veya karabiber tozunun şiş olan bölgeye tatbiki gibi uygulamalar yapılmaktadır.

Domuzbaşı ocaklarında ise kabakulağın etrafı çizilerek şiş olan bölgenin üzerine üç gün bazı karışımlar tatbik edilmekte, "domuz dişi" şiş olan bölgenin etrafında dolaştırılmaktadır. Her iki uygulamaya da kaynaklarımız arasında [64] rastlanmamıştır.

Denizli'de köstebek ocakları uygulamalarında köstebek toprağından karılmış çamur okunarak şişliğin üzerine üç defa sürülmektedir. Anadolu'daki köstebek ocaklarında ise hastaya köstebek eti de yedirmek sureti ile biraz daha değişik bir uygulama yapılmaktadır [10].

Vücuttaki şişler için karadonlu uygulaması denen bir uygulama da bulunmaktadır. Bu uygulamada şişler çentilmekte, biraz kan akıtılmakta üzerine bir merhem sürülmektedir. Bu şekilde bir uygulamaya kaynaklarımız arasında rastlanmamıştır.

Kızıldonlu ocağında kaşıntı olan kısımlara “çalgi” denen bir karışım üç defa sürülmektedir. Anadolu’da bu isimde ve bu şekilde bir uygulama görülmemektedir.

Ağız kabarması ocağında hastanın ağzına tuz, un karışımı üç gün üst üste sürülür. Denizli’de yaygın bir uygulama şekli değildir. Bu isimdeki uygulamaya da kaynaklarda rastlanmamıştır.

Külleme ocağında çocuğun şiş olan karnına ocak külü üç defa sürülür. Denizli’de az görülen bu uygulama kaynaklarımız arasında görülmemektedir.

Yel ocaklarında iki tür uygulama yapılmaktadır. Ağrıyan bölge elle tutularak okunmakta, diğer şeklinde ise bıçağın tersiyle ağrıyan bölgelerin üstüne vurma hareketi yapılmakta yel kesilmeye çalışılmaktadır. Anadolu’nun diğer bölgelerinde de vücudun değişik kısımlarındaki ağrılar için çeşitli adlar altında [1] benzer uygulamalar yapıldığı görülmektedir.

Korku ocaklarında, korkan kimse canlı hayvanı ocaklıya getirir, kesilen hayvan büyükse kalbi, küçükse (tavuk gibi) kendisi plastik torbaya konur ve hastanın kendi kalbi üzerine çarpılır (vurulur). Bazı ocaklarda ise kesilen hayvanın kalbi hastaya yedirilir, kanı içirilir. Anadolu’da bu tür uygulamaların ocaklar tarafından yapıldığını belirten herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

Baş ağrısı ocaklarında, ağrıyan bölge, dua okunarak üç defa sıvazlanır veya tabağın içine kül, tuz, ekme konur bir tülbente sarılarak başa bağlanır. Sonradan tabak içindeki külden hastanın alnına sürülür. Literatürde buna benzer uygulamalar bulunmaktadır. Fakat uygulamaların ocaklar tarafından yapıldığı belirtilmemiştir.

Bademcik ocaklarında parmak ucuna bazı maddeler sürülür, masaj yapar gibi bastırarak bademcik patlatılmaya çalışılır. Bu tip uygulamalar Anadolu’nun diğer bölgelerinde de görülmektedir [45].

Kulunç ocaklarında, kulunç olan bölge oklava ile ovulur, sonra bıçak veya satırla kesme taklidi yapılır. Diğer bir uygulama şeklinde ise, o kısım dualar okunarak ovulmaktadır. Anadolu’da bu tip uygulamalara rastlanmamıştır.

Dalak kesme ocaklarında, hasta yere yatırılır. Ocaklı eline nacak veya bıçak alır. Hastaya “dalağını keseyim mi?” diye sorar ve kesecekmiş gibi elindeki kesici cismi dalağın üzerine indirir gibi yapar. Amaç hastayı korkutarak dalağını küçültmektir. Anadolu’nun diğer bölgelerinde ise hasta dalağı kendi getirir, ocaklı hastayı yere yatırır, üzerine dalağı koyarak keser veya kızgın bir demirle dağlar [47,54,78,79]. Uygulamalar esasta benzerdir.

Denizli’de kuduz parpılama ocağında, hastanın ağırlığına göre üç ayrı uygulama yapılmaktadır. Bunlardan birincisi ocaklının okuyup bir gece evinde tuttuğu tuz ve şekeri hastaya yedirme; diğeri ise alnında çenttiği bir yere çeşitli bitkilerden elde ettiğii ilacı sürme; hastanın durumu çok ağır ise dilinin altındaki damarı kesme ve kanı dışarı akıtma şeklinde yapılmaktadır.

Anadolu’da her üç uygulama şekline de rastlanmaktadır [2,7]. Orhan Acıpayamllı Anadolu’dan derlediğii kuduz uygulamaları ile ilgili makalelerinde kuduz uygulaması yapan hiçbir kadın ocaklıya rastlanmadığını belirtmektedir [2]. Ancak Denizli’de kuduz parpılama uygulamasını yapan ocaklının kadın olduğu tespit edilmiştir.

Kısırlık ocağında, kasık kısmı ovularak belin kalın bir bezle göbek altından bağlanması şeklinde veya yakı hazırlanıp rahim damarlarının üzerine gelecek şekilde göbek üzerine bir kuşakla sarılması gibi uygulamalar yapılmaktadır. Bu iki uygulama yakı kullanılması bakımından birbirinden farklıdır.

Anadolu’da ise kısır kadının, beline karasakız sürülür ve 1 ay bırakılır [68]. Uygulamalar benzerdir.

Araştırmamızdaki diğeri ocakları uygulamalarına çok az başvuru olan, yaygın olmayan diğeri bölgelerde de görülmeyen türlerdir.

Bu araştırma sonucunda elde edilen önemli bir bulgu, ocakların sahip olduğu tedavi yetenek ve becerisinin ana veya babadan (veya arada kan bağı bulunan diğeri şahıslardan) kan bağı ile geçtiğii, (%89.1), gerisinin ise (%10.9) bu işi izinli olarak yaptığii şeklindedir. Bu bulgular da Anadolu’daki ocaklar hakkında yapılan araştırmalar neticesinde ocaklılığın nesilden nesile kan bağı ile geçtiğii bilgisini desteklemektedir.

Uygulamaları tatbik eden ocaklıların %86.5’inin kadın %13.5’inin erkek olduğu tesbit edilmiştir. Bu bulgularla, şamanların da çoğunluğunun kadın olduğu bilgisi bir araya getirildiğinde ocakların kökeni hakkında bir neticeye varmak mümkün olmaktadır.

Ocaklıların kullandığii uygulamalar yapısal özellikleri bakımından analiz edildiğinde %72’sinin büyüsel, %28’inin ise doğal özellik taşıdığı tespit edilmiştir. Dinsel özelliğinin hem büyüsel hem de doğal uygulamalarda yaygın bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Doğal ve dinsel uygulamalarda bitkilerden de ilaç olarak faydalanılmaktadır. Ocaklı doğadaki bazı bitkileri kurutarak saklamakta ve gerektiğii zaman bunları ilaç olarak kullanmaktadır. Ancak bulgularımız ocaklıların bitkisel ilaçları çok fazla kullanmadıklarını göstermektedir.

Yine bu araştırma, ocaklılarının %51'nin bir tek hastalığa %49'unun ise birden fazla hastalığa baktığı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Kaynaklar incelendiğinde Anadolu'daki ocaklar hakkındaki araştırmaların bu bulguları desteklediği görülmektedir. Bununla beraber Denizli Bölgesi'ndeki birden fazla hastalığa bakan ocaklı sayısı göz ardı edilemeyecek kadar fazladır.

Bir diğer bulgu ise ocaklıların tedavi etme yeteneklerini diğer bir şahsa "el verme" denen küçük bir törenle devrettikleridir. Araştırmalar neticesinde bu törenlerde %28.2'sinin avuçtan su içerek, %26.5'inin ocaklının avucundan tükürük yalayarak, %26.5'inin "sana izin veriyorum sen bak" diyerek, %5.8'inin "ağızına tükürerek", %4.3'ünün ocaklının avucundan kül yalayarak, %3.1'inin okuyup elini elini sürerek" %2.9'unun ocaklının bardağından su içerek %1.4'ünün "ocaklının elini öperek al alıp verme işini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Anadolu'daki ocaklarda "el verme" yöntemleri hakkında kapsamlı araştırmalar yapılmamıştır. Bilgilerin büyük bir bölümünde bu törenlerin ayrıntılarına girmeden "el verirler" şeklinde bahsedilmiştir. Çalışmamızda "el verme" hakkında değerli bilgiler elde edilmiştir.

Yine bulgularımıza göre el almanın bir yaşı yoktur. Tedavi yöntemlerini kavrayacak, bu yöntemleri uygulayabilecek, aralarında kan bağı olan veya olmayan kişi el alabilmektedir.

Bulgularımıza göre ocaklıların %71'i para almadığı takdirde hastalığın kendine geçeceği inancı ile (hastalık demir paraya geçiyor) para almakta, %29'u ise "Allah rızası için yapıyorum" diyerek para almamaktadır. Para alanların fazlalığı dikkati çekiyorsa da alınan paranın sembolik miktarda olması, bu işin gönüllü olarak ocaklıların deyimiyle "Allah Rızası için" yapıldığının kanıtıdır. Bu husus Anadolu'daki ocaklardan elde edilen bilgilerle benzerdir.

Ocaklının genellikle kadın olması, tedavi yöntemlerinin daha çok büyüsel nitelikler taşıması, tedavi yeteneklerinin çoğunlukla ana ve babadan geçmesi ve diğer Şahıslara geçişinde (el verme) küçük bir tören yapılması, tedavilerin karşılıksız olması gibi hususlar göz önüne alındığında Ocaklılara günümüzün şamanları demek mümkün olmaktadır.

Diğer taraftan, Denizli merkez ilçe ve köylerinde modern tıp hekimliği hizmetinin yaygın olmasına rağmen, insanların hâlâ geleneksel halk hekimliğinin bir parçası olan ocaklara baş vurdukları tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

- 1) ABDÜLKADİROĞLU, A. Bartın ve çevresinde Dini ve Manevi Halk inançları. Ankara, 1987
- 2) ACIPAYAMLI, O. "Türkiye Folklorun'da Kuduz Hastalığı" D.T.C.F. Antropoloji Dergisi. Ank., 1967-1968, Sayı:4, S.94.
- 3) ACIPAYAMLI, O. "Türkiye Folklorunda Halk Hekimliği ve Özellikleri "D.T.C.F. Dergisi, 1969, Cilt:26, Sayı:1-2, S.5.
- 4) ACIPAYAMLI, O. "Sarılık Hastalığı" A.Ü. D.T.C.F. Dergisi, 1969, Cilt:26, Sayı:2, S.27.
- 5) ACIPAYAMLI, O. "Acıpayam'da Halk Hekimliği". D.T.C.F. Antropoloji Dergisi, 1982, Sayı:11, S.11-16
- 6) ACIPAYAMLI, O. "Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönden İncelenmesi" Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri. Ank.,Ankara Ü. Basımevi, 1989, S. 1-8.
- 7) AÇIKGÖZ, S. "Kuduz ve Darpılama." T.F.A.Dergisi, 1963, Cilt:8, Sayı:167, S.3091.
- 8) ALP, M. "Eski İstanbul'da Kurşun Dökmek" T.F.A. Dergisi, 1955, Cilt:3 Sayı:73, S.1154
- 9) AŞKUN, V.C. "Hastalık ve Kocakarı İlaçları" Sivas Folkloru II, D.T. Edebiyat Ko. Yayınları, 1943, Sayı: 9, S.59-76.
- 10) AYDIN, H. "Kütahya'da İnanmalar " T.F.A. Dergisi, 1952, Cilt:2, Sayı:38, S.597.
- 11) AYTAR, S. "Hastalığı Devretme Geleneği" T.F.A. Dergisi, 1976, Cilt:16, Sayı:321, S.7639
- 12) AYTAR, S. "İstanbul Tıbbi Folkloru" İstanbul, Bozok Matbaası, 1980.
- 13) BAYAT, A.H. "Halk Tıbbında Özellikle Anadolu'da Sarılık Hastalığı ve Tedavisi" III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. Ank., Başbakanlık Basımevi, 1987, Cilt:4. S.48-59.
- 14) BAYKARA, T. "Denizli Halkında Tarihi ve Kültürel Temel Bilgiler" Türk Kültür Tarihinde Denizli Sempozyumu Bildiriler , Denizli, 1988., S.11.

- 15) BAYKURT, Ş. "Türkiye'de Folklor" Ankara Kalite Matbaası, 1976. S.67.
- 16) BAYRI, M.H. "İstanbul'da Doğum ve Çocukla İlişkili Adetler ve İnanmalar" Halk Bilgisi Haberleri Dergisi, 1941, Cilt:3, Sayı:35. S.123-124.
- 17) BAYRI, M.H. "Nazar ve Nazarlık" T.F.A. Dergisi, 1955, Cilt:3, Sayı:70, S.1107
- 18) BEHİRE, M. "İstanbul'da Halk Adetleri ve İnançları" Halk Bilgisi Dergisi, 1934, Cilt:3, Sayı:35, S.316.
- 19) BORATAV, P. Naili. 100 Soruda Türk Folkloru. İstanbul, 1973.
- 20) CEREBOĞLU, E. "Çocuklara Uygulanan Pratikler" T.F.A. Dergisi, 1975, Cilt.16, Sayı:310, S.7319.
- 21) CREMERS, W. "Anadolu Folklorundaki Şamanizm Kalıntıları" T.F.A. Dergisi 1972, Cilt:13, Sayı:271. S.6221-6222 (Çev. S.Hinçer).
- 22) DEMİRHAN, A. "Osmaniye İlçesindeki Halk Sağılımları" T.F.A. Dergisi, 1978, Cilt:18, Sayı:349, S.8411.
- 23) DALBOY, M.Z. "Konya'da Kullanılan Halk İlaçları" Halk Bilgisi Haberleri, 1940, Cilt:10, Sayı:3, S.71.
- 24) DUMLUCA, H. "Tokatta Yılcık Ocağı" Sivas Folkloru, 1975, Cilt:3, Sayı:32, S.41.
- 25) ERDOĞAN, M. "Müslüman Türk Devletleri Tarihi", T.T.K. Basımevi. Ank., 1993.
- 26) EVREN, A. "Konya'da Ocaklar, İrvasalar, Tekkeler I.", T.F.A. Dergisi, 1952 Cilt:2 Sayı:28, S.439-446.
- 27) EVREN, A. "Konya'da Ocaklar, İrvasalar, Tekkeler II", T.F.A. Der.,1952, Cilt:2 Sayı:30. S.476-478.
- 28) FRAZER, S. J.G. "The Golden Bough", The Mac Millan Company, New York, 1951.
- 29) FUJİTA, T., SEZİK, E., TABATA, M., YEŞİLADA, E., HONDA, G., TAKEDA, Y., TANAKA, T., TAKAİSHİ, Y., "Traditional Medicine in Turkey, VII Folk Medicine in Middle and West Black Sea Regions" Economic Botany, 1995, Cilt:49, Sayı:4, S.406-422.
- 30) GOLDSTEIN, K.S. Sahada Folklor Derleme Metotları. Başbakanlık Basımevi, Ank., 1977.

- 31) GÖKALP, Z. Makaleler IX, İstanbul Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1980.
- 32) GÜLMEZ, S. U. Halk Kültürü Dağarcığı. Tavas, Albayrak Matbaası (Tarih Yok.)
- 33) GÜNGÖR, E. Tarihte Türkler. İstanbul, 1993.
- 34) GÜZELBEY, C.C. "Gaziantep'te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töre ve İnançlar"
T.F.A. Dergisi 1981/2, 1982. S.27.
- 35) HONDA, G., YEŞİLADA, E., TABATA, M., SEZİK, E., FUJİTA, T., TAKEDA, Y., TANAKA, T., TAKAİSHİ, Y., "Traditional Medicine in Turkey VI Folk Medicine in West Anatolia, Journal of Ethnopharmacology", 1996, Cilt: 53, 75-87 .
- 36) HONDA, G., TABATA, M., SEZİK, E., YEŞİLADA, E., "A Report on Traditional Medicine and Medicinal Plants in Turkey" Kyoto University, Kyoto (Japan), 1996.
- 37) İNAN, A. "Tarihte ve Bugün şamanizm", Ankara, T.T.K. Yayınları (1986)
- 38) İNAN, A. "Müslüman Türkler'de Şamanizm Kalıntısı" İlahiyat Fak. Der., 1952, Cilt:4, Sayı:20, S.19-30.
- 39) İNAN, A. Eski Türk Dini Tarihi, İstanbul, 1976.
- 40) İVGİN, H. "Bir Ocaklı ve Üç Hastalığı Sağaltma Yöntemleri", Türk Folkloru, 1981, Sayı:22, S.17
- 41) İVGİN, H. "Küleflî Köyü Halk Sağaltımı" Türk Folkloru, 1980. Sayı:15, S.21-22.
- 42) KAFESOĞLU, Y. Türk Milli Kültürü. İst., Boğaziçi Yay., 1988.
- 43) KALAFAT, Y., Doğa Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, Ankara, Türk Kültürü Araştırma Estütüsü Yay., 1990.
- 44) KILIÇ, A., "Mersin'de Kurşun Dökme ve Urasa." 1953, T.F.A.Dergisi, Cilt:2, Sayı:44
- 45) KOÇ, M. Tüm Yönleriyle Isparta, Isparta, 1983.
- 46) KUZUCULAR, E., "Şarkışla'da Hastalıklar ve Tedavileri" Türk Folkloru, 1979, S.29.
- 47) ÖRNEK, S.V., Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki, Ankara, 1966.

- 48) ÖRNEK, S.V., İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Felsefe. İstanbul, Gerçek Yayınları,1971.
- 49) ÖRNEK, S.V., Türk Halk Bilimi. Ank., Kültür Bakanlığı Yayınevi, 1995.
- 50) ÖZKAN, F., İlimiz Denizli, Denizli, Özlem Yay., 1985.
- 51) ÖZTELLİ, C., “Zile’de Doğum ve Adetleri” T.F.A. Dergisi, 1952, Cilt:2, Sayı:36, S.571.
- 52) ÖZTELLİ, C., “Zile’de Doğum ve Adetleri” T.F.A. Dergisi, 1952, Cilt:2, Sayı:39, S.281.
- 53) ÖZTELLİ, C., “Anadolu’da Şamanlığın İzleri”, I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri. Ank. Başbakanlık Basımevi, 1974, S.410-411
- 54) PETEKÇİ, A. Bozkır’da Bazı Halk Tedavileri, T.F.A. Dergisi, 1953, Cilt.2, Sayı:48, S.756.
- 55) Popular Beliefs and Folklore Traditon in Siberia, Indiana University, A.B.D., 1968.
- 56) RADLOFF, W. Sibirya’dan 1.(Seçmeler) 1.Bsk. İst.,Kültür Bak Yay., 1972
- 57) ROUX, J. P. Les Traditions des Nomades dela Turguie Meridionale, Librairie Adrien. Massonnewe, Paris, 1970.
- 58) SEZİK, E. Present Status of Folk Medicine in Turkey, International Symposium on Traditional Medicine in Toyama’92, S.169-176.
- 59) SEZİK, E., “Türkiye’de Halk İlacı Araştırmaları ve Önemi” 9. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 1991, Eskişehir, S.1-9.
- 60) SEZİK, E., TABATA, M., YEŞİLADA, E., HONDA, G., GOTO, K., IKESHIRO, Y., “Traditional Medicine in Turkey. I Folk Medicine in North-East Anatolia” 1991, Cilt:35, S.191-195.
- 61) SEZİK, E., ZOR, M., YEŞİLADA, E., “Traditional Medicine in Turkey Folk Medicine in Kastamonu”, International Journal of Pharmacognosy, 1992, Cilt: 30, Sayı 3, S.233-239.
- 62) SU, H., “Kurthasanlı Köyünde Yağmur Gelini ve Aydaş Aşı” T.F.A. Dergisi, 1978, Cilt:18.S.8411
- 63) ŞAR, S., “Afyon Yöresi Halk Hekimliğinde Görülen Uygulamalar”, 4.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kong., Ank., 1992, Cilt:4, S.241-247.

- 64) ŞENTÜRK. A., "Bazı Hastalıkların Tedavileri" T.F.A. Dergisi, 1969, Cilt:12, Sayı:238, S.5288.
- 65) ŞAH, İ., Doğa Büyüsü, İstanbul, Say Yayınları 1996.
- 66) Tabata, M., Honda, G., Sezik, E., Yeşilada, E., A Report on Traditional Medicine and Medicinal Plants in Turkey (1990-1991) Kyoto University, Kyoto (Japan) (1993), 239 s.
- 67) TABATA, M., SEZİK, E., HONDA, G., YEŞİLADA, E., FUKUI, H., GOTO, K., IKESHIRO, İ., "Traditional Medicine in Turkey III Folk in East Anatolia; Van and Bitlis Provinces" International Journal of Pharmacognosy 1994, Cilt:32, Sayı:1, S.3-12.
- 68) TAMER, N. "Ağrı Bölgesinde Kadın ve Erkek Kısırlığında Uygulanan Yöntemler" Türk Folkloru, 1993, Sayı:47, S.7.
- 69) TANYOL, C., "Din ve Adetler" T.F.A. Dergisi, 1960, Cilt: 6, Sayı:127, S.2077-2078.
- 70) TANYU, H. "Fatma Anamız (Fadime Anamız) ve El ile İlgili İnançlar Üzerine Kısa Bir Araştırma", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, G.Ü. Basın -Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara, 1982, S.484.
- 71) TANYU, H. "Denizli ve Çevresinde Manevi Halk İnançlarına Genel Bakış", Türk Kültür Tarihinde Denizli Sempozyumu, 1988, Denizli Valiliği Yayınları, Denizli 1989, S.102-11
- 72) TEKİNKAPTAN, Ş. Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri, Denizli, Ofset Matbaacılık, 1988.
- 73) TEKİNKAPTAN, Ş. Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri, Denizli, Ofset Matbaacılık, 1989, Cilt:2 (Baskıda) S.202.
- 74) TURAN, O. Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1995
- 75) TURAN, Ş. Türk Kültür Tarihi, Ankara, Bilgi Yayınları, 1990.
- 76) TÜRKDOĞAN, O. "Erzurum Bölgesinde, Tıbbi Tedavinin Sosyo-Kültürel Safhaları" Türk Etnoğrafya Dergisi, 1968, Sayı:11, S.45-47.
- 77) TÜRKDOĞAN, O. "Bir Kasabada Geleneksel Tıp ve Modern Tıp

- Sürekliği". I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Ankara, 1973, S.40-41.
- 78) UYGUN, H. "İskenderun'da Dalak Kesme" T.F.A. Dergisi, 1964, Cilt:8, Sayı:180. S.1154.
- 79) UYGUNER, M. Kandıradı Tedavı Usülleri ve Çareleri, T.F.A. Dergisi, 1958, Cilt:5, Sayı:105, S.1667.
- 80) ÜÇER, M. "Halk Hekimliği". Sivas Folkloru, 1973, Cilt:I, Sayı:7, S.4
- 81) ÜÇER, M. "Ocaklar". Sivas Folkloru, 1973, Sayı:9, S.4.
- 82) ÜÇER, M. "Gürün'de Halk Hekimliğine Ait Bazı Uygulamalar". Sivas Folkloru, 1974, Sayı:15, S.8-9.
- 83) ÜÇER, M. Sivas'ın "Tıbbi Folklorun da Göz Hastalıkları, Türk Folkloru, 1983, Sayı:42, S.3-6.
- 84) ÜLKÜTAŞIR, M.Ş. "Çeşitli Halk Geleneğ ve İnançları". T.F.A. yıllığı, 1976, Ankara, 1977, S.322-328.
- 85) ÜNVER, S. Türkiye'de Tıbbi Folklor Üzerine Rapor. İstanbul, Burhanettin Basımevi, 1936, S.1-3.
- 86) YAMAN, M.S. "Nazar (Göz) Değmesi ve Kurşun Dökme". Türk Folkloru, 1980, Sayı:8, S.25.
- 87) YASA, İ., "Türkiye'de Halk Sağlığı Folkloru ve Bazı Meseleleri". S.B.F.Der., 1963, Cilt:17, Sayı:3-4, S.251-301.
- 88) YEŞİLADA, E., HONDA. G., SEZİK, E., TABATA, M., GOTO K., İKESHİRO, Y., "Traditional Medicine in Turkey IV. Folk Medicine in the Mediterranean Region" Journal of Ethnopharmacology 1993, Cilt:39, S.31-38.
- 89) YEŞİLADA, E., HONDA. G., SEZİK, E., TABATA, M., FUJİTA, T., TANAKA, T., TAKEDA, İ., TAKAİSHİ, Y., "Traditional Medicine in Turkey V. Folk Medicine in Inner Taurus Mountains Journal of Ethnopharmacology 1995, Cilt:46, S.133-152.
90. YÜKSEL, M., "İnsan ve Hayvan Hastalıklarının Tedavisi". T.F.A. Dergisi, 1968, Cilt:2, Sayı:224. S.4688.

Ocaklı kod no	Bitki kod no	Yerel ismi	Latince ismi
42	002	Ot kesmesi otu	
42	003	Damar otu	
28	004	Kıllı ot	
32	005	İncir yaprağı	Ficus spec.
32	006	Menekşe	Viola spec.
33	007	Ebe gümeçi	Malva spec.
29	008	Ebe gümeçi	Malva spec
34	009	Hanımeli	
27	010	Kulak otu (kurt döken otu)	
35	011	Ebe gümeçi	Malva spec.
44	012	Nane	Mentha spec.
32	013	Nane	Mentha spec.
29	014	Nane	Mentha spec.
35	015	Soğuklama otu	
32	016	Masumana	
28	017	Sütleyen	Euphorbia spec.
32	018	Sakız ağacı yaprağı (Mellengeç ağacı)	
18	019	Su nanası	Mentha spec.
18	020	Dalağan otu	

Çizelge 2.1 Ocak uygulamalarında kullanılan bitkiler

OCAKLI KOD NO	OCAKLININ YAŞI	OCAKLININ ADRESİ
1.	65 Yaşında	DENİZLİ BEKİLLİ İlçesi Yahyalar Mah.
2.	50	DENİZLİ BAKLAN İlçesi Tekke Mah.
3.	70	DENİZLİ TAVAS İlçesi Baharlar Kasabası
4.	1328 Doğumlu	DENİZLİ BEYAĞAÇ İlçesi Uzunoluk Köyü Tepecik Mh.
5.	33 Yaşında	DENİZLİ MERKEZ İlçe Topraklık Mh. 615 Sk.
6.	68	DENİZLİ MERKEZ İlçe Saltak Cd.1543.Sk.
7.	56	DENİZLİ MERKEZ İlçe Sümer Mh..2479.Sk.
8.	43	DENİZLİ ÇAL İlçesi Selcan Köyü
9.	47	DENİZLİ MERKEZ İlçe İstiklal Mh.932.Sk.
10.	62	DENİZLİ BAKLAN İlçesi Dağsı Kasabası
11.	66	DENİZLİ TAVAS İlçesi Kızılcabölük Kasabası
12.	25	DENİZLİ BAKLAN İlçesi
13.	66	DENİZLİ MERKEZ İlçe Çamlık Mah.Konutkent
14.	60	DENİZLİ SERİNHİSAR İlçesi
15.	82	DENİZLİ TAVAS İlçesi Vakıf Köyü
16.	66	DENİZLİ MERKEZ İlçe Kınıklı Köyü Kalay Apart.
17.	60	DENİZLİ ÇİVRİL İlçesi Kocakaya Köyü
18.	97	DENİZLİ MERKEZ İlçe Karakurt Köyü
19.	56	DENİZLİ MERKEZ İlçe Muratdede Mh.
20.	80	DENİZLİ SARAYKÖY İlçesi Sığma Kasabası
21.	61	DENİZLİ ÇAL İlçesi Hükümet Cd.
22.	62	DENİZLİ MERKEZ İlçe Dev. Hst. Kar.Sağ.Ecz.Üstü
23.	50	DENİZLİ MERKEZ İlçe Bakırlı Mh.
24.	25	DENİZLİ MERKEZ İlçe Saltak Mh.Oğuzhan Cd.
25.	46	DENİZLİ SARAYKÖY İlçesi Beylerbeyi Köyü
26.	90	DENİZLİ BAKLAN İlçesi Çarşı Mh.
27.	75	DENİZLİ ÇAL İlçesi Çivril Cd.
28.	60	DENİZLİ MERKEZ İlçe Bağbaşı Kasabası 1023.Sk.
29.	52	DENİZLİ MERKEZ İlçe Yukarışamlı Kasabası
30.	80	DENİZLİ BOZKURT İlçesi
31.	77	DENİZLİ MERKEZ İlçe Dokuzkavaklar Mh.2050.Sk.
32.	73	DENİZLİ HONAZ İlçesi
33.	32	DENİZLİ MERKEZ İlçe Sevindik Mh.
34.	85	DENİZLİ MERKEZ İlçe Gümüşler Kasabası
35.	62	DENİZLİ HONAZ İlçesi
36.	55	DENİZLİ BAKLAN İlçesi Gökpınar Mh.Zir.Bank.Arkası
37.	65	DENİZLİ BAKLAN İlçesi Devrim Mah

Çizelge 2.2. a. Araştırmada temas edilen ocaklar ve adresleri

OCAKLI KOD NO	OCAKLININ YAŞI	OCAKLININ ADRESİ
38.	62	DENİZLİ MERKEZ İlçe Saraylar Mh.Bilge Öncel Apt.
39.	50	DENİZLİ BULDAN İlçesi Cumhuriyet Mh.
40.	80	DENİZLİ ACIPAYAM İlçesi Darıveren Kasabası
41.	67	DENİZLİ TAVAS İlçesi KIZILCABÖLÜK Kasabası
42.	95	DENİZLİ TAVAS İlçesi Yorga Köyü
43.	71	DENİZLİ ACIPAYAM İlçesi Köke Köyü
44.	65	DENİZLİ MERKEZ İlçe Kuşpınar Mh. 1281.Sk.
45.	54	DENİZLİ MERKEZ İlçe Anafartalar Mh.2132.Sk.
46.	48	DENİZLİ TAVAS İlçesi Karahisar Kasabası
47.	66	DENİZLİ İlçesi Seki Köyü
48.	53	DENİZLİ TAVAS İlçesi Seki Köyü
49.	94	DENİZLİ TAVAS İlçesi Çağırğan Kasabası
50.	78	DENİZLİ TAVAS İlçesi Gökçerler Köyü
51.	56	DENİZLİ BEKİLLİ İlçesi
52.	81	DENİZLİ MERKEZ İlçe Şemikler Kasabası
53.	70	DENİZLİ MERKEZ İlçe Gümüşler Kasabası
54.	95	DENİZLİ MERKEZ İlçe Gümüşler Kasabası
55.	70	DENİZLİ MERKEZ İlçe Akkonak Mh.Ali Pikin Apt.
56.	66	DENİZLİ MERKEZ İlçe Hacıeyüplü Köyü
57.	57	DENİZLİ SARAYKÖY İlçesi Hasköy Kasabası
58.	58	DENİZLİ SARAYKÖY İlçesi Aş.Mh.Çınarlı Kahve Yanı
59.	58	DENİZLİ TAVAS İlçesi Garipköy Köyü
60.	46	DENİZLİ MERKEZ İlçe Barbaros Mh.26.Blok
61.	61	DENİZLİ MERKEZ İlçe Bakırlı Mah.
62.	51	DENİZLİ MERKEZ İlçe Uzunpınar Kasabası
63.	65	DENİZLİ MERKEZ İlçe 1200 Evler D/7 Bağ-kur St.
64.	80	DENİZLİ MERKEZ İlçe Bereketler Köyü
65.	63	DENİZLİ TAVAS İlçesi
66.	65	DENİZLİ MERKEZ İlçe Üzerlik Köyü
67.	70	DENİZLİ MERKEZ İlçe Yukarışamlı Kasabası
68.	68	DENİZLİ MERKEZ İlçe Aşağışamlı Kasabası
69.	51	DENİZLİ MERKEZ İlçe Aşağışamlı Kasabası
70.	40	DENİZLİ MERKEZ İlçe Dokuzlar Mh. 2082.Sk.
71.	70	DENİZLİ MERKEZ İlçe Sevindik Mah.2339.Sk.
72.	60	DENİZLİ BULDAN İlçesi Bölmekaya Köyü
73.	44	DENİZLİ BULDAN İlçesi Süleymanlı Köyü
74.	85	DENİZLİ BULDAN İlçesi Gölbaşı Mh.

Çizelge 2.2. b. Araştırmada temas edilen ocaklar ve adresleri

SÖZLÜK

Ağız Kabarması	: (Çocukta) pamukçuk.
Ağız Silme	: Ağızdaki pamukçuk tedavisi.
Aydaş Hastalığı	: Çocuklarda gelişme geriliği.
Balbastı (yakmaca)	: Gece yanığı.
Bademcik patlama	: İltihaplı bademciği, parmakla basarak patlatma.
Ballama	: Göz etrafındaki kırmızı renkli şişlik.
Bağak Sıkma	: Guatr tedavisi.
Dolama	: Yeni doğan çocukların el, ayak ve muhtelif kısımlarındaki şişlik ve morluklar.
Dalak kesme	: Dalak büyümesinde tedavi yöntemi.
Donanma	: Alerji.
Domuz başı	: Kabakulak.
Ege batması	: Kalça çıkığı.
Göz çıbanı	: Nazarla ortaya çıkan çıban.
Göze leke düşmesi	: Gözdeki merceğin işlevini yitirmesi (katarakt).
Göbek düşmesi	: Karında, kasıklarda, belde ağrı hali.
Karadonlu	: Vücudun muhtelif yerlerinde şişlik ve morluklar.
Kasık çekme	: Çocuğu olmayan kadınlara uygulanan tedavi.
Kızıldonlu	: Şiddetli kaşıntı
Kıl durması	: Kadının göğüsünde şişlik, kızarıklık ve titreme ile ortaya çıkan bir hastalık (mastit).
Köstebek	: Boyun ve kasıklarda lenf bezleri şişmesi
Külleme	: Çocukta karın şişliğinde tedavi
Kurdeşen	: Alerji
Kulunç	: Omuz ve sırt adalesindeki ağrı
Kuduz parpılama	: Kuduz tedavisi
Meme ucu bıçkını	: Meme ucundaki yara.
Ot kesmesi	: Vücudun muhtelif kısmındaki apseler.
Seyitgen	: Bir tür alerji
Sirkence	: Elin, yüzün şişmesi, gözlerin kızarması
Siğil	: El, parmak ve yüzde çıkan ve üreyen katı kabarcıklar.
Sulu yara	: Üzeri iltihaplı yara.
Tavuk götü	: Nasır
Topalan	: Karın ağrısı
Temreği, temreke, temre	: Derinin yer yer kuruyup, çatlaması.
Ulama	: Kaşıntılı kızarıklık, kurdeşen.
Yaşçı yara	: Yüzde, kulak arkasında olan sulu yaralar (pyodermi).
Yaşıt	: Sulu çıban
Yel	: Vücuttaki ağrılar.
Yılancık	: Vücudun muhtelif yerlerinde ağrı, sızı olan bir hastalıktır.

ÖZGEÇMİŞ

1955 yılında Isparta'da doğdu. İlk öğrenimini Ankara Kurtuluş İlk Okulu'nda, Orta ve lise öğrenimini ise T.E.D. Ankara Koleji'nde tamamladı.

1973 yılında kolejden mezun olup Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi. 1977 yılında mezun oldu. Bir süre Denizli Pamukkale Orta okulunda İngilizce öğretmenliği yaptı. 1993 yılında Pamukkale Üniversitesinde İngilizce Okutmanı olarak çalışmaya başladı. 1994 yılında üniversitenin, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün "Halk Bilim" dalında açmış olduğu yüksek lisans programına katılarak, okutmanlıkla birlikte halk bilimi çalışmalarını sürdürmüştür.